SÄVSJÖ-ORIGINAL. M. FL.

Förr och nu.

Vid norra änden av den s.k. Sandsjögatan, närmast mot gården Televad ligger en fastighet, än i dag kallad Gubbabo, numera upprustad och fin mot för 50 år sen. Där bodde kring sekelskiftet ett gammalt original, allmänt känd under namnet Anders i Gubbabo. Vad mannen i yngre år sysslst med är för nedtecknaren okänt, men när jag lärde känna honom, var han Sävsjö-affärsmännens välbetrodde varutransportör för hemforsling av deras varor från järnvägen till resp. varumagasin. Att kalla honom åkare hade säkert varit att grovt chikanera samhällets åkareskrå, ty såväl Anders själv som hans kördon och framför allt hans hästkrake voro allt annat än åkarmässiga att se på, men gubben försörjde sig på sitt jobb, och det var ju huvudsaken. Han hade inte mer än en häst, och den såväl som Anders fick ligga i från morgon till kväll alla söckendagar, och det trivdes synbarligen åtminstone Anders med, hur det var med hästkrakens trivsel är kanske en annan fråga. Rätt som det var kolade denne nämligen av, och då stod gubben Anders där utan möjlighet att kunna fortsätta sitt jobb, som väl hade givit honom själv hans dagliga bröd och hästkraken litet hö och havre för det dagliga uppehället men ej lämnat någon styver över för en sådan eventualitet som anskaffande av ny dragare. Men det gjorde ju inte så mycket, det visste Anders också av tidigare liknande erfarenheter, ty sådant hade hänt förr och skulle komma att hända även i fortsättningen, så länge Anders själv dugde till att sköta rörelsen. Så snart handlarna sporde, vad som skett, skramlade de några tior till Anders för inköp av en ny hästkrake, och så var allt i sin ordning igen.

Gubben Anders själv var gammal och något annat än gamla utkörda krakar passade honom tydligen inte, och inte räckte väl det hopsamlade kapitalet till inköp av något bättre ök heller, så det blev alltid don efter person, och därför blevo dragarna i det åkeriet inte heller så värst gamla där. Att hästen i regel var tröttare än körsvennen är ju inte underligt, det var ju han ensam som fick dra lasset, och det syntes också, ty Anders gick alltid före hästen ryckte i tömmen och småsvor över hästens senfärdighet. Ja, småsvor är kanske för lindrigt sagt, ty ibland åtminstone kunde han bli nog så högljudd och spa

rade då sannerligen inte heller på adjektiven. En gång då Anders kom med sitt varulass körande över Lilla torget, nuvarande Lundbergs Plan, och hästen kanske var mer än vanligt trött och Anders kanske mer än vanligt högljudd, möttes han av den invid torget boende patron C.A.Pettersson, även Rike-Pelle kallad, en religiöst sinnad gammal man, som blev illa berörd över Anders svordomar och började förehålla honom det orätta i att använde så fula ord mot sitt stackars dragdjur. Anders hörde en stund tåligt på patrons förmaningar men genmälde, när han väl tyckte han fått nog: "Ja, jag svärjer och patron läser i bibeln, men jag ska säga pateon, vi mena inget med det varken patron eller jag." Sade och körde vidare, och sannolikt var väl hästen den ende, som hade gott av förmaningen, då han fick några minuters vila, medan samtalet pågick. Inte märktes det i fortsättningen att Anders ändrade taktik, nämligen.

Anders i Gubbabo överlevde, som sagt, åtskilliga av sina gamla hästkrakar och troligen även en och annan av sina arbetsgivare, men småningom blev det även hans tur att avträda från skådebanan. Han var dock då ganska gammal och hade redligen försörjt sig, så länge krafterna stått bi, utan att knota över livets svårigheter och världens vrånghet. Sådant låg i allmänhet inte för den tidens människor. Och så vitt man kan förstå, levde dessa gamla, nöjda med sin lott i livet, även om den var aldrig så ringa, oftast lyckligare i sin förnöjsamhet än nutidens oförnöjda släkte, som dock ekonomiskt har det oändligt mycket bättre ställt för sig än folk hade det bara för ett halvsekel sen.

1952

K A L L E S A N D S T E D T

var en annan markant figur, bosatt vid Sandsjögatan även han vid tiden för sekelskiftet och granne till förenämnde Anders i Gubbabo. Han bodde i den lilla röda stugan på andra sidan bäcken, som från Forssa-hållet rinner ner till Torkån inom Sävsjö samhälle och som just vid vägövergången bildade gräns mellan dåvarande municipalsamhället och den egentliga landsbygden. Sandstedt bodde således inom och Anders utanför den municipala gränsen.

Innan Sandstedt flyttade in till Sävsjö, bodde han tillsamman med brodern August Sandstedt i Komstad i en gammal stuga tillhörande Gästgivaregården, och

de båda lära ha varit födda å denna och varit söner till den förre innehavaren av denna. De hade väl växt upp där på den tiden, då brännvinsaffärerna hörde samman med gästgiveriet och hade tydligen fått sådan smak för starkvarorna redan i ungdomen, att det blev dessa, som kom att gestalta hela deras kommande liv, och därför gick det som det gick för dem. När jag först lärde känna Kalle, bodde han sen åtskilliga år i Sävsjö ensam - ingen av bröderna hade någonsin gift sig - och framlevde där sitt återstående liv. Vad han livnärde sig på är svårt att räkna ut, ty något arbete såg man honom aldrig utföra. Mest drev han omkring i gatorna på jagt efter vilt, som bönderna kommo in med, köpte en hare eller tjäder då och då, som han sen avyttrade med någon förtjänst och drog sig väl fram på vad han så kunde åtkomma samt på vad hans gamla bekanta från Komstad-tiden bjödo på vid sina torgbesök, några halvor öl då och då, ty det var nog mest i denna form han intog sin föda. Ibland kunde det ju bli en nog så ordentlig bläcka han undfägnats med, men för det mesta räckte det nog ej till mer än det allra nödtorftigaste uppehället. Full eller nykter kunde Kalle Sandstedt nog vara inte så litet spydig men var en nog så hygglig själ, som ingen ofredade och var, som så många av hans typ, värst mot sig själv.

När jag här ovan betecknade mannen som en markant typ, berodde detta kanske mest på hans utseende. Jag har aldrig sett en människa med ett så utpräglat rovfågelsansikte som Karl Sandstedts. Den starkt framträdande krökta näsan och den genomträngande blicken ur de stickande blåa ögonen gav åt fysionomien något fullkomligt rovfågelstypiskt, om höken eller kanske snarare om örnblicken påminnande, som man svårligen glömmer, då man en gång sett den. Ja, Kalle Sandstedt var förvisso en av samhällets mest markanta figurer.

/1962.

JONTE OCH JONTA-LOVIS.

När Kalle Sandstedt ett stycke fram på 1900-talet samlats till sina fäder, efterträddes han i den röda stugan av den från Sågtorpet i Skrapstad till Sävsjö inflyttade förre torparen J.P.Jonsson, aldrig annat än Jonte kallad. Han var troligen västgöte född och talade en utpräglad "utrikiska" och var i varje fall inte ursprunglig smålänning. Hur och när han kommit till

Sävsjö-bygden är ej bekant, men innan han blev torpare under Skrapstad, innehade han ett av torpen under Uppåkra gård, om det nu var Nordanskog eller det intill liggande Brånahemmet låter jag vara osagt. Han hade emellertid i unga dar gift sig med en Sävsjö-tös, Lovisa Hultqvist, dotter till en av de ursprungliga Sävsjö-borna, f. trumslagaren Hultqvist, som på äldre dar försörjde sig med gårdfarihandel i bygden, och hans söner kommo också samt och synnerligen att ägna sig åt köpmansyrket. Hultqvistsläkten var känd för sina goda huvuden, och det är väl sannolikt från modern, Jontes barn ärvt sin goda begåvning. Sonen Kalle Jonte, skoarbetare i Sävsjö, som t.o.m. femtioårig tenterat i filosofi för en av professorerna vid Göteborgs Högskola, är ju ett lysande exempel på denna begåvning. Familjen Jonte hade alltid varit fattig, och det är inte så underligt. De små magra torpen under Uppåkra och Skrapstad voro sannerligen inte ägnade att bringa sina brukare skatter av det slag, som mal och rost förstöra, förutom andra skäl, som kunde stå hindrande i vägen för en förbättrad ekonomi. Emellertid gjorde nog Jonte skäl för sig både som torpare och senare, han lär nämligen alltid ha varit en arbetsmyra. Sen han lagt av torpartröjan och slagit sig ner i Sävsjö, knogade han mest med hemslöjd i hemmet och syntes sällan ute mer än vid marknaderna, då han torgade sina produkter. Det var korgarbeten av olika slag, som han tillverkade, potatiskorgar, s.k.kålfat, mangelkorgar o.d., som var hans specialitet, men det gav ju inte så värst stora inkomster.

Gumman hans, Jonta-Lovis, som hon alltid kallades, hade väl sannolikt inte under torpartiden haft så värst många tillfällen till nöjen utom hemmet, men sen barnen vuxit upp och hon kommit till Sävsjö lär hon ha tagit skadan igen, sen hon fått korn på biografen och förälskat sig i denna. Under senare åren av sin levnad påstods hon aldrig ha uteblivit från en bioafton, om inte sjukdom eller annat oundvikligt hinder rest sig i hennes väg. Om hon någon gång inte på annat sätt kunde anskaffa den nödvändiga slanten till den åtrådda biobiljetten, påstods det, att hon vred nacken av en av sina hönor och sålde för att kunna få tillfälle att avnjuta det åtrådda nöjet.

Det fanns också på den tiden ett par andra lika trogna biokunder inom samhället, gumman Anna Roschester och kronofogde Lindeblad, och den sistnämn

de, en stor sjjuver, beskadr aftal,

då han tyckte att man dröjde för länge med att börja föreställningen, högljut från sin plats å första bänkraden i salongen ropa upp till maskinisten: "Nu kan vi börja, för nu är Anna Roschester, Jonta-Lovis och jag komna," därmed angivande, vilka stamkunderna voro, till vilka hänsyn i främsta rummet ju borde tagas.

Både Jonte och hans Lovisa äro nu längesen ur tiden.

1952.

Sjukvårdssoldaten Roos.

För att fortfarande hålla oss till Sandsjögatan, där det under tidernas lopp bott en hel del mer eller mindre originella personer, fanns där för ett halvsekel sen också ovannämnde Roos, som nådde den respektabla åldern av 95 år. Gumman i hans andra gifte var betydligt yngre än han. Fattigt och knalt hade det gamla paret länge haft det, sen gubbens krafter tagit slut. En gammal utdragssäng med litet halm i och det nödtorftigaste av sängkläder var deras förnämsta möbel och gemensamma sängplats. Ett årtionde in på det nya seklet ungefär inträffade gubbens död. När en närboende fru en morgon tittade ut, anropades hon av gumman Roos, som bad henne komma in och se till hur det var med Roos."Jag tror han är död," förklarade hon,"men jag vet det inte säkert, för jag har inget märkt, förrän jag för en stund sen gick upp och han inte svarade, när jag talade till honom. Jag hörde visserligen en gång i natt att det rosslade i bröstet på honom, men sådant var ju inget ovanligt, så jag fäste mig inte vid det utan somnade om." Den tilltalade gick med in och kunde genast konstatera, att Roos var ordentligt död, kall och stel. Gumman hade senare delen av natten sovit i goda ro bredvid liket utan att ana, vad som skett. Nu fick hon under dagens lopp nödig hjälp med att ställa i ordning liket och den lilla stugan samt inbjöds att flytta in till grannfrun och tillbringa nätterna där, tills begravningen var över. Första morgonen i det tillfälliga hemmet väcktes hon av frun med kaffe på sängen. När hon hunnit vakna och något så när gnugga sömnen ur ögonen samt titta sig omkring för att komma underfund med, var hon egentligen befann sig, utbrast hon: "Ja, tänk att Roos nu är i himmelen, Och när jag nyss vaknade, trodde jag, att jag också kommit till himmelen, för så rent och fint var det omkring mig, och så mjukt och

gott kan jag inte minnas, att jag nånsin har sovit förr!

Reflexionerna göra sig i ett fall som detta själva.

När nordan viner på Sandsjö-gatan . . . .

Ett ordstäv som det ovan antydda, som man ännu ibland kan få höra, har sin reella bakgrund i ett litet intermesso mellan ett par grannar därstädes.

Där bodde under åtskilliga år ett par gubbar ungefär mitt emot varandra på var sin sida om gatan, båda ägare till var sin lilla fastighet. Den äldre av dem hette Algot Löv och ansågs av dem, som närmare kände honom, vara en ganska hårdfjällad krabat, som inte var god att bli till lags med. Bl.a. gällde han för att vara en svår hustyrann i sitt hus och allt emellan, när sinnet rann på honom, ej ha hållit sig för god att klå upp sin gumma. Grannen mitt emot var skomakeriarbetaren Nordh, en redlig och rättrådig, lugn och sansad person med ett stadgat förtroende bland samhällsborna, vilket bäst bevisas av att han under många år hedrades med förtroendet att vara municipalfullmäktiges ordförande, vilken befattning han också skötte med kunnighet, oväld och stor heder. De båda gubbarna hade väl då och då haft sina kontroverser med varann, men det spordes aldrig att de handgripligen kommit ihop sig mer än en enda gång. Det hände emellertid en gång efter ett av de uppträden i hemmet, då Löv gått till handgripligheter mot sin gumma. Då rann väl krigarhumöret på denne annars så fridsamme Nordh, och då gubbarna en stund efter uppträdet inne hos Löv möttes ute å gatan, fick Löv för en gångs skull sig en ordentlig läxa i folkvett av Nordh och som avslutning på lektionen en ordentlig hurring på köpet, så att han snurrade runt och gick i backen. I denna händelse ligger som sagt den reella grunden till det senare uppkomna ordstävet i Sävsjö:"När nordan viner på Sandsjögatan, då falla löven!"

1952.

Anders Boman.

Även Anders Boman hörde på sitt sätt till Sandsjö-gatans särpräglade personligheter. Var hans vagga en gång vaggat känner inte vittnet, men en sak är alldeles säker, i Småland har det förvisso inte varit, därom vittnade

alldeles obestridligt hans tungomål. Han var nog av en betydligt yngre årgång än alla de förutnämnda personerna men har numera även han gått till sina fä-det. Till Sävsjö kom han först på äldre dagar och såvitt känt är närmast från det stora landet i Väster, där han sannolikt skapat sig ett kapital att leva på för sina återstående dagar, ty sen han bosatt sig i Sävsjö, ägnade han sig inte åt förvärvsarbete. I Amerika hade han arbetat i järnvägstjänst och i åt-skilliga år, enligt egen utsago, som lokförare. Att han kommit att efter sin hemkomst från U.S.A. slå ner sina bopålar i Sävsjö torde troligen ha berott på att hans fru stammade från våra trakter och hade en syster boende i Sävsjö.

Ett litet relativt nyuppfört hus vid Sandsjö-gatan förvärvade han och bodde där till sin död med sin maka, som också snart gick hädan. Äktenskapet var barnlöst, och efter bådas död gick parets egendom i arv till frunns nämn-da syster. Som nämnt ägnade sig Mr Boman inte åt förvärvsarbete under sin tid i Sävsjö. Han hade emellertid en rätt stor tomt kring sin lilla stuga, och å denna såg man honom emellanåt vår och höst i arbete med potatisodling för eget husbehov. Jorden där var rena klappergruset och ägnade sig inte väl för annan odling. I regel satte han sin potatis så tidigt, att vårfrosten svedde ner blasten och skörden blev därför också i regel sen. Marken omedel-bart nedom stugan och hans tomt var vattensjuk madmark, vilket gjorde tomten till en av de frostömmaste inom samhället. Att se Boman plocka upp sin potatis under höstarna var en ganska unik syn. Han medförde nämligen en stol ut på potatislandet och utförde hela potatisupptagningen, såväl arbetet med hack-kan som själva plockningen sittande å stolen, som han flyttade i mån av behov efter som arbetet framskred. Inte gick arbetet fort på det sättet, men han hade ju gott om tid.

Boman satt inne med en god del humor, ofta nog av det robusta slaget. Bara ett enda exempel härpå. Han kom en gång in i en av samhällets kemikalie-affärer för att tillhandla sig en raktvål. Expedierande i affären var vid tillfället frun i huset, som plockade fram på disken alla de slag av raktvå-lar affären förde samt började därpå hålla ett långt lovtal över en viss sort-såsom varande bättre än alla andra. Boman hörde uppmärksamt på vad sakkunska-pen hade att förmäla, vände sig därpå till expeditrisen, såg henne stint i ögonen och sporde:"Har frun själv avprovat dena"

Kalle på Gatan.

Det drog länge om, innan Sävsjö fick officielt fastställda namn å gator, kvarter och allmänna platser i den stadsplan, som stadsplanedirektör Albert Lilljenberg år 1919 upprättat men som först åtskilligt senare av K. Maj:t blev fastställd och som ännu är gällande ehuru i en del detaljer under årens lopp här och där reviderats om. Ifråga om gatu- och kvartersnamnen, för vilka förslag upprättats av byggnadsnämnden, där jag vid den tiden ännu hängde med som v. ordf. och särskilt haft gatunamnen på min lott, blev förslaget så gott som oförändrat antaget och fastställt av municipalfullmäktige vid dess sammanträde den 1o april 1938. Som ledande motiv vid gatunamnsutformningen hade jag ~~sökt~~ i största utsträckning sökt lägga gammal hävd och historia i den mån dessa faktorer kunde vara till finnandes för ett samhälle, som vid den tiden ännu inte hade 8o år på nacken som bebyggd plats. Till hävden som motivgrund måste räknas de två yrkesnamnen Kopparslagaregatan och Ställmakaregatan, som kommo med för att föreviga minnet av att dessa båda yrken, som redan då börjat ställas på avskrivning, varit och då ännu voro representerade inom samhället. Vad hade nu detta att göra med Kalle på Gatan? Jo, Kalle var till yrket Ställmakare och blev således orsaken till uppkomsten av namnet å den gata, vid vilken han varit bosatt sen sin inflyttning till Sävsjö. Kalle och hans gamle far hade ursprungligen varit bofasta och drivit sitt yrke, vagnmakeriet eller som det just inom Västra härads-bygden kallades, ställmakeriyrket i Medalby utanför Eksjö, tills de kanske ett par årtionden tillbaka in på 18oo-talet slagit ner sina bopålar i Sävsjö.

Namnet Kalle på Gatan hade han fått redan vid bosättningen i Sävsjö efter den öppna platsen mellan den gamla Kistegårdens bostads- och ladugårdsbyggnader, vilken jämväl sträckte sig mitt framför Ställmakarehuset. Denna plan hade nämligen från början varit helt enkelt Kistegårdens fägata och en lång tid fått tjäna som marknadsplats för kreaturshandeln vid de s.k. månadsmötena, och efter den ursprunglige ägarens till gården, patron C.A.Petersson, har platsen så gott som ända fram till våra dar, åtminstone bland de äldre sävsjöborna, kallats för Peterssons gata. Numera har dock det nya officiella namnet allt mer slagit igenom, och den gamla benämningen håller nog på att glömmas bort.

Kalle var en trevlig bekantskap att göra. han var pratsam, nyter och

gladlynt, och särskilt om han fick tillfälle att komma in på sitt älsklingsområde, jakter och fiske, tröto aldrig hans historier att flöda. Hade man ej tagit för gott allt vad han påstod sig ha varit med om ifråga om dessa sina speciella hobbies, bofde han sannerligen ha varit en väldig både jägare och fiskare, som t. ex. fångat oerhörda massor ål och annan fisk samt begåvad med inte sämre tur ifråga om nedläggande av skogens villebråd. Men det tålde nog vid att ta de flesta av hans historier med en nypa salt såsom ju oftast brukar vara fallet med de flesta dylika skildringar. Hans flesta historier stammade ju från hans Medalby-tid, men även sen han kommit till Sävsjö deltog han gärna i jaktpartier med ortens jägare, vilka emellertid inte ansågo sig kunna beteckna hans insatser i dessa så över hövan märkliga som man skulle haft anledning förmoda av hans egna skildringar från tidigare bedrifter. Allmänna omdömet om honom och hans historier var, att "han ljuger våldsamt men med ganska stor trovärdighet och så, att han tror själv på vad han berättar".

Det var emellertid inte som vare sig jägare eller fiskare jag personligen kom i beröring med denne store nimrod utan som sångare. Vi kommo nämligen att en tid stå sida vid sida i missionshuskören under pastor Calle Thoréns taktpinne, och från den tiden har jag många angenäma minnen av Kalle på Gatan. Inte voro vi väl några större ljus någon av oss på sångens område, men vi försökte båda göra så gott vi kunde både vid övningar och uppträdanden, och vi hade alltid mycket trevligt tillsammans vid dessa tillfällen och kommo ~~varandra~~ därvid varandra ganska nära. Hjärtats nyckel heter ju sång, och sången ädla känslor föder, heter det ju, så det var väl inte så underligt, om vi i dessa våra gemensamma förehavanden blevo samstämda. Vår ledare flyttade efter några år till annan ort, kören fann ingen ersättare för honom utan upplöstes och därmed tröt också Kalles och mitt närmare samarbete, men vi fortsatte ändå bekantskapen och språkades vid emellanåt, så länge han levde ännu några år efter faderns bortgång. Kalle levde och dog som ungkarl, och detta förhållande förminskade säkerligen inte hans originalitet. Han hade troligen hela sin sävsjötid en ungefär jämnårig kvinlig bekantskap, med vilken han gärna umgicks och det troddes allmänt, att de båda skulle förena sina livsöden, om inte förr så efter faderns död, men därav blev intet. Hon gick bort före honom, och på

hennes bår nedlade Kalle en ståtlig blomsterhyllning. Han påstås vid beställningen av denna ha fällt yttrandet, att den finge kosta vad den kunde, bara den vore riktigt vacker. Hon var nämligen ärligen värd den, ty hon hade alltid varit "enkel och flärdfull". Det var nog inte riktigt så den gode Kalle menat det, som orden den gången föllo, men känslorna togo väl vid det tillfället överhand över tanken. Han är säkert inte den ende, som vid ett dylikt tillfälle försagt sig. Några år senare gick också den gode Kalle till vila. Kalle hade en bror, tidigare folkskollärare och organist i Barkeryd, som jämte en dotter efter pensioneringen flyttade hem till brodern i Sävsjö och blev hans sällskap under de sista levnadsåren. Efter Kalles bortgång återvände de ~~denne~~ -sa till Barkeryd, och Ställmakarehuset har fått nya ägare.

/1952.

K.

Fyllegubbar

fanns det ännu vid sekelskiftet gott om i Sävsjö och långt in på det nya århundradet. Nykterhetsrörelsen hade dock vid den tiden börjat sätta spår av sin verksamhet, och man gjorde allt större ansträngningar för att få rusdrycks-handeln under kontroll. Årtiondena fram till sekelskiftet, samhällets grundläggnings- och första utvecklingsperiod, florerade dryckenskapen ohejdat med gästgiveriets i Komstad utminuteringsrättighet av spritdrycker och massor av ölkrogar inom samhället som främsta orsak till det ohejdade superiet enligt samfälda vittnesbörd av den äldre generationen Sävsjö-bor. Ännu långt in på 1900-talet rasade striderna om utskänkningsrättigheterna våldsamt vid kommunalstämmorna, fastän saneringen av öl- och vinhandeln då tagit jättesteg fram åt. Utminuteringen från bryggeriernas nederlag var den svåraste nöten för nykterhetsfolket att knäcka. Detta lyckades först under 1940-talet och vid Stadshotellets tillkomst ~~och~~ samt måste ovedersägligen betraktas som den hittills lyckligaste och betydligaste vinsten ur nykterhetssynpunkt, som gjorts inom samhället sen dettas tillkomst. Tanken att samhället skulle ta ölutskänkningen under sin kontroll hade länge funnits men hade tidigare ej lyckats finna nödigt stöd hos de extrema nykterhetsvännerna, som alltid envist koncentrerat sig på den rent negativa ståndpunkten:bort med rusdryckerna! utan att vilja eller kunna förstå vad som ur kommunal och praktisk synpunkt måste anses som

god och klok taktik för detta måls uppnående.

Att den strida ölflod, som under dessa långa tider mer eller mindre okontrollerat svämmat över alla bräddar inom vårt samhälle i mycket hög grad bidragit att alkoholisera en stor del av den manliga befolkningen inom och utom samhället och skapa fram fyllegubbar säger sig själv och är på många sätt väl vitsordat. Av denna kategori, som rymde många originella och i allmänhet rätt oförargliga individer ha de flesta nu mödtdöden avgått, men en och annan lever ju kvar, t.ex. den gamle byggmästaren Flink från Hjärtlanda, numera sen länge Sävsjö-bo, en gammal filur och stor spjuver, som en gång tillfrågad om vad han nu på gamla dar sysslade med omgående levererade svaret: "Jag finansierar Stadshotellet, annars gör jag just ingenting". Hans enda sysselsättning inskränkt sig numera till besöken i den kommunala ölstugan, det s.k. Skeppet så regelbundet som gällande föreskrifter medgav för utfåendet av största möjliga ransonen pr dag. Som ägare till en bostadsfastighet invid järnvägen söder om samhället, och då förberedelserna för det nu pågående dubbelspårsbygget vidtogos, utröntes det, att han måste släppa till en remse jord och en därå befintlig uthusbyggnad åt järnvägen. Detta mötte inga hinder från Flinks sida, tvärtom, men hans stora bekymmer var bara att formaliteterna med denna transaktion inte måtte dra ut på tiden så länge, att han inte hann med att förvandla köpesumman i dess helhet i öl. Han var ju bra gammal nu och hade nog klart för sig, att han inte kunde ha så många år kvar att leva. Affären gick dock raskare än han vågat hoppas. Han fick sina pengar, som nu väl som bäst hålla på att i småposter levereres å Skeppet. Gubben Flink, som i sin krafts dagar varit en ovanligt duktig yrkesman och ansetts som traktens främste byggmästare då det gällt lantmannabyggnader, har alltid varit och är ännu en ovanligt slagfärdig i sina repliker. Då han för några år sen en gång i något ärende kom in i sparbanken, där han hade ett par lån, för vilka räntorna voro förfallna till betalning och han av kamrern manades att tänka på att göra sina ränteinbetalningar han ögonblickligen replikerade: "Ja, snälle kamrern, jag tänker på det både dag och natt, och jag ska komma med pengarna så fort jag bara hinner med det,

Det har ju sagts, att alkoholen är ett långsamt dödande gift, och när man

Flink avled sommaren 1952.

tänker på de gamla fyllegubbarna, som man känt sen femtio åt tillbaka, är man nog hågad att vitsorda riktigheten, ty ett förvånande stort antal av dessa ha uppnått en högst betydande ålder, 7o och 8o år har inte alls hört till ovanligheten, och för ett år sen avled en av dem, om vilken det påstås, att han sen ungdomen väl knappast varit nykter en enda dag, och ändå uppnådde han en ålder av nära 9o år. Fattigt och eländigt hade han alltid haft det, och vad familjen levde av - han hade en ovanligt stor skara barn - har väl ingen kunnat räkna ut, då han lade så gott som allt vad han lyckades förtjäna på sin lilla gårdfarihandel på ölkrogarna. Själv var han frisk som en nötkärna ända till sitt sista levnadsår, då han fick hålla sig i sängen, trots superiet och fattigdomen, som var så stor, att han ibland knappast hade ens litet klädtrasor att skyla sig med. Hans fars levnadshistoria påstås ha varit sorgens i ello lik. Märkligt nog växte de många barnen upp till samhällsnyttiga och präktiga människor och ha i en del fall nått en mycket god ställning både socialt och ekonomiskt. Massor av mer eller mindre likartade fall bland de gamla älgubbarna i Sävsjö skulle kunna berättas från forna dagars Sävsjö, men de nämnda må vara nog. Ett och annat exemplar finnes väl ännu kvar från gången tid, men dessa äro numera mycket fåmot vad förr var fallet. En av dessa ännu kvarvarande måste jag dock berätta något om: Kalle i Målen.x) Eller som han skriver sig C.F.Johansson, förr stor affärsman i N. Målen i Stockaryd.

Det var först efter första världskriget, han slog ner sina bopålar i Sävsjö efter att ha som så många andra affärsmän ekonomiskt kapsejsat vid den tiden. För detta fick naturligtvis kriget skulden, men hans affärsmetoder torde nog i lika hög grad ha varit orsaken. Det ska ha varit vid den tiden, han fick spritbegäret i kroppen, och sen var det hänt. Affärslivet har han dock aldrig släppt. I Sävsjö blev fiskhandel hans förnämsta födkrok, men han har prövat andra affärsgrenar samtidigt och tydligen klarat sig krytt. Ännu i denna dag får man se honom närmare 85-årig i full fart på sin cykel ute i affärer.

Illa har han nog mången gång farit men inte på grund av brist och fattigdom. Sjukdom i annan form än fyllesjuka har han aldrig besvärats av. När han 8o-årig i fyllan och villan gick och drumlade på den glödheta järnspisen i sin stuga och skaffade sig brännsår å ryggen av en literbuteljs storlek och kom

inlagd å sjukstugan under d:r Edèns behandling, förklarade denne, att han sällan eller aldrig råkat på en patient så frisk som Kalle. Såret läktes fort och fint, och det dröjde inte alls länge, tills han åter var i full fart med sina affärer. Då och då har han hittats dödfull ute, och folk ha trott, att det nu varit slut med honom, men bara han fått sova ruset av sig, har allt varit bra och affärerna i full gång igen. När hans fiskaffärer stodo i sitt bästa flor, skaffade han sig t.o.m. bil och togkörkortsektioner i avsikt att kunna svepa in även landsbygden i sin affärsrajong—han var vid den tiden i 75-årsåldern - men hur det var, lyckades han väl ej förvärva det åtrådda körkortet utan måste avyttra kärran, vilket nog var det lyckligaste för både honom själv och övriga trafikanter.

Kalle hade vid den tiden också skaffat sig biträde i rörelsen, en annan ölgubbe av sjåaretyp, kallad Kalle Kofot. Denne bodde hemma hos chefen, som såsom främsta anmärkning mot honom till en början klagade över att han var så lortaktig av sig. Han stekte sillen i sopskyffeln i stället för att använda stekpannan. Och när t.o.m. Kalle i Målen fann sig föranlåten att anmärka på renligheten, förstår nog den, som något kände till Kalle och hans hem, att det måste ha brustit betydligt i detta avseende, ty han själv besvärades säkerligen inte annars av någon särdeles renlighetsiver.

Biträdets främsta uppgift bestod ju i att distribuera ut den hemtagna fisken till kunderna i hemmen, men som det var litet klent beställt med hans räknekonst, hade chefen för vana att då det gällde större fisk t.ex. torsk väga upp denna hemma och åsätta den prislappar, som nubbades fast medelst småspik, sen var ju proceduren med försäljningen ganska enkel. Nu är det ju så att Kalle i Målen är fastighetsägare och bofast i Jerusalem, samma kvarter där bryggeriet är beläget, och att på den tiden, när dessa händelser utspelades komma förbi bryggeriet utan att göra en visit i den s.k. Gluggen - avhämtningslokalen - var ju för mången och bland dem Kalle Kofot otänkbart, När han nu en morgon var på väg ut med sin torskkorg, ställde han naturligtvis ifrån sig denna utanför bryggerilokalen, medan han var inne för att tillhandla sig sin första ölranson för dagen. Under tiden han var där inne, passade någon spjuver på att inventera fiskkorgen och omplacera prislapparna på

resp. fiskar, så att lapparna med de lägsta prisen åsattes de största fiskarna och tvärtom. Biträdet märkte ingenting och kommersen gick förträffligt den dagen, så länge det fanns stora fiskar kvar i korgen, men sen var det också ohjälpligen slut. De små ville absolut ingen köpa, de voro alldeles för dyra. Han måste återvända hem med dessa till Kalle, som ju strax såg, hur det stod till. Men biträdet begrep ingenting."Si att han sop öpp alla växelpengarna, som ja skickat mä hömen, dä förstår ja ju o förlåter hömen för, men att han kunde va så förb. dum att han inte begrep att di store törskana skulle kösta mer än di små dä ä både obegripelit o oförlåtlit", var Kalles efteråt. Den här historien påminner f.ö. om en annan historia som biträdet råkade ut för en annan gång, då han skulle resa till Eksjö för att hämta ut spritransonen åt en del kunder. Han hade före avfärden packat kappsäcken med tomglas och ställde denna som vanligt utanför "gluggen" i Sävsjö, medan han där avhämtade sin morgonranson pilsner före avresan. Under tiden han inne å bryggeriet uträttade detta hade någon spjuver, möjligen från sågen mitt emot, passat på att länsa kappsäcken på tomglasen och i stället packa den med råa sticksvallar. Omisstänksam som vanligt tog ägaren sin kappsäck och for till Eksjö. När han där å "Bolaget" skulle avleverera sina tomglas vid disken, kan man ju tänka sig hans uppsyn lika väl som expeditens, när köparen plockade upp den ena kortsvallen efter den andra och inte bland hela lagret kunde finna en enda tombutelj. Huruvida han var stadd vid så god kassa, att han kunde lösa glas hos bolaget och få spriten med sig hem förmäler inte historien. Gick det, var det ju bäst för köparen, ty det var nog inga glada utsikter för honom att behöva komma hem med tom kappsäck den dagen.

Efter en del dylika fataliteter för Kalle Kofot var det ju rätt naturligt, att han blev avkoppled från firman "Kalle i Målen." Han var gammal bliven och hade egentligen inga som hälst utsikter att kunna klara sig själv, utan det blev närmast fattigvården, som fick ta ansvaret för honom. Då han inte ansågs lämpad att inlemmas i den stora familjen å ålderdomshemmet, ordnades saken så, att han fick bostad t.v. samman med en gammal ungkarl, Johan Wist, i Lomellska fastigheten. Det blev väl litet magert för honom nu, då han inte längre orkade ta i ett handtag någonstans, där han förr tillfälligtvis

hade kunnat tjäna till en halva pilsner, det enda han egentligen begärde av livet. Han försökte vigga en slant här och där, men även denna utväg blev mer och mer svårframkomlig och besvärlig, hälst som hans långivare ibland begärde att få igen sina lån. Han hade t.ex. en gång lyckats vigga en hel femma av en av samhällets affärsmän under förebärande, att han vore sjuk och skulle lösa ut "meducin". Långivaren hade väl någon gång krävt honom på femman, som han naturligtvis trots alla löften inte kunnat eller brytt sig om att återbetala. När han ånyo senare blev krävd på skulden, ilsknade han till och utlät sig: "Det var ett förgjordat tjatande om den femman. Ja s`a sä de Moberg, att om du inte sluter upp mä dä där tjatet, får Du aldrig låna me nöra penga mer!" Sade och gick. Och Moberg blev förmodligen inte ledsen inför det hotet.

Det dröjde emellertid inte så värst länge, förrän låntagaren inte längre behövde besvära sig med vare sig lån eller krav. Hemkommen till sin bostad en eftermiddag skulle han stänga ett öppet fönster, tog i fyllan och villan överbalansen och föll från andra våningen ner på gården, slog visserligen inte omedelbart ihjäl sig utan intogs på sjukstugan, där man sökte lappa ihop honom men inre skador ändade snart hans liv, och så var Sävsjö ett original fattigare.

Av dylika original hade Sävsjö tidigare haft flere. Ett av de markantare var t.ex. den s.k. gardisten, även efter sin födelseort kallad Bäckaby eller Bäckaby Lymmel. Hans kyrkobokförda namn var annars Peter August Paus, och han påstods ha i sin ungdom varit enrollerad i ett av våra gardesregementen, därav titeln Gardisten. Tjänsten vid regementet hade väl troligen inte varit så långvarig, men efter återkomsten därifrån lär han en tid ha sysslat med att transportera oxdrifter från Småland till Stockholm. Han råkade ju vägen dit. Slutligen hamnade han i Sävsjö och uppehöll sig som nån sorts sjåare där till sin död. Han var stor och stark och kunde i yngre dar ta i ett tag, där så behövdes, hjälpte bönderna med djuren vid marknadsdagarna och åkarna övriga dagar, hade likt Kalle Kofot sällan någon ordentlig bostad, låg sommartiden i magasin eller vedbodar och vintertiden i böndernas ladugårdar, antingen nere bland djuren eller å något hörränne. Det berättas, att han en natt legat ihjäl en kull smågrisar i en svinstia, där han åtagit sig hålla vakt över de nyfödda liven. Ölet blev emellertid även hans olycka på äldre dagar, då han

mer och mer föll offer för den olycksaliga öltörsten, och därav följde ju allt större svårigheter för honom att uppehålla livhanken. Dåvarande kommunal-och fattigvårdsstyrelseordföranden i Wallsjö ställde om att "detta rusdryckernas offer" fick en tids inackordering å alkoholistanstalten Svartsjö i förhoppning att därmed förtaga honom begäret efter starka drycker, men försöket hade tydligen inte åsyftad verkan, ty efter hemkomsten blev det snart samma elände som före internatet å Svartsjö. Ett resultat hade svartsjövistelsen visserligen åstadkommit - fruktan för att behöva återvända dit - men öltörsten hade inte försvunnit, och det visade sig snart, att denna var den nämnda fruktan övermäktig. Bäckaby bodde efter hemkomsten å ålderdomshemmet och stod således helt under fattigvårdsstyrelsens vårdnad, och ordföranden som hela tiden efter hemkomsten hotat med återförvisning till Svartsjö, om han inte avstod från sin dryckenskap, såg sig snart föranlåten begära hans återföring dit. Detta hade emellertid till följd, att offret tog sitt liv genom att "gå i sjön," som det hette. En dag hittade man nämligen hans döda kropp i Ekesjöhovgårdssjön. Han hade tydligen hellre valt detta än en ny sejour å Svartsjö.

Den mer än halvsekellånga strid, samhällets nykterhetsfolk fört i öl- och vinfrågan hade ju i många stycken verkat sanerande beträffande nykterhetstillståndet, de flesta ölkrogarna hade så småningom kommit bort och en del restriktioner beträffande de få kvarvarande, de båda hotellen och bryggeriets avhämtningsställe, hade gjort god verkan, och så långt var allt gott och väl, men när man till sist helt lyckades, som det hette och som man väl trodde, torrlägga hotellen utan att mot svensk lag kunna torrlägga även bryggeriet, har man tydligtvis skjutit över målet och i stället bidragit till allt mer tilltagande lönkrögeri, som endast ökade den ölflod, man varit så angelägen om att dämma upp. Detta gick ju också så småningom upp för t.o.m. en hel del av de mera klarsynta nykteristerna, som började förstå, att man i ovist nit skjutit över målet. Det växte upp, måste man nog säga, en sund reaktion mot den senaste taktiken att bara säga nej till alla krav på ölets åtkomlighet, frågan blev nu bara att finna en framkomlig väg till en förnuftig kontroll över ölhandeln, och den visade sig snart nog inte vara så svår att finna och genomföra, som man kanske tidigare tänkt sig. Genom samarbete mellan staden och bryggeriet gick

detta, visade det sig, lätt nog att ordna till gagn för alla parter utom möjligen några av de riktiga ölgubbarna, som funno sin frihet något beskuren. Och när den nya ordningen väl var genomförd, gick det, som bryggeriets föreståndare Toernquist uttryckte sig, så, att Jerusalem, bryggerikvarteret, som tidigare varit en något ruskig fläck i stadsbilden, helt snabbt blev en fin stadsdel. Där hade nämligen tidigare alla bryggerikunderna ~~xxxxxxx~~ haft sitt tillhåll, tidigare inne på sågtomterna bland brädstaplar och virkesupplag men på sistone inne hos inom kvarteret boende ölgubbar, vilka visserligen själva voro avstängda från inköp men som genom att upplåta sina stugor för suporgier också själva kunde få tillfälle att släcka sin törst. Varken Kalle Friman eller Kalle skomakare, vilka båda numera gått till sina fäder, Kalle i Målen eller andra där boende ha sen den stora förändringen skedde haft tillfälle att hålla smygkrogar, vilket inte minst varit till fromma för kvarterets övriga invånare. 1952.

Kvicken.

Till de originellaste typerna i det forna Jerusalemskvarteret hörde förvisso den s.k. Kvicken, målaren Anders Johan Sjögren. Som målare hörde han nog till den allra enklaste typen. Väl sysslade han ibland med litet utvändiga målningsarbeten, s.k. plankstrykningar, men inomhus ville ingen gärna ha honom, men att tjärstryka tak o.d. kunde han ju duga. Han hörde på sin tid till bryggeriets främsta kunder, konsumerade aldrig en halva öl, sådana föraktade han djupt, endast helbuteljer dugde åt honom. Sådana funnos på den tiden för de riktiga ölgubbarnas räkning. Han var en ganska ruskig typ att skåda och hans språk var i stil med utseendet, så han kunde skrämma både barn och äldre, som inte närmare kände till honom. De tider av året, då utearbete i yrket ej fanns att tillgå, ägnade han sig mest åt fiske. Hans specialitet var gäddfiske under våren. Detta började han före islossningen. Han hade förstås fiskat med krok hela vintrarna, men när isen inte längre bar, tog han till näten, stampade och slog sönder isen samt vadade i issörjan ut i sjön och lade de sina nät samt vittjade dem enligt samma metod. Att gå i sjön till armhålorna och lägga ut samt vittja sina nät bekom honom inte det minsta. När han efter dessa bad med kläderna på kom upp, bar det iväg direkt till Gluggen efter ett par helor öl och så ut att sälja sin fångst, genomvåt som han var. Så

tillbragte han dag för dag år ut och år in utan att detta ur hälsosynpunkt syntes bekomma honom det allra ringaste - en hårdför krabat av ren vildenatur. Gift var han och hade flere barn, men familjen generade honom inte nämnvärt, för denna fick "kompanjonen från Hultsjö", som han kallade sin hustru, sörja bäst hon kunde, ty vad han själv förtjänade anförtrodde han i huvudsak bryggeriet. Han hyllade tydligtvis samma princip som en viss annan fyllerist som brukade säga:"Vad kroppen förtjänar ska halsen förtära."

Men,"krukan går så länge....." En vacker dag, när Kvicken tjärade ett tak, trampade han väl miste och dråsade i backen. Den stöten blev honom för hård, ty inte många dagar därefter vart det slut med honom.

Ett par rejäla fyllegubbar voro på sin tid också de båda bröderna Lomell, Carl-Johan och Frans, fastän placerade ett par pinnhål högre upp på den sociala rangskalan än flertalet av de ovan nämnda. De voro ju egentligen förnämliga yrkesmän, färgare, och titulerades t.o.m. fabrikörer. Carl-Johan var den äldste av dem och hade någon gång efter att ha lärt ut i yrket övertagit det i Sävsjö tidigare grundade färgeriet, som han drev till sin död ett gott stycke in på det nya seklet. Efter hans bortgång övertog brodern Frans både färgeriet och broderns änka och fortsatte den alltmer avtynande rörelsen så länge han levde, varefter färgeriet helt nedlades. Det har ju blivit de allra flesta småfärgeriernas lott att efter en tids avtynande nedläggas, då de ej som yrkeshandtering förmått konkurera med de till storindustri utvecklade större rörelserna inom facket. De båda bröderna Lomell lära annars ha varit väl utbildade yrkesmän och voro förvisso i besittning av goda förutsättningar även i övrigt, men vad hjälpte detta, när befolkningens livsföring så fullständigt omlagts från självhushåll till penninghushåll som skett under det senaste halvseklet. Arbetet inom rörelsen avtog år för år, och det blev god tid för de tidigare strängt upptagna yrkesmännen att rumla om, ifall de had lust därtill, och lusten saknades tydligen inte hos de här ifrågavarande bröderna. Historierna om dem, deras snarfyndighet i replikerna och små fuffens när de fått tår på tand äro både många och roliga men oftast av den art, att man måste vara insatt i de lokala såväl person- som sakförhållandena för att tillfullo kunna uppskatta dem och deras poänger. De voro annars snä

la, glada och oförargliga personer, och deras enda fel var nog deras allt för stora begär efter alkoholen.

/1952.

Tattare

har det väl troligen alltid funnits i Sävsjö sen samhället blev till. Vid sekelskiftet fanns det två familjer här bosatta, båda tillhörande den vittutgrenade släkten Lindberg, som sen mycket länge tillbaka tycks ha dominerat Västra härad. Wallsjö- och Ljungadelarna av samhället hade vid sekelskiftet var sin familj bosatt inom sina resp. områden, Frans Lindberg bodde i Jerusalem inom Vallsjödelen och Ulrik Lindberg inom Ljunga och kallades vanligen tattaren på Hoagäre, alldenstund hans lilla stuga låg på sluttningen av bergshöjden Högagärde. Ulrik kallades också ofta "den vite tattaren", då han i motsats till de flesta individer av detta folkslag var mycket ljus till både hud- och hårfärg. Tattarna äro ju ett mycket uppblandat släkte, så det är ju möjligt, att han, som det ibland påstods, inte var en äkta tattare, men om hans gumma kunde inget tvivel råda, ty hon var svart som natten. Med denna familj hade jag dess bätter inga kontakter, då denna ju bodde utsocknes men däremot väl med Frans Lindberg och hans familj, då denne ju hörde till min socken och jag hade de båda yngsta av dess barn i skolan. Den första kontakten med Frans var just inte av det trevligare slaget, men saken bättrade sig snart nog som väl var. Den förste eleven från det hemmet hos mig var yngste sonen, en inte alls särskilt svårhanterlig eller otrevlig pojke, när vi bara lärde ordentligt känna varann. Första terminen jag hade honom i skolan hade hans uppträdande mot kamraterna en gång dock varit sådant, att jag fann mig nödsakad att på skarpen ta ihop med honom. Jag vill minnas, att jag ordentligt skakat om honom och förklarat, att om han gjorde om något liknande, skulle det bli ordentlig smörj av. Dagen efter uppenbarade sig fader Frans emellertid i skolan och, tydligen i avsikt att skrämma mig, hotade mig med att jag skulle få smaka kniv någom mörk kväll, om jag vidare vågade röra hans pojke. Det var ju litet kusligt , men jag talade lugnt om för fadern, att jag hade ansvaret för barnens uppförande i skolan och omöjligt kunde blunda för sådant som hade skett samt bad fadern ~~om~~ att hjälpa mig, så att sådana dumma tilltag ej upprepades, och så skildes vi. Pojken aktade sig i fortsättningen för några värre odygder,

med påföljd att vi kom att trivas rätt skapligt med varann. Om detta sen berodde av min behandling av pojken eller av faderns eller möjligen av bådas våra försök att få honom på bättre tankar känner jag inte till, men några försök att sätta sina hotelser i verket visade Frans Lindberg inte alls. Så gick det ett år eller två, och jag fick hans yngsta barn i skolan denna gång en flicka, som tyvärr led av någon nervsjukdom, vilken vållade henne mycket obehag bland kamraterna. Så snart hon ute på skolgården eller t.o.m. vid in- och utmarsch råkade få någon knuff, föll hon omkull och kunde inte själv på en lång stund resa sig upp. Så snart jag hade märkt detta förklarade jag lilla Marias olycka för barnen och tillhöll dem att såväl inne som ute vara mycket försiktiga med att inte knuffa henne. Jag märkte, att mina erinringar hade god verkan, men ute å skolgården under lekarna var det ju inte alltid möjligt att undvika dessa olycksfall. Kamraterna voro i allmänhet måna om att hjälpa henne till rätta i sådana fall, och mången gång, då jag själv befann mig ute bland dem, ingrep jag själv till hennes hjälp. Efter någon tid råkade jag en dag fader Lindberg, som kom mig till mötes med, skulle jag nästan vilja säga, öppen famn och visste inte hur mycket han ville tacka mig för all hjälp jag visat hans flicka och för att jag också lyckats få kamraterna att visa henne hänsyn och hjälpsamhet. Gubben bad t.o.m. om förlåtelse för sitt dumma uppförande i fallet sonen och förklarade, att han nu, sen Maria kommit i min skola, hade fått en annan uppfattning om mitt sätt att handskas med barnen. Vi voro från den dagen de allra bästa vänner, så länge han var kvar i Sävsjö. Familjen flyttade senare till Växjö. Vi ha även sedan några gånger tillfälligt mötts, och alltid har han mött mig med ett glatt och vänligt igenkännande. /1952.

Anners på Kappen.

Anners på Kappen hörde också på sin tid till det gamla gardet i Sävsjö, som kunde räknas till originalen och som nu sen länge är borta från skådebanan. Han ägde eget hus inom det äldsta Sävsjö, området mellan torget och ån. Det var huset, som kallades Kappen och efter vilket Anners fått sitt namn. Om någon mer än prästen, som hade hand om kyrkböckerna, visste något annat

eller mer namn på gubben vet jag inte, men ehuru boende här många år innan gamle Anners dog hörde jag aldrig annat namn på honom. Det måtte inte ha varit så noga med byggnadstillstånd och dylikt förr i världen, ty underligt nog låg huset Kappen inne på en annan persons gård och tomt och uppfört så, att det låg mycket obekvämt till och nästan intill tomtägarens stora byggnad invid Köpmangatan, och denne ville nog gärna haft bort det långt innan han äntligen lyckades, men så länge gamle Anners och hans gumma levde, gick detta inte för sig. De hade väl något livstidskontrakt, som räddade besittningen.

Kappen var ett rätt underligt hus, uppfört i två våningar med endast två rum i vardera våningen och upptog således ganska liten markyta. Det var väl denna fason på stugan, som orsakat namnet Kappen. När de gamla ägarna, Anders och hans gumma avlidit, sålde arvingarna ~~den~~ stugan till avflyttning, och den återfinnes vid Sturegatan förvandlad till en och en halvplans stuga samt senare till- och till oigenkänlighet ombygd trevlig liten bostadsfastighet.

Gubben Anders, "Anners på Kappen", kunde sägas vara ett slags pendang till den här tidigare omnämnde Anders i Gubbabo fastän kanske av något förnämligare typ. Båda voro ju till yrket åkare fast med olika arbetsuppgifter. Under det att Gubbabo transporterade varor, transporterade Kappen folk av i huvudsak endast en enda kategori, nämligen handelsresande. Han måste ju därför också hålla sig med väsentligt bättre don såväl ifråga om häst som åkdon än Gubbabo samt också ifråga pm sin personliga ekipering uppträda på ett mera gentlemannaaktigt sätt än den nämnda kollegan. Anners på Kappen var i jämförelse med honom den borne aristokraten. Men så var han också både känd och välkänd av alla handelsresande inom södra Sverige, som på hans tid besökte affärsmän inom Sävsjö handelsområde och inte voro bosatta invid järnvägsstation, d.v.s. inom hela Västra härad. Varje rumsbeställning å de båda hotellen i Sävsjö från handelsresande, som jämväl skulle besöka affärerna utanför samhället, innehöllo också order till hotellet att hos Anders på Kappen beställa skjuts för så och så många kortare resor inom bygden. Detta var naturligtvis före bilarnas tid. När dessa bekvämare och snabbare fordon kommo till, hade Anners på Kappen redan strax förut gått till vila för alltid.

1952.

Mosesa Frans m.fl.

Alla sävsjöbor av den äldre generationen torde väl ännu minnas namnet Trätaregatan, som fordomdags var det allmänna namnet på den gata, som från Vrigstadvägen närmast väster om Missionskyrkan leder norrut och ändar i en skogsbacke samt numera bär det officiella namnet Skogsgatan. Trätaregatan är i många avseenden sig inte lik numera. Dels ha en hel del av husen vid denna, som förr utgjordes i huvudsak av små rödmålade träkåkar, numera rivits och ersatts med större och förnämligare bostadshus. och dels har det numera kommit nytt folk i stugorna, såväl de ännu kvarstående småkåkarna som i de nyare mera förnämligare byggnaderna, flertalet åtminstone av helt annan typ än de gamla invånarna där. Namnet Trätaregatan har tydligtvis inte längre fog för sig och har därför fått vika liksom det av en senare åbo inom området, sotarmästaren Samuel-sson en gång lanserade namnet "Skrölebo rote!" Namnet Trätaregatans uppkomst är nog inte svår att förklara. Det var ett originellt släkte, som fordom bodde däruppe, särskilt i den norra delen, folk som hade svårt för att dra jämt med varann, isynnerhet en del av kvinnorna, som jämt lågo i trätor med varann, och så var ju namnet givet. Man kan ju bara erinra om en av dem, som ständigt angav tonen. Hon kallades, ehuru gift, aldrig annat än med sitt flicknamn, Johanna Hård, och t.o.m. hennes man, som rätteligen hette Frans Johansson, fick i regel heta Frans Hård, och då var det ju inte svårt att förstå vem det var, som angav tonen i det huset. Mannen ifråga nämndes också mycket ofta Mosesa Frans. Om nu detta möjligen hade någon hänsyftning på likhet med bibelns Moses, som ju enligt skriftens utsago och eget påstående inte var någon talför man är inte känt, men säkert är, att han inom det egna hemmet inte hade något att säga till om. På sistone, sen arbetskraften tagit slut, brukade Frans för det mesta hålla till på en soffa i esplanaden vid torget, där han vid hygglig väderlek njöt av solskenet och den stilla ro och frid, som väl var en sällsynt företeelse i hemmet vid Trätaregatan . Gumman Johanna var ursprungligen Wallsjö-bo och dotter till forne Eksjöhovgårdstorparen Hård, som under sina sista år bebodde Högaholmen. Det var ett hårdfört släkte såväl Johanna som hennes syster Klara liksom deras gamle far, det fick inte bara Frans erfara utan på sitt sätt säkerliger

också gamle August i Djurgården, som efter att ha blivit enkling gifte om sig med Kara Hård, bittert erfara. Det var dessvärre inte med lena händer stackars August blev behandlad i sitt nya äktenskap, det blev han snart varse, och det var så mycket mer synd om honom, som hans första hustru varit av helt annat slag, en alltigenom god, ömsint och behaglig kvinna, som han kanske först under sitt andra äktenskap lärde sig fullt uppskatta till sitt rätta värde.

Vid den gamla Trätaregatan bodde vid den tiden också som nämnt en hel del andra mer eller mindre markanta personer, som läto tala om sig. En gammal man där gick alltid under namnet Benlingen, troligen på grund av sin magerhet, Vad han i verkligheten hette hörde jag aldrig. Han hörde väl troligen till det mera fridsamma slaget. Där bodde också skomakaren Liwenborg, en god och glad man, som säkerligen ingen ofrid ställde till, men hur det däremot var med hans gumma torde ha varit mera tvivelaktigt, enligt vad det påstods. Åtminstone lär hon emellanåt ha haft sina hårda duster med Johanna Hård och en och annan av de övriga kvinnliga grannarna. Hon var skånska till börden och lär ha räknat fiskeläget Kivik på den skånska östkusten som sin ursprungliga hemort. Makarna Liwenborg hade flere barn, av vilken sonen Anders ännu lever kvar här och tillhör den gamla eliten vid Sävsjö Skofabriks-aktiebolag, där fadern hade sin anställning under sin krafts dagar. En yngre son numera välbeställd maskinman vid marinen och bosatt i Malmö, gick under sin barndomstid i hemmet under det underliga namnet Peli. Han hade under barndomen svårt för att lära sig tala. Detta hade observerats av faderns chef, fabrikör J.A.Jonsson, som brukade skämta med honom och ville ha honom att uttala skaldenamnet Zakarias Topelius. Efter lång tids övning gick det väl, men det tog sin tid och länge blev det enda begripliga av namnet bara Peli, och så kom detta att bli hans benämning bland både unga och gamla. Denne Peli hade också under sina barnaår en underlig förmåga att kunna handskas med vilda djur. Han kunde t.ex. där det fanns råttor när som hälst locka till sig och fånga dessa med bara händerna. Fabrikör Jonsson, som iakttagit detta, brukade med löfte om en slant locka honom att åt ~~honom~~ sig infånga råttor från det nära fabriken på den tiden belägna garveriet, där det fanns rik tillgång på

jättestora bruna råttor, och det slog aldrig fel, att Peli om någon stund kom med en av dessa i famnen och överlämnade livslevande till uppdragsgivaren samt fick sin belöning. Det var för övrigt inget ovanligt att få se Peli komma bärande ett av dessa osmakliga djur i famnen strykande dem över pälsen, och djuren sutto förnöjda på hans arm och läto sig smekas utan några som hälst försök att fly. De tycktes helt enkelt känna sig i trygghet hos honom. Broder Anders är en utmärkt representant för sitt hemlandskap, arbetsam och sparsam, inteligent och livligt intresserad av både praktiska och intellektuella spörmål. Han saknas t. ex. ytterst sällan vid en föreläsning. En liten vacker villa lagom för hans familj har han byggt sig och kring denna anlagt en präktig trädgård med både fruktträd och blommor och sköter denna sakkunnigt och mönstergillt. Att han inte hör till det vekliga släkte, som nu i bilismens tidevarv tycks tillväxa, torde framgå av följande. Platsens trädgårdsförening brukade tidigare anordna studieresor till skilda delar av södra Sverige, och en av de flitigaste deltagarna i dessa var alltid Anders Liwenborg. Sista resan hade nog mer tycke av turistfärd och var den längsta av dem alla. Den gick norrut över Örebro genom Dalarna och från Mora västerut genom Fryksdalen och hem genom Västergötland samt tog fyra dagar. Anders var som vanligt en intresserad deltagare men tyckte nog som mången annan, att det gick litet för fort, men däråt var nu inget att göra, resan kunde av flere skäl ej utsträckas över längre tid. Efter hemkomsten tog han helt sonika och gjorde om resan pr cykel i sin sons sällskap. Då hade han bättre tid på sig och kunde studera åtskilligt, som resenärerna med bussresan måst avstå ifrån. Detta var nog ett företag, som inte vem som hälst skulle ha gett sig på. Anders har, sen han blev sin egen och satt eget bo, övergivit gamla Trätaregatan och rett sig sitt nya hem utanför den gamla municipala gränsen på väster, där en rätt betydande bebyggelse vuxit fram, men man är nu stadsbo där också fast kanske än så länge under något mindre välordnade förhållanden än på andra sidan gränsen.

Till sist ännu en typ från gamla Trätaregatan, som var rätt så originel gamle jägaren Oskar Andersson med smeknamnet Kuku. Hur det sistnämnda namnet uppkommit är troligen numera okänt, jag har aldrig fått någon förklaring på det. Han ägde på sin tid den största och förnämligaste fastigheten vid denna

gata. Han kallades ju jägare, gick alltid på jägares vis med fjäder i den gröna hatten och hade väl troligen en gång haft anställning som jägare men jagade den senare delen av sin levnad väl mest för sitt nöjes skull och till husbehov. Däremot sysslade han med hunddressyr och ansågs vara skicklig dressör av jagthundar. Mannen var nog inte så litet egen och gick hälst sina egna vägar. Nyheter gillade han inte, och som exempel härpå kan nämnas, att när samhället först skaffat sig elektrisk kraft och belysning vägrade han absolut att i sin fastighet inmontera det elektriska ljuset, och vid denna vägran stod han orubbligt fast även sen alla andra belysningsutvägar under det första världskriget tagit slut. De elektriska ledningarna till och inom fastigheterna kallade han för "nockasnar" och vägrade bestämt att låta sådana komma in på eller i hans domäner, och vid dessa ideer som i fråga om allt annat stod han orubbligt fast intill döddagar. Han var nog på sitt sätt religiös, läste sin bibel och tolkade den på sitt sätt och sökte leva därefter. Vad han inte ansåg sig kunna finna stöd för i religionsurkunden, det var för honom av ondo, och det ville han inte ha med att göra, även om det gällde rent världsliga ting av den största praktiska betydelse som t.ex. den elektriska belysningen. Han var det verkliga originalet.

1952.

Doktor Andersson.

Det fanns vid sekelskiftet och väl ett årtionde framåt eller kanske något mer ett gammalt original i Sävsjö, som skämtsamt brukade kallas "doktor Andersson". Han hade nämligen hedrats med förtroendet att vara vaktmästare vid sjukstugan och fick ju där tjänstgöra som handräckning med litet av vartje, som det inte var allt för noga med, fastän man nog undrade vad han egentligen kunde duga till att uträtta utom att gå ärenden. Han var liten, gammal och grå i både hår och skägg samt förskräckligt halt. Men "de halta dansa värst", hette det ju förr i tiden, och gubben var jämt i farten, så länge han något dugde till. Han hade tidigare varit i Amerika men blivit hemskickad av sin gumma, som inte ville veta av honom utan stannat kvar där ute. Han hade flere gånger, påstod han, skrivit och bett henne återvända till honom, men hon ville inte alls lyssna på det öret. Så fick han länge gå ensam

och linka här hemma, och så länge han fick behålla vaktmästarsysslan å sjukhuset gick det ju bra nog, ty där plockade man väl om honom med mat och vad han kunde behöva, men när han till sist måste lämna den befattningen blev det ju värre att klara sig. Han slog sig emellertid snart ihop med en gammal ungmö, för sin rödletta hy kallad "Pelargonian". De båda hjälpte varandra, och så gick det ju rätt skapligt för dem båda, så länge de kunde klara sig själva

Till sist fick väl fattigvården ta hand om dem.

När gamle vaktmästaren kom ner åt byn, och dit hade han ju under sin tjänstetid dagligen och ofta flere gånger om dagen ärende, var folk alltid nyfikna att få spörja om patienterna och händelserna å sjukhuset. Särskilt om det sports något dödsfall där uppe, som ju ofta hände, brukade han bli utfrågad om sjukdom och dödsorsak. Han var väl inte alltid så väl informerad om dessa ting, och då han inte kunde lämna nöjaktiga svar, brukade han alltid kort och gott säga bara: "det var döen", och var frågaren inte nöjd med svaret utan ville ha besked om vad det var för sjukdom, som vållat dödsfallet, kom svaret ånyo rappt och med eftertryck: "Jag sa ju, att det var döen". För honom existerade det enligt forntida gammal tro endast två slags sjukdom, sådan som kunde botas och sådan som inte kunde botas, och den senare det var "döen".

"Doktor Andersson" var bror till den av alla Sävsjö-bor välkände potatisbonden Axel i Kråke, som ännu i 90-årsåldern går omkring och hugger ved åt Sävsjö-familjerna.

1952.

Pålle och Pålla lu.

Ungefär samtidigt som jag lärde känna den nyssnämnde "doktor Andersson", kom jag också att uppmärksamma en gammal invalid i Sävsjö benämnd Pålle. Han hette förstås Pålsson och bebodde en liten numera nedriven röd stuga invid den s.k. Kvickaliden mellan samhället och Sävsjö-byn. Han hade förmodligen varit sågarbetare hos firman S.G.Lundberg, så länge han dugde till ordentligt arbete, men den tiden var tydligen länge sen förbi, när jag lärde känna honom. Sin pension hade han tydligtvis fått tidigt, och den hade satt sig i benen, det syntes, ty endast stödd på ett par käppar lyckades han släpa sig fram, men trots denna sin invaliditet infann han sig dagligen ända till kort före sin död, för så vitt något arbete fanns för honom å hans gamla arbets-

å Carlssons sågbacke, där han sysslade med upphuggning av s.k.långsvallar. Det var det enda arbete han på gamla dar dugde till, och man kunde ju tycka, att han med sin svåra invaliditet borde ha varit befriad jämväl från detta, men dels voro nog den tidens fattigvårdsstyrelser ej allt för rundhänta med underhållet till dem, som inte längre kunde försörja sig själva, och dels var det kanske med gamle Pålle som så många andra gamla arbetare, att de inte trivdes med livet, om de inte hade något att syssla med. Inte var förtjänsten något vidare att skryta med, hälst som gubbens arbetsförmåga var svårt nedsatt och Lööven, d.v.s. kassören å Carlssons kontor var ytterst mån om firmans ekonomi, då det gällde att göra upp arbetsackorden och pressade arbetslönerna till det yttersta, men någon styver blev det ju alltid till hjälp med det dagliga brödet, och gamle Pålle knogade snällt på. Med matpåsen på ryggen sågs han dagligen på sina båda käppar krångla sig fram den ganska långa sträckan till och från arbetsplatsen. Tidtals hade han en vuxen dotter till sin hjälp hemma, men detta var mera periodiskt. Slutligen blev det gubben omöjligt att ta sig till arbetet och att över huvud taget klara sig, då måste kommunen förstås helt ta hand om honom, och då var nog dottern, "Pålla lu," som hon gemenligen kallades - antagligen på grund av visad manhaftighet -Lu betecknar ju i Småland detsamma som pojke - en välsedd gäst i fadershuset. Emellertid blev det allt sämre med gubben, och man väntade slutet. En morgon i de dagarna kom en kvinna in i butiken till fattigvårdsstyrelsens i Ljunga v. ordf., som hade att ha det närmaste ansvaret för fattigvårdens utövande inom den delen av samhället, som sorterad under honom, och meddelade, att nu var gamle Pålle död under den gångna natten. "Jaså, sjöldo han?" -självdog han?- blev svaret. Förmodligen avsåg han med den framställda frågan få veta, om inte doktorn varit tillkallad vid tillfället, ty då hade ju detta kommit att öka kommunens kostnader. Detta var hans enda uttalande i ~~frågan~~ saken. När han bara fått veta att gubben "sjöldött", var det inte mer att resonera om.

/1952.

Petter Magnus,

ett av de gamla Sävsjö-originalen, ägde sista stugan på venster hand vid V. Järnvägsgatan invid ån, innan denna gatan drogs ut till Sandsjövägen. Han ansågs knappast höra till Guds bästa barn, ehuru

han var en flitig kyrkogångare. Han påstods nämligen tillämpa sträng husaga gentemot sin gamla gumma. Vad han sysslat med i yngre dar känner jag inte, men på äldre dar drog han sig fram medelst att hålla tvätt~~plats~~ och torkplats å sin tomt invid ån, innan samhället där byggde tvätthuset över ån å samma ställe. Dessutom verkade han som lotterikollektör för Nordiska Museet och Dramatiska Teaterns lotterier med stor energi. Men det var som andra hands ombud, så hans förtjänst på affären blev väl inte så värst stor. Han bildade spelbolag i långa banor och var alltid med i bolagen själv, så där gick nog hans förtjänst på den affären åt. Han levde dock tydligen alltid i det fåfänga hoppet om någon storvinst, men någon sådan tycktes aldrig ha fallit på hans lotter eller bolag. När hans gumma slutligen dog och han inte kunde klara sig själv återstod honom nämligen ingen annan utväg än att anlita fattigvården och flytta in i fattighuset, där han tillbringade sista åren av sin levnad. Dessa blevo dock inte många, ty en vacker dag tog han själv sitt liv genom att hänga sig i en staketspole vid fattighustomten. Vad detta förtvivlade steg berodde på, om det nu var besvikelsen över att ha blivit så illa besviken av fru Fortuna eller av vantrivsel i sin nya omgivning blev nog aldrig uppenbart. Med tanke på hans mångåra iver för de båda lotterierna kunde man ju tycka, att han förtjänat ett bättre öde än det, som till sist vederfors honom.

Förliten Eder icke på furstar, heter det ju i Skriften, och förvisso kan man ha skäl att ställa samma maning beträffande lotterier och lotterivinster. Petter Magnus historia är ju ett talande exempel härutinnan.

1952.

Knalla - Mari och Otto Hagberg.

Knalla-Mari kallades hon alltid, när man talade om henne, talade man med henne , kallade man henne fru Kyrk. Hon bodde kring sekelskiftet som änka i en magasinsbyggnad i kvarteret Trekanten, där det å andra våningen fanns inredd en liten bostadslägenhet. Någon gång före sekelskiftet hade hennes man, Kyrk, omkommit genom olyckshändelse vid skarpskyttebanan, som på sin tid var belägen öster om den då bebyggda delen av samhället strax väster om Högahol-

men, så att man sköt mot berget. Det var visst en söndag olyckan hände. Kyrk tjänstgjorde vid tillfället som markör och befann sig i markörgropen men res te sig ur denna, då ett skott gick och träffade honom, så att han dog så gott som ögonblickligen. Olycksskytten var kemikaliehandlanden C.J.Dahlström Efter det olycksskottet tyckes det ha blivit slut med skarpskytterörelsen i Sävsjö, och i varje fall kom den skjutbanan ej mera till användning. När en ny skytteförening ett stycke in på 1900-talet kom till stånd, anlades en ny skjutbana väster om samhällsbebyggelsen å Televads ägor över mossen mot Högagärde, men nu har även denna måst övergivas på grund av ökad bebyggelse åt det hållet.

Vad mannen Kyrk haft för sysselsättning känner jag ej till, men vad hans fru sysslat med, därom upplyser ju namnet. Hon hade i yngre år varit, vad man brukade kalla marknadsknalle, d.v.s. drivit kringföringshandel å marknader. Att hon kände samhörighet med affärsmän av den typen, dåvarande eller tidigare medlemmar av skrået, visade hon tydligt nog genom att vid sammanträffande med sådana perfekt tala knallespråket, som ju inte förstods av andra än de gamla knallarna. Hon brukade ibland komma in i Emil Anderssons manufakturaffär, och fick hon där fast i chefen, Emil Andersson, som i sin ungdom själv under en del år levt knallens marknadsliv, fördes samtalen dem emellan uteslutande å knallespråket. Efter mannens död var hon ju för gammal att återta sitt gamla näringsfång, men språket glömde hon inte, och en av orsakerna därtill var kanske, att hon fick en annan gammal knalle i huset, gipsgjutaren Otto Hagberg, som hyrde ena rummet hos henne och blev hennes trogne livskamrat, så länge hon levde. Hagberg gjorde sina gipsgubbar och gipskatten och vad annat det var, tillverkningen omfattade, många år efter det Mari gått hädan och knallade med dem å marknader, men så småningom blev han ju för gammal för marknadslivet och måste lägga upp, hälst som allmänhetens smak ju också med tiden avtog för den sortens prydnader. Hälsan, ville till sist inte heller stå bi, och kommunen skaffade honom vård å en för hans behov lämplig anstalt. Tillståndet förbättrades emellertid efter några år, och samtidigt fick han ett arv efter en broder, som avlidit nere i deras hembygd, Vittsjö-trakten i V. Göinge i Skåne, dit han då återvände

och levde kvar där ännu 1951, enligt vad det försäkrats.

Pappa Svensson.

Vid min bosättning i Sävsjö och de närmaste åren därefter bodde invid södra änden av Skogsgatan helt nära Stora Missionshuset, nuvarande Missionskyrkan, ett gammalt par, som alltid kallades Pappa Svenssons. Namnet torde de ha fått av hustruns vana att alltid kalla sin man Pappa Svensson. Han hade tidigare varit affärsman i Vrigstad men på gamla dar överlämnat affären och flyttat in till den nya metropolen Sävsjö. De voro starkt religiösa och hade sitt andliga hemvist i det intilliggande Missionshuset, och det var väl troligen därför, de bosatt sig så nära detta, som de kunde komma. I Sävsjö levde de sitt liv i stillhet och obemärkthet till sina dagars ände.

Om huru fromheten och affärsmannaintresset, som ju rätt ofta bruka komma i en viss konflikt med varandra, i Pappa Svenssons fall kunde ta sig uttryck har en hans kollega i Sävsjö, som väl kände honom och hans levnadsvanor, berättat följande anekdot, som han påstod vara fullständigt sannfärdig: Familjen Svensson hade alltid en bodpojke som biträde i affären. Denne bodde och hade hel inackordering i familjen. När det blev kväll och stängningsdags, lydde alltid chefens order till honom: "stäng nu affären och glöm inte att hälla vatten på bresilian och pinka på jönköpingssnuset, sen gå vi i guss namn in och läsa aftonbönen!"

/1952.

Fanken.

En senkommen medlem av den allt mer tillväxande samhällsfamiljen kom att leva där under ovanstående föga fagra benämning. Han lär ha hetat Persson och ha inkommit från Malmbäck, där han dessförinnan ska ha varit lantbrukare. Sitt hem redde han sig invid Sandsjögatan och bodde där till döddagar, och den tiden blev just inte så värst lång, bara ungefär ett årtionde eller något däromkring. Någon vidare sysselsättning hade han väl inte under sin Sävsjö-tid och behövde det väl inte heller för uppehällets skull, ty han påstod ha varit ganska förmögen. Sina kapitaler hade han placerade i bank i Malmbäck och brukade promenera mellan Sävsjö och Malmbäck, då han uträttade sina bankaffärer. Sparsamheten var ett utmärkande drag hos honom, och denna, i sig själv goda och förträffliga dygd, övade han nog till överdrift, vilket

sällan brukar föra riktig lycka med sig. I hans fall gick nog sparsamheten småningom över i rena girigheten, vilken till slut tog sig uttryck i att hans enda sysselsättning var att sitta hemma och räkna pengar, som han staplade i högar. Hans förstånd hade ju då åtskilligt förmörkats, och slutet var inte långt borta. Största uppmärksamheten ute i samhället tilldrogo sig kanhända hans provianteringsmetoder. När han gick ut för att handla, hade han alltid en stor s.k. grepakorg på armen. Med denna gick han från affär till affär och frågade pris på allting men köpte ytterst sällan något. Resultatet av provianteringen inskränkte sig i allmänhet till en liten brödkaka och en sill, ett resultat av hans mot slutet av levnaden allt mer tilltagande girighet.

Hur namnet Fanken tillkommit? Troligen genom hans eget allt för rikligt användande i sitt vardagliga tal av detta kraftord.

1952.

K.

Johan Niklasson - Påbyggaren - Barnafaren.

Det var samme person, som gick under samtliga ovanstående benämningar. Han var under senare delen av 1800-talet och ett stycke in på 1900-talet ägare till den nu s.k. Lomellska gården i kvarteret Trekanten i hörnet mellan V. Järnvägsgatan och Kopparslagaregatan. Hur länge han varit ägare till gården känner jag inte, men byggnaderna hade vid min hitkomst samma storlek och omfattning som 53 år senare, och dock ~~dock~~ hade Niklasson med en del års mellanrum därförinnan byggt upp först andra och senare tredje våningen i det stora gatuhuset utmed Järnvägsgatan, och det var väl detta företag, som förskaffat honom namnet Påbyggaren. Namnet Barnafaren hade han tydligen fått som smeknamn därför att han var gift med samhällets barnmorska.

Hans enda och rätta titel borde väl annars ha varit gårds- eller fastighetsägare, ty något annat än skötseln av sin fastighet ägnade han sig aldrig åt, sen jag lärde känna honom, och denna gav honom nog i stort sett fullt upp att göra, hälst som han själv utförde alla underhålls- och reparationsarbeten där, så länge han ägde gården. Underliga byggnadsmetoder torde också ha tillämpats vid en del av byggnadernas uppförande. Byggnaderna utmed Kopparslagaregatan ska vara uppförde av korthuggen spisved, som lagts med murbruk emellan som stenen i en tegelvägg. Sådana byggnader brukade kallas "pluttahus". De påstås ha varit bra på många sätt men hade naturligtvis också sina nackdelar.

Om man t.ex. ville hänga upp en tavla i rummet i ett sådant hus och skulle slå in en spik eller krok i väggen, gällde det att iakttaga stor försiktighet, ty annars hände det att "plutten", som man råkade spika i, åkte ut och man i dess ställe fick en öppen luftventil. Husen inne på gården voro från början endast enkelt uppförda uthus men omskapades så småningom till primitiva bostadshus åt fattigt folk, som ej hade råd att hålla sig med bättre och voro föremål för ständiga förändringar i den mån så erfordrades för att kunna lämpa sig åt nya hyresgäster. Att följa gällande byggnadsbestämmelser vid nybyggnad eller reparationer och förändringar brydde ägaren sig i allmänhet inte om, han gjorde, vad han själv tyckte kunde gå an och passa honom och gjorde aldrig själv anmälan om sina tilltänkta förändringar, varför det var den årliga brandsynen som gjorde upptäckterna och gav förelägganden om nya förändringar, vilka gåvo anledning till klagomål, tredska och ständigt bråk. Det kunde t.ex. hända att om brandsynemännen enligt ägarens förmenande varit allt för kitsliga och förbjudit eldning i en gammal järnspis, som staplats upp i ett rum på några löst uppstaplade tegelstenar utan några isoleringar till säkerhet mot eldfara och kanske helt enkelt rivit ner den uppgillrade eldstaden, att ägaren i förtret över deras tilltag kastade spisen och teglet efter synemännen, så att dessa måste fly och rädda sig undan gubbens ilskna anfall. Sällan försiggick en syn på det stället utan mer eller mindre komiska episoder av ena eller andra slaget. Men det var ju mest i de fall man retades med gubben. Blev han behandlad med lämpor, var han inte svår att ha att göra med, det har jag själv vid ett par brandsyneförrättningar erfarit. Att allt gick lyckligt och inga eldsvådetillbud förekommo kunde ju, så slarvigt som det mesta i den fastigheten var tillkommet, synas rätt egendomligt, men det torde ha berott på att ägaren ständigt och jämt vakade över det nödtorftiga underhållet. Han sågs ideligen gå omkring med en bytta murbruk och en murslev i handen och laga uppkomna fel och skavanker. Så länge Niklasson levde gick allt väl, men efter hans död utbröt en förmiddag eld i den dåvarande apoteksbyggnaden, längan mot Elvings tomt, där övervåningen avbrändes. Tack vare att detta skedde mitt på dagen kunde ju elden begränsas rätt kvickt, annars kunde där blivit en ordentlig brasa, som skulle ha kunnat sanera hela mellanpartiet av samhället. En dotter

till den förre ägare, fotografen Ida Niklasson, som hade sin ateliè i den brunna längan, var då ägare till fastigheten men sålde den kort därefter till en av sina hyresgäster, fröken Emma Lomell, som sedan innehaft den till sitt nyligen timade frånfälle. Hon har ju under de gångna åren utan att ha vidtagit några större förändringar med den dock sörjt för dess ~~ordentliga~~ nödtorftiga underhåll. Gammalt, skröpligt och på alla sätt omodernt som det hela nu är, är det väl att hoppas och tro att en blivande ny ägare kommer att medelst nybyggnad på ett mera praktiskt och ekonomiskt sätt tillvarata de förnämliga utrymmen, som denna rymliga tomt mitt inne i stadens handelscentrum har att erbjuda

En broder till den här förenämnde Johan Niklasson var trävaruhandlanden, sedermera godsägaren Carl Niklasson å Hallsnäs i Ramkvilla, som under många år var bosatt i broderns fastighet i Sävsjö och där drev trävaruaffärer i betydande omfattning, innan han i slutet av 1800-talet inköpte egendomen Hallsnäs och dit förlade sin verksamhet. Även denne lär på sin tid ha varit en rätt originell personlighet om man får döma efter ännu i Sävsjö kvarlevande anekdoter om honom från hans Sävsjö-tid. Bara en enda skall här relateras. Det var ännu på den tiden och för resten långt senare vanligt att fattigt folk och naturligtvis i främsta rummet de, som hade arbetsanställning inom trävarubranchen men även många andra vedhöllo sig medelst att stjäla sitt bränslebehov å arbetsplatserna, vid sågverken och virkesupplagen. Detta var vid den tiden så vanligt, att ingen fäste sig vid den saken och träpatronerna i regel allra minst, då det gällde deras egna arbetare. Det verkade som en tyst överenskommelse dem emellan vid den tiden, då avlöningen var så låg, att den inom den branchen åtminstone svårligen skulle kunna räcka till mer än den nödtorftiga födan för arbetaren och hans familj. Detta gällde som sagt företagarens egna arbetare, men då utomstående praktiserade liknande metoder för sin bränsleförsörjning, sågs ju saken kanske inte med samma förstående.

Metoderna att föra en syndare till rätta kunna ju som bekant vara av olika slag. Karl Niklasson hade tydligen sin egen något unika metod. Det berättas nämligen att han efter att från sitt fönster ha sett en av de i samma gård boende arbetarna, som ej voro i hans tjänst, gång på gång ha stulit trä-

varor från hans virkesupplag kallade upp denne i sin bostad, befallde in mat av allt vad huset förmådde, kommenderade syndaren till bords och befallde honom äta sig ordentligt mätt, och från bordet kom han inte förrän han måst ta till bönboken och be att få slippa proppa i sig mer. Slutligen fick han, innan han avlägsnade sig, en ordentlig lektion beträffande sitt förhållande till andras äganderätt med klara besked om att nästa gång han såg sig nödsakad att skaffa sig ved eller virke från N:s brädgård först anmäla detta till ägaren, så att denne finge ha ett ord med i laget om vad han kunde få täcka sitt behov med. Detta var ju en lika ovanlig som human bestraffningsmetod, men den kanske gjorde god och åsyftad effekt, och det var ju huvudsaken.

1952.

"Anders te Niklassons."

Detta var det första namn jag hörde honom nämnas med och det namnet fick han behålla långt in på 1900-talet som följd av att han under många år varit förutnämnde trävaruhandlanden Carl Niklassons handgångne man i egenskap av virkesmottagare vid dennes timmerupplag, där han gick omkring och ritade raka streck å en taksticka för varje planka eller vad annat det nu var han hade till uppgift att räkna in och notera. Annars hette han, vilket jag så småningom kom underfund med, Anders Andreasson och var ursprungligen s.k. Hjälmbo, d.v.s. härstammade från Hjälmseryds socken, varom hans provinsialistiska uttal också bar tydliga vittnesbörd livet ut. När hans husbonde så småningom drog bort från Sävsjö och slog ner sina bopålar å Hallsnäs, stannade emellertid Anders kvar och tog i enahanda befattning till en början anställning hos en annan träpatron i Sävsjö, tills han så småningom blev patron själv och började driva egen trävarurörelse. När så första världskriget kom och bränslebristen började bli kännbar, utvidgade han rörelsen genom inköp av Torsets torvmosse och började jämsides med trävarurörelse tillverka bränntorv och torvströ, vilket till en tid var en ganska lukrativ affär. Han hade nu också efter att tidigare under många år ha hyrt bostad i den lilla byggnad, vari Sven Pettersons Söners engrosaffär senare inrymts, inköpt egen bostadsfastighet den nuvarande mejerifastigheten vid Storgatan, börjat komma med i handhavandet av de kommunala angelägenheterna, blivit ledamot av kyrko- och skolrådet

samt blivit kyrkovärd etc. men kom dessvärre också med i en del sällskap, som inte voro så lyckobringande för hans ekonomi. Han var ju numera välsituerad, hans namn var välsett i bankerna, och han själv blev även välsedd i de kretsar, där han tidigare ej haft tillträde men där han nu under den allt svårare depressionstiden ansåg sig kunna ha god användning av hans namn å en del växlar, och så gick det, som det gick. En vacker dag gick hans namn inte längre i bankerna och väl knappast någon annanstans heller, och så kom det sig, att han rätt som det var måste avträda sin egendom till sina gäldenärer och stod där "renrakad", som det heter. Det är tyvärr inte alltid bra att bli välsedd och välfägnad av nyförvärvade vänner, det är en sanning, som fler än Anders Andreasson fått erfara. Det var synd om gamle Anders att det skulle gå så för honom, ty dels var han en god och glad människa och dels var han nu för gammal att kunna "sätta på ny borst", som det brukar heta, och kunna börja på något nytt. Någon egentlig nöd gick det väl inte på honom och hans Matilda, ty de båda hade ju redliga vänner, som emellanåt stucko till dem en slant, när det som bäst behövdes, bland dessa kanske främst nuvarande teol. doktorn och lektorn vid Kalmar h.a.läroverk, K.H.Johansson, som under sin komministerstid i Wallsjö levat inackorderad i deras hem och där under flere år fått åtnjuta en sällsport god omvårdnad av det gamla paret. Han glömde dem inte under deras olyckas dagar.

Anders och hans Matilda voro barnlösa, men de hade som fosterson upptagit i sitt hem en brorson till Matilda. För denne ruvade Anders på stora planer: han skulle bli präst. Jag, som haft honom i skolan och väl kände pojkens andliga resurser, hade ju min egen tanke om den saken, blev inte så litet undrande, när jag av pojken själv fick höra, att han efter slutad folkskola börjat läsa latin för komministern "K.H." Jag sporde senare denne, hur studierna gick men fick bara svaret:"vi ha ju nyss börjat och få väl se, Hur det kan gå". Senare kom frågan på tal en gång emellan Anders och mig, och Anders utlät sig då inte så litet spydigt: "Han kan väl te minstingens döja te skolelärare." Detta var i Anders välmaktsdagar. Men så flyttade K.H. till annan ort och studierna i det ädla romarspråket avbrötos. Och så kom stora skrällen för familjen Andreasson, och därmed voro ju alla förutsättningar

för studiernas fortsättning definitivt ändade. Och så gott var kanske det.

Anders var, som sagt, en god, välvillig och jovialisk själ, om vilken det med fullt skäl kunde sägas som om Lotta Svärd:"Mycket tålde han skrattas åt men mera hedras ändå." Många roliga stunder hade folk i hans sällskap, ej minst å stämmor och sammanträden, där han alltid yttrade sin oförgripliga mening om saker, ting såväl som personer, sådana som han fann dem. Vid en s. k. fyllestämma i Sävsjö, då det gällde att avgiva yttrande över hotellens ansökningar om rätt att utskänka öl och vin och nykterhetsfolket mött upp för att påyrka avslag och någon av dem motiverade sitt avslagsyrkande med att ett bifall skulle fördärva nykterhetstillståndet i samhället, begärde Anders ordet och påpekade, att efter hans erfarenhet fanns det inte i hela samhället mer än en enda verkligt helnykter person. Han påstod nämligen, att han under sin långa Sävsjö-tid haft att göra med alla samhällets nykterhetsvännerna och då han ansett att en sup kunde göra dem gott erbjudit dem och att de alla med undantag av Polisman Ekblom någon gång tackat ja och tagit supen. Anders själv räknade sig nämligen inte till nykterhetsvännerna utan både tog ocg bjöd gärna på en sup, när han tyckte det passade, men söp sig full gjorde han inte. När nya folkskolan efter många om och men skulle byggas, förelåg två förslag om materialet: trä eller sten. Anders som gammal trägubbe ville naturligtvis ha den av trä, men då han till sist efter företagen omröstning inte fått sin vilja fram utan beslutet blivit en tegelbyggnad, begärde han förargad ordet och yttrade:"Då örkar jag, att den ska byggas å huggen sten." Vilket yrkande naturligtvis inte upptogs, då förslagen upptogo trä eller tegel, fastän man under diskussionen talat om trä eller sten.

När Anders börjat sin torvproduktion och ofta hade ärende till mossen, som låg mer än halvmilen bort, skaffade han sig bil, tog körkort och körde själv. Han hade vid alla sina körslor en gammal stallykta stående bredvid tramporna i bilen, och när någon sporde, vad han skulle ha lyktan till, blev svaret alltid:"Den måste jag ha för att kunna se tröorna, när det är skumt." Sen han skaffat bil, körde han alltid till kyrkan om söndagarna men beklagade sig över hur besvärligt det var att vända bilen där och pratade om att man skulle ordna med en större vändskiva, men så kom hans ekonomiska krasch, och

efter denna blev ju vändskivan överflödig för honom, ty då hade ju bilen gått ifrån honom, och han fick som förr traska och gå till kyrkan de få år, som återstodo honom att leva. Han dog år 1936 men hans Matilda levde ~~ännu~~ tio år efter makens död 1952 och har fått en fristad å stadens ålderdomshem.

1952.

Johan Tengdahl.

Invid åbron i Sävsjö, efter åns officiella namn Torkebro kallad, bodde intill sin död år 1922 garverifabrikören Johan Tengdahl, troligen en av de äldsta näringsidkarna i samhället, som drev sin rörelse in på 1900-talet. Om jag inte är fel underrättad, skulle han ha härstammat från ~~Ramkenyds~~ Forserums socken eller i varje fall någon stans däromkring. Han hade redan i unga år efter att ha lärt yrket slagit ner sina bopålar i Sävsjö och blev samhället trogen. Yrket drev han i det längsta, men det var ju med garvareyrket som med så många andra, att det från sekelskiftet var statt i utdöende på grund av de då tillväxande stora läderindustrierna, med vilka de gamla garverierna ej förmådde upprätthålla konkurrensen. Garverilokalerna med barkkar, torklador och verkstad hade han inne å tomten utmed ån och butiks- och lagerlokal hade han utmed stora genomfartsvägen genom samhället, den nu s.k. Köpmangatan, vilken tidigare med lika full rätt kunnat kallas Hantverkaregatan, då vid denna på sin tid funnits minst lika många hantverkerier som handelsaffärer. Förutom garveri och färgeri invid åbron, vilka ju där hade sin givna plats på grund av dessa näringars behov av rinnande vatten i sin omedelbara närhet, funnos vid Köpmangatan smedja, skomakeri, urmakeri, skrädderi, bageri och mot sekelslutet ett fullt hantverksmässigt bedrivet bleckslageri m fl. hantverkerier.

När garverirörelsen till slut nedlades, var Tengdahl gammal och grå och ägnade sig under de sista åren av sin levnad uteslutande åt sin läderhandel.

Han hade varit en duktig yrkesman och klarat sig gott på detta, men när detta tröt blev det helt naturligt sämre. Inte var han väl heller så väraktig hemma i köpenskapens mysterier, där det inte gällde ~~xxx~~ kontanthandel, vilket tycks framgå av en ofta berättad episod angående en räkning, han skulle betala. Det var väl hans fruntimmer, som handlat på krita en mängd saker, som inte alla fick rum å ~~första sidan~~ blankettens första sida. Vid slutet av denna stad en

post, som han inte ville kännas vid: transport. "Vad är det för något, som är så dyrt", sporde han,"det ha vi väl aldrig köpt." Väl var det ju för honom att självdeklarationen på hans tid ännu inte var uppfunnen, den hade nog blivit en svår nöt att knäcka, då han väl troligen inte hade någon ordnad bokföring att gå efter. Inkomsttaxeringen gick ju på den tiden så att säga efter gehör, man följde väl i regel förra årets siffror, där taxeringsnämnden inte fann särskild anledning att rucka på dessa. Man hade varit hygglig mot gamle Tengdahl och blivit vid det gamla i många år men så småningom börjat öka hans inkomstbelopp, vilka några år i följd sakta men säkert stegrades utan att några klagomål av hördes, men så ett år, då han fått sin debetsedel utlät han sig sålunda: "Jäven i dä, nu ä dä väl i klippet", därmed antydande, att nu fick man inte fortfara att höja hans taxering längre, nu fick det vara nog.

Denhär taxeringshistorien påminner i visst fall om en liknande i en av sävsjös närmaste grannkommuner. Där gällde det en lantbrukare, som jämsides med jordbruket drivit en omfattande affärsrörelse och väl i huvudsak på denna förtjänat en betydande förmögenhet. Taxeringsnämnden hade väl inte fäst så värst stort avseende härvid och i det längsta inte taxerat honom för annan förmögenhet än hans skuldfria jordbruk men så småningom gick det upp för vederbörande, att där måste finnas en inte så liten förmögenhet även i reda pengar, men hur stor denna kunde vara gick på den tiden inte att få besked om. Man taxerade denna till en början i 10,000 kr. och inga klagomål hördes av, varför man följande år höjde kapitaltillgången med ytterligare 10,000 kr och höll på så varje år så länge mannen levde utan att någon opposition förmärktes. Vid mannens frånfälle efter en del år visade det sig, att man trots denna årliga höjning ändå inte nått upp till den verkliga förmögenheten,vilket ju förklarade full väl, att inga klagomål avhörts. Ja, så kunde det gå till på den tiden, förhållandena ha på detta som på alla andra områden betydligt förändrats.

Gamle Tengdahl var en gemytlig och trevlig man, om vilken många anekdoter utom de ovan återgivna berättats och åtskilliga av dem ha rent av blivit ordstäv i Sävsjö, som t ex detta: "Ja, go vänner, tycker I som jag, så har

det varit en angenäm aften," sa Tengdahl, när han begravt sin första hustru. Yttrandet lär vara autentiskt och ha yttrats vid uppbrottet från begravningskalaset, där den nyblivne änkemannen påstås så flitigt ha gått omkring med spendering ur konjaksflaskan, att alla gubbarna inklusive värden själv blivit på utmärkt gott humör och helt glömt bort den sorgliga anledningen till gille-t.

/1952.

E.G.Wass.

Bagaren E.G.Wass hörde också till den äldre generationen av näringsidkare som hade sitt hemvist vid Köpmangatan, där han skaffat sig egen fastighet och drev sitt yrke i samband med en mindre kaffèrörelse, mest frekventerad av lantbefolkningen vid dess marknadsbesök. Det var ett enkelt ställe, där de kunde tära sin matsäck, om de medfört sådan, till en kopp kaffe eller bli expedierade smörgåsar till kaffet, om de inte medfört sådana hemifrån. Såväl bageriet som kafèrörelsen sköttes av familjemedlemmarna utan lejd hjälp och blev därigenom en liten guldgruva, vilket vid de gamlas frånfälle tydligen visade sig.

Gubben Wass var född västgöte, och därifrån hade han sannolikt också hämtat sin gumma. Om han lärt yrket i det egna hemlandskapet är inte nedtecknaren bekant, men baka gott matbröd kunde han och hade också vunnit ett stadgat rykte därom. Att han inte varken lärt eller praktiserat yrket i Skåne är emellertid säkert, ty hur det skulle gå till att baka vanligt skånskt grovbröd hade han ingen aning om. När jag 1899 kom till Sävsjö och första tiden levde inackorderad hos handl. Carl Berggren vid Stora Torget, var det egentligen inget annat jag saknade än vårt goda skånska grovbröd. Då jag sporde efter sådant, kom jag underfund med att detta var en tämligen okänd vara i dessa trakter, egentligen bekant endast för personer, som någon tid vistats i Skåne, varför jag fann mig föranlåten att rekvirera sådant från mitt hemland. Min värd, som tidigare som resande vistats i Skåne rätt mycket och väl kände till denna brödsort vände sig till bagare Wass med förfrågan, om han inte kunde baka sådant, Jo, det kunde han nog, förklarade han, och fick omedelbart beställning på ett parti sådant. Nästa gång de båda gubbarna råkades, efterfrågades brödet, men beställaren fick då beskedet av bagaren, att nog kunde han baka

brödet, men det var bara en detalj, han inte kände till: huru man skulle få brödet så mörkt, som det skulle vara. Berggren, som var en stor spjuver, förklarade, att hängde det bara på den saken, var det bekymret lätt avhjälpt. Han var ju kemikaliehandlare och hade i sin affär ett tillräckligt lager av kimrök och rekommenderade denna att blanda i degen, så skulle brödet nog få den mörka färgen. Wass var ju inte just känd för att vara något större ljushuvud, men detta blev honom dock för starkt, han begrep, att han var föremål för drift och replikerade:"skoja inte med gammalt folk, så mycket begriper jag väl att man inte får blanda in kimrök i brödet!""Nå," sa Berggren då, "gå bort till källarmästaren å Stora Hotellet och tala vid honom, han har gott om kaffesump den ska väl kunna ge den rätta kulören åt brödet!" Hur det nu var så begrep Wass väl, att även detta råd var alltför driftbetonat för att åtlydas, och resultatet blev, att han aldrig gjorde något försök att effektuera den gjorda brödbeställningen, varför jag i fortsättningen måste rekvirera mitt bröd från hemlandet, om jag ville ha den åtrådda varan.

Gamle Wass var emellertid inte bara bagare, han var också åtminstone tidtals musiker. Musikalisk och musikintresserad deltog han alltid i de blåsorkestrar, som tid efter annan förekommo inom samhället och dirigerade t.o.m. då så behövdes. Hans instrument var bastuban.

Efter gamle Wassens bortgång - gumman hade avlidit några år tidigare - fortsattes rörelsen några år framåt av en son, Ernst, och dottern Emilia, tills de båda överlämnade rörelsen till en till samhället nyinflyttad yrkesman Brusberg, vilken emellertid av hälsoskäl tvingats nedlägga verksamheten. Det gamla bageriet är numera allt för omodernt och trångbott för att finna ny innehavare, och Skånska Banken, som numera är innehavare av fastigheten torde väl knappast vara intresserad av några större förändringar t.v., då fastigheten med säkerhet torde komma att så småningom rivas för att återuppstå helt ny gestalt, belägen som den är invid stadens förnämsta affärsstråk.

1952.

Hökare Larssons.

Vid samma affärsstråk, nuvarande Köpmangatan, i hörnhuset närmast åbron i kvarteret Trekanten fanns en liten speceriaffär, av innehavaren blygsamt

betitlad "hökeri". Den innehades vid sekelskiftet och långt därefter av ett gammalt trevligt par, hökare Gustaf Larsson och hans gumma, två gemytliga och rara människor, som förstod sig på den fordomdags inte så alldeles vanliga konsten att hålla både sig själva och sin affärslokal rena och propra, hålla sina kunder tillhanda prima varor och ständigt därtill jämte ärlighet och redlighet i sina affärer, utan varje tillstymmelse till fjäsk bjuda sina kunder på gott humör och ett i allo trevligt bemötande, ofta kryddat med ett glatt och oförargligt skämt. Det var människor, man alltid trivdes med. De voro båda, då jag vid sekelskiftet lärde känna dem, gamla och vita i håret men vitala och ungdomsfriska till lynne och humör och fortsatte sin lilla rörelse livet ut ända till ett gott stycke in på det nya seklet. Ej begåvade med egna barn hade de skaffat sig en fosterdotter, som blev deras stöd på ålderdomen och vid deras frånfälle fick övertaga såväl affär och fastighet som övrig egendom. Hon var kanske mindre lämpad för affärslivet, lade snart ner den lilla rörelsen och hyrde ut hela undervåningen till en nykommen affär i manufakturbranchen, och därmed var samhällets enda hökeri ett minne blott. Övervåningens lokaliteter, som hon själv disponerade, fick så småningom namnet "Lilla Akademien", beroende på att hon där beredde bostäder åt flertalet av lärarna vid Praktiska skolan, vilka ju voro ungkarlar och behövde en husmor. När skolan efter en del år övergick i kommunal regi och fick en mera stabil lärarekår, som i regel bildade egna familjer, blev Lilla Akademien överflödig, men då hade dess husmor, fröken Helena Ekwurtzel, också hunnit bli gammal och trött på jobbet med sina akademiker. Hon dog vid ganska hög ålder i slutet av 1940-talet och hade strax därförinnan avyttrat sina båda fastigheter till en byggmästare Åhsberg i Jönköping, som har för avsikt att riva dessa och där uppföra en större affärsfastighet, så snart detta låter sig göra.

Helena Ekwurtzel, ibland skämtsamt kallad Skåne Helne, var en god och glad människa även hom men kanske litet väl högröstad emellanåt. Detta tyckte nog också hennes gode fosterfader, som, då besökande handelsresande utbjödo kex till honom, ibland med glimten i ögat avvisade dem med beskedet, att han hemma fick nog av den varan och pekande på Helena menade, att det var hon, som käxade på honom tillräckligt, så han inte behövde köpa den varan. Det var ju ett litet prov på hans skämtsamhet, men samtidigt innymde orden mer än bara skämt.

Tre tokiga gubbar,

Knut Albert Åkerblom, Kjell Konstantin Gustaf Fredrik Ehrenstråhle och O' Connor (förnamn obekant) mer eller mindre tokiga alla tre, var och en på sin fason, levde kring sekelskiftet inackorderade i Sävsjö i skilda familjer.

Av de tre var det nog den förstnämnde, Åkerblom, som genom sitt uppträdande väckte mest uppseende och verkade mest tokig. Han var svåger med dåvarande ägaren och innehavaren av Stora Hotellet, källarmästaren N. Berggrensson och stod under dennes vårdnad samt bodde hos honom i hotellets annex, vill jag minnas. På den tiden var den mot torget öppna planen mellan den nu rivna hotellbyggnaden och det ännu kvarstående annexet en vildvuxen gräsplan, som av källarmästaren sommartid brukade utnyttjas som betesmark för ett par baggar. Inköpta på våren som små lamm, gingo de tjudrade å nämnda plan sommaren över och avbetade grönskan där, tills de fram på hösten gingo sitt öde till mötes och hamnade i hotellköket. Dessa baggar voro sommartiden gubbe Åkerbloms lekkamrater. Nästan dagligen kunde man där se honom, mest på fyra ben hoppa omkring och stångas med baggarna eller på annat sätt sysselsätta sig med dem. Att samhällets ungdomar i olika åldrar, men även äldre, hade roligt åt den leken säger sig själv. Åkerblom var alldeles oförarglig, gjorde ingen för när och pratade gärna med folk, som han kände, samt blev naturligtvis föremål för drift och spektakel från barn och ungdomar. När källarmästare Berggrensson ett stycke in på det nya seklet sålde hotellet och flyttade upp till Gustavsborg 57 vid Eksjöhovgårdsvägen, följde Åkerblom med familjen dit och efter något år bar det iväg till hotellet i Bodafors, som blev familjens och även Åkerbloms hem till hans död. Han var född i Eskilstuna.

Att det fattades honom själv något å huvudets vägnar torde han nog ha levat i lycklig okunnighet om, men när han såg Ehrenstråhle passera över torget, brukade han, om han hade någon person inom hörhåll, peka på honom och förklara: "Dendär är inte klok, han!"

Ja, så var det gubben Ehrenstråhle. Åkerbloms omdöme om denne var nog så riktigt, även han var nog inte så litet tokig, även om galenskapen hos honom yttrade sig på ett helt annorlunda sätt. Han var ju adelsman och hörde väl troligen till den släkt, som har sitt numera restaurerade gravkor å gam-

la kyrkogården. Han hade varit stor godsägare i Kronobergs län enligt uppgift i Bäckaby. i närheten av Alvesta, möjligen å Dansjö i Lekaryds socken, där en år 1962 av-liden gammal fröken Ehrenstråhle enligt en dödsfallsuppgift i Sv. Dbl. skulle vara född. Av en eller annan anledning hade han emellertid kommit på obestånd och måst avträda sin egendom. Själv berättade han gärna för vem som ville höra på, att han under sin godsägaretid varit stor uppfödare av ädla hästar, vilka tydligen varit hans stolthet. Han hade emellertid fått i sitt huvud, att man stulit alla dessa hans fina djur, som han aldrig tycks ha kunnat glömma. Det har emellertid berättats oss, att hela hans fina stall skulle ha räddats av en hans måg, även han en storgodsägare i samma län. Som E. väl redan då var omtöcknad och antingen ej fått reda på den saken eller kanske ej kunnat fatta det rätta sammanhanget, fortsatte han livet ut att beklaga sig över stölden och lät flera gånger förleda sig till att förgå sig mot personer, som man i oförstånd inbillade honom vara innehavare av hans rara djur. Då väl på grund av hans sinnestillstånd ingen av hans anhöriga ansåg sig kunna ta vård om honom, hade man hos dåvarande nämndemannen och åkeriägaren Olsson i Sävsjö funnit ett hem åt honom, men detta blev ej varaktigt, ty denne hade i sitt stall en del vackra hästar, som någon spjuver inbillat Ehrenstråhle vara en del av hans forna egendom, och denne blev då så uppbragt på sin värd, att han lär ha överfallit honom, varför denne i all hast måste göra sig av med sin inackordering och överflytta honom till dåvarande ägarinnan av nuvarande Trolles fastighet fru Mina Andersson, hos vilken han sedan framlevde sina återstående dagar. Där sysselsatte han sig med, som han själv inbillade sig, en del märkligare uppfinningar, gjorde ritningar till diverse ledningar o.d. och hade arbetarna å den i samma fastighet belägna blecksslageriverkstaden (Hjalmar Johansson & Hällgrens) att efter dessa tillverka modeller av uppfinningarna. Han berättade med stort intresse för alla han kom i samspråk med om ej mindre sina förr ägda fina rashästar än de fina uppfinningar, han nu var sysselsatt med och förevisade dem gärna. Naturligtvis blev han föremål för mycken drift och spektakel särskilt från en del oförståndiga ungdomars sida men tycktes aldrig förstå, att man drev och skojade med honom utan tycktes ta för fullt allvar t.o.m. allt vad barnen hittade på att prata för dumheter. Han var en godmodig själ i allt utom då det gällde den häst-

stöld, för vilken han inbillade sig en gång ha varit utsatt. T.o.m. under de allra sista åren av sin levnad kunde man få se honom med sin promenadkäpp i högsta hugg ~~få se honom~~ ute i samhället förfölja någon person, som oförståndiga ungdomar vid tillfället utpekat för honom som skyldiga till stölden av han forna hästar. Den förföljde måste i regel ta till flykten eller rädda sig in i något närliggande hus för att undkomma förföljarens förbittrade anfall.

Ehrenstråhle var född 1829 och avled i Sävsjö år 1910, 82 år gammal men blev ej här begravd, utan stoftet fördes till hans hemort, vilken nu denna var. Det är emellertid bekant, att en dotter, bosatt i Alvesta, hit remitterade kostnaderna för hans inackordering.

Och så var det till sist gubben O'Connor. Vem han egentligen var tycks numera ingen härstädes känna till. Att han på sin tid torde ha varit affärsman i Sundsvall, därifrån kostnaderna för hans underhåll månatligen översändes av en hans son, som fortfarande där drev en betydande affärsrörelse, har dock utrönts. Av det i vårt land högst ovanliga namnet att döma torde hans släkt tydligen ha varit av utländskt, med all sannolikhet irländskt ursprung. Irlands historia tycks ge ett visst belägg för den saken, då den omnämner en del medlemmar av "den gamla irländska släkten O'Connor från Connaught, som under 1700- och 1800-talen spelat en ej obetydlig roll i landets historia som ledamöter av engelska underhuset och verkat för Irlands frigörelse i egenskap av separatistledare". Hur gubben O'Connor funnit vägen till Sävsjö är ej bekant, men han levde där några år före och efter sekelskiftet inackorderad hos dåvarande skomakaren, senare fabrikören A.W.Nilsson, där han också slutligen avled. Hans stoft gravsatts å Wallsjö kyrkogård å allm. avd. norr om kyrkan. ~~lär järnvägsledes ha förts till hemorten.~~ Han levde här i stilla tillbakadragenhet, tog då och då sina små promenader inom samhället och uppträdde därvid som en gammal fin herre, gick tyst och stilla sin väg fram och beblandade sig ej i onödan med omgivningen. Hans egenheter observerades därför mycket litet av andra än dem, hos vilka han var inneboende, och de voro nog helt få, som hade tillfälle att observera, att det ej stod helt rätt till med hans sinnestillstånd, men för hans värdfolk blev det ju uppenbart, att det hos honom brast åtskilligt ifråga om förståndets bruk.

~~Någon gång under våren 1952 lär en ung man, som presenterat sig under namn~~

Sen dessa anteckningar om gubben O'Connor nedskrevos, ha dock en del upplysningar om mannen ifråga vunnits, dels genom grosshandl. Ringius härstädes, som under sin Sundsvallstid i slutet av 1880-talet och senare väl kände familjen O'Connor, d.v.s. mannens släkt där, ehuru han själv redan då levde skiljd från de sina och hr Ringius efter sin bosättning i Sävsjö väl sett mannen i fråga här men ej personligen varit i kontakt med honom, samt dels genom bankkamrer O.Zakrisson härstädes, som visat sig ha en hel del kännedom om mannen och hans släkts historia, vilken, om vad dessa båda sagesmän berättat ~~xxxxxx~~ helt stämmer med verkligheten är ganska märklig.

Enligt vad dessa berättat, skulle denne O'Connor, som vid sekelskiftet bodde i Sävsjö, ha varit son till en tidigare godsägare i Södermanland och kammarherre hos konung Carl XIV Johan med namnet O'Conor, vilken skulle ha varit illegitim son till den genom det s.k. Fersenska mordet år 1810 omkomne svenske greve Axel von Fersen d.y. och den vid franska revolutionen avrättade franska drottningen Marie Antionette. Känt är ju av historien, att nämnde v. Fersen länge vistades vid franska hovet och var den nämnda drottningens älskare, ~~xxx~~ samt att han gjorde ett misslyckat försök att rädda det franska kungaparet genom flykt till utlandet. v Fersens skyddslingar vid denna flykt, kung Ludvig XVI och hans gemål, blevo helt nära gränsen gripna och förda till Paris, där de inspärrades och snart nog avrättades, under det att v.Fersen själv lyckades undkomma till Belgien, därifrån han så småningom återvände till Sverige och lyckades också dit överföra sin och drottningens son, som i Frankrike varit upptagen i en där bosatt familj O'Connor och kanske adopterad av denna, därvid han fått antaga dennas familjenamn. Någon verklig O'Conor skulle han således ej ha varit men av väsentligt högre börd än så, om historien är sann, och med kännedom om livet vid den tidens franska hov finns ju ingen anledning att betvivla vad här berättats. Ett faktum är, att denne unge O'Connor från Frankrike medförde till Sverige ett aktstycke med förbindelse att till honom skulle så länge han levde utbetalas ett mycket rikligt tilltaget årligt apanage, detta dock under det uttryckliga villkoret, att han ej sökte utforska vare sig varifrån detta härledde sig eller orsakerna till dess utgående. Om han bröt mot dessa vilkor, skulle underhållet omedelbart och för alltid indragas. Så kom också med tiden att ske. Underhållstagaren hade som nämnts blivit godsägare

och hovman med mycket stora inkomster men saknade tydligen ekonomiskt sinne, och vad hjälpa då stora och goda inkomster. När dessa ej ville räcka till, kom frestelsen över honom. En anlitad advokat lär ha lockat honom att göra efterforskningar i Frankrike angående det därifrån kommande apanaget. Några upplysningar stodo ej att vinna, men det dittills utgående apanaget upphörde obönhörligt och omedelbart, och där stod han nu tomhänd och utfattig. Hans far hade ju redan 1810 gått ur tiden och kunde ej bistå. Så var den storheten ändad, och släkten hade ej annat än att söka sin utkomst som vanliga borgare, och så kom det sig, att hans efterkommande hamnade inom det borgerliga lägret och blevo köpmän.

Om denne O'Connor, kammarherren, berättas det, att han var en stram och hetlevrad herre, som väl kanske hade svårt att underordna sig, även om det så gällde själva majestätet. Han hade väl kanske opponerat sig och ej velat åtlyda någon majestätets befallning, eller vad det nu kunde vara, då det sydländska kungliga blodet svallade över, och kungen gav sin kammarherre en rungande örfil. Men denne blev ej, påstås det, svaret skyldig utan betalade omgående med samma mynt under utropet: "Ers Majestät, jag är också fransman!" Episoden lär ha fått förlöpa utan vidare påföljd för den djärve. Vilket ju visar, att kungen var den verklige gentlemannen.

För kanske ett par årtionden sen eller något mer uppenbarade sig i Sävsjö en militärflygare O'Connor och sökte upplysningar om sin där för länge sen avlidne frände. Om det nu var en son eller möjligen brorson vet man ej. Han hade landat på ett fält ute i Skepperstad och hade då velat begagna tillfället att söka efter upplysningar om sin namne och anförvant samt lär också ha varit ute på Wallsjö kyrkogård för att se gravplatsen, men något vidare intresse för denna synes han ej ha haft, ty anmodad att ta sig en vården av denna vägrade han detta. "Vi ha sörjt för gubben, så länge han levde, nu ha vi inget intresse för honom längre", blev svaret, och numera kan väl ingen längre utvisa platsen, där hans stoft vilar. Släkten lär på sin tid ha haft åtskilliga tråkigheter inom familjen för hans skull. Ett par av hans barn lär ha ha bevistat hans begravning här, men ingen har sen dess visat sig här eller ha låtit sig avhöra med undantag av den nämnde flyglöjtnanten vid sitt

tillfälliga besök.

Av Sävsjös nu levande innevånare torde det väl numera inte finnas många kvar som känt eller ens hört omtalas gamle O'Connor, ett nog så underligt original, enligt vad hans värdfolk här på sin tid berättat.

Han skall ha varit gift med en dotter till vår store bildhuggare Tobias Sergel.

1952.

SOCKER-CLARA.

Socker-Clara hörde också till de mera markanta typerna inom sekelskiftet i Sävsjö, där hon visserligen inte i vardagslag varken syntes eller hördes nämnvärt mycket men ofelbart alltid anträffades bland "ståndspersonerna" å torget alla marknads- och månadsmötesdagar. Namnet med "Socker" som prefix var inget öknamn, som man ju lätt kunde frestas att tro, utan snarast en yrkesbeteckning, och vad hennes verkliga namn i kyrkboken var torde nog inte ens så värst många Sävsjö-bor ha vetat om, ty hon nämndes aldrig med annat namn än Socker-Clara. Kråketorp, den gamla marknadsplatsen nere i Asa socken i Kronobergs län, skall ha varit hennes ursprungliga hemort, och det är väl troligt, att det var där hon lärt yrket, som hon i Sävsjö försörjde sig på, karamellkokningen, av vilken hon fått sitt namn. Det är ju rent av möjligt, att hon och hennes systrar voro utövare av ett gammalt yrke, som länge praktiserats där nere vid den gamla marknadsplatsen. Hon hade nämligen ett par systrar, som voro henne behjälpliga i yrket. Clara själv och den ena systern hade emellertid i unga år likt så många andra kronobergare övergivit hembygden och lära, enligt vad det uppgivits, så småningom ha hamnat i Uppsala, där de under många år livnärt sig med att hålla spisning för studenter. När de på gamla dar trött nat på detta knog, hade de återvänt till Småland och slagit ner sina bopålar i det snabbt uppväxande stationssamhället Sävsjö, där de upptogo karamelltillverkningen som levebröd och redligen försörjde sig på denna. Clara blev den, som å ortens marknader och framför allt vid månadsmötena å hemorten sörjde för avsättningen av produkten. Den tredje systern, som varit gift och bosatt i Asa men blivit änka, slöt sig efter de båda andra systrarnas bosättning i Sävsjö till dem men dog rätt snart. De båda förstnämnda systrarna levde ett gott styc-

ke in på 1900-talet och fortsatte sin lilla rörelse ända till sin död. Clara levde längst av de tre systrarna och stod troget på sin post vid sitt karamellstånd så gott som ända till slutet av sin levnad. De gamla sockerkokerskorna hade sitt eget lilla hus, där de levde livet ut, nere vid ån i den gamla f.d. asklundska handelsträdgården söder om Gunnar Engdahls och Emil Anderssons magasinsbyggnader. Huset står ännu kvar, nyuppruستat och bebott.

K. 1952.

Stationskarl Liljekvist.

Bland äldre tiders original i Sävsjö intar förvisso stationskarl C.A. Liljekvist ett framträdande rum. Hans originalitet och egenart gick nämligen i många stycken långt utöver flertalet andras. Det allra mest framträdande draget i hans karaktär var hans till ytterlighet gående sparsamhet parad med den strängaste rättrådighet. Hans till överdrift gående sparsamhet kom inte bara honom själv till godo utan lika mycket det statens verk - Statens Järnvägar - han tjänade, och det sades, förvisso med full rätt, att om all verkets personal vid handhavandet av sin tjänst visat samma sparsamhet med verkets egendom och tillgångar, skulle det ej kunnat inträffa att S.J.någonsin kommit att gå med förlust utan i stället blivit den verkliga guldgruvan för Svenska Staten.

Som ett belysande exempel på hans sätt att handskas med statens medel kan nämnas, att då han fått innetjänst och under en lång följd av år hade att svara för den då rådande fotogenbelysningens skötsel och tändning, han aldrig vi tändningen förbrukade mer än en tändsticka för alla lamporna i samma byggnad. Vem annan än han skulle ha gjort det efter? Och lika sparsam var han naturligvis i allting beträffande sitt eget. I sitt handhavande av arbetet å godsmagasinestjänsten, som han skötte den senare hälften åtminstone av sin tjänstetid, kom hans inte bara sparsamhet utan hans absoluta rättrådighet och trohet mot sin arbetsgivare lika väl som mot den trafikerande allmänheten till synes i hans sätt att sköta invägningen av mottaget gods. Den absolut verkliga vikten justerades och noterades ytterst samvetsgrant, och varje försök av trafikanten att få honom att tumma det allra minsta på en viktssiffra voro absolut lönlös. "Rätt skall vara rätt, vare sig det gäller staten eller Er", var hans bestämda svar till vem det vara månde.

Liljekvist levde som ungkarl så gott som hela sin långa levnad. Han dog betydligt över 80 år gammal någon gång under 1940-talet och skötte själv hem, hushåll och ekonomi ända till de allra sista åren av sin levnad, då han som gammal pensionär flyttade till anhöriga i Bodafors, där han slutade sitt liv, mätt av år och förmögenhet, som han genom sin sparsamhet samlat och genom klok omsorg förmerat. I Sävsjö ägde han tre små gamla fastigheter eller rättare två och en halv, ty av det hus han själv bebodde ägde han endast den ena halvan. Alla tre husen lågo i det s.k. Jerusalem , nuv. kvarteret Bryggaren. Det var fattigt folk, som var hyresgäster hos honom, och han tog billig hyra men fordrade, noggrann i allt som han var, att denna skulle punktligt betalas på förfallodagen, vilket också noga iakttogs. De små kåkarna voro honom säkert inte dyra i inköp och förräntade sig säkert ordentligt. Vid eller strax efter sekelskiftet gjorde han säkert sin mest lukrativa affär, då han lyckades förvärva en av de förnämligaste byggnadstomterna i Nässjö invid Stora torget, således med det allra bästa affärsläget vid torgets södra sida. Å denna lät han uppföra en förnämlig affärsfastighet av tegel, på den tiden en av de främsta inom staden, och placerade med klok beräkning i denna sin huvudsakliga förmögenhet. Frågade man honom, varför han ej i stället byggde huset i Sävsjö, blev svaret: "Det skulle inte ha betalt sig", och han hade nog så rätt i det just vid den tiden, då Sävsjö samhälle befann sig i en depressionsperiod. För Liljekvist blev fastigheten i Nässjö säkert en mycket god penningplacering om inte rent av en liten guldgruva

Det förvånade nog mången, som ej kände Liljekvist och hans förhållanden, hur han, en stationskarl med sina små löneinkomster på den tiden kunde sätta i gång och gå i land med ett så pass stort företag, men för den, som något kände honom och hans levnadsprinciper var saken mindre märklig. En liten grundplåt till sin förmögenhet hade han på ett rätt märkligt sätt i unga år erhållit som skadestånd för ett mot honom begånget dråpförsök. Han hade nämligen vid ett tillfälle av någon anledning tilldelats ett yxhugg i ryggen av en antagonist, en lantbrukare i en av Sävsjös grannkommuner. Skadan höll på att kosta L. livet, men han repade sig småningom och lär ha av förövaren fått ett par tusenlappar eller hur mycket det nu var som plåster på såret. Beloppet

blev liksom allt, som kom i L:s händer väl förvaltat, ty, säga vad man vil om Liljekvist, sinne för ekonomi och förmåga att sköta denna, det hade han.

Vi antydde ovan, att Liljekvist inte alltid varit ungkarl. Han har för nedtecknaren av dessa rader själv berättat, att han i unga år gifte sig men hade olyckan att vid sitt första och enda barns födelse förlora både maka och barn, och efter att ha bevittnat hustruns lidande vid den ödesdigra barnsbörden givit sig själv löftet, att ingen kvinna mer skulle behöva lida för hans skull och därför för återstoden av sitt liv förblivit ogift.

Ett besök i hans tarvliga hem gav närmast intryck av ytterlig fattigdom. Det enda rummet fick med sin öppna lerspis tjänstgöra både som bostad och kök. En trefotad gryta och några smärre kärl, en säng, ett bord och ett par stolar voro hela bohaget. En säck med havregryn och några kålrötter utfyllde möbleringen, och ingen icke initierad skulle väl kunnat ana, att ägaren till vad man här såg framför sig var en inte bara välbärgad utan verkligt förmögen man. Några av de första åren av min Sävsjö-tid var L. ägare av en get, som han hade tjudrad sommartid å järnvägens område invid stationen. Yxhugget i ryggen hade som följd en tids lungsjukdom, och för dennas kurerande fick den feta getmjölken tjäna som läkemedel, en säkerligen bra medicin. Dagligen såg man under flere somrar L. morgnar och kvällar leda sin get till och från betet.

Det är ju inte alls underligt att mannen ifråga av den stora allmänhet, som såg och frapperades av hans enorma för att inte säga rent onaturliga sparsamhetssvurm och hans sätt att i allmänhet umgås med denna världens goda fick den föreställningen, att han måste anses som en riktig girigbuk och den värste snålvarg, båda uttryck, som inte sällan användes om honom. Men den föreställningen var säkerligen helt oriktig, därom finns det många säkra vittnesbörd. Han var förvisso ingen mammonsdyrkare i den mening, som brukar inläggas i de nämnda uttrycken, därom kunna många, som fingo en mera allsidig inblick i hans psyke och handlande ge oförtydbara vittnesbörd. Den, som hade fått tillfälle - men det var det aldrig någon som fick - att t.ex. vid juletid följa L. på hans rundvandringar inom samhället och helt naturligt främst inom hans närmaste kvarter, där de allra fattigaste bodde,

önska sina skyddslingar god helg och så oförmärkt som möjligt låta sin uttalade önskan åtföljas av en sedel, han skulle nog fått en annan åsikt om gubben L. än den allmännast gängse. Så handlar inte en snålvarg eller girigbuk. Men L. skyltade aldrig med sin givmildhet mot armodets folk och ville helt enkelt inte ha den känd, varför också endast mycket få utom de, som fingo röna den, erhöllo kännedom om den sidan hos mannen.

L. var en religiös personlighet livet igenom och hade sin andliga hemvist inom baptistförsamlingen på platsen. och denna fick också i rikt mått röna bevis på hans offervilja. Vid sina gudstjänstbesök där föll det aldrig ur hans hand mindre än en sedel i kollektskålen, och när frågan om anskaffande av egen samlingslokal åt församlingen uppkom, inköpte L. och överlämnade som gåva en förnämlig byggnadstomt för ändamålet. Så gör heller inte den, som behärskas av girigheten. Detta endast några smärre exempel på den andra sidan av hans personlighet än den i början omnämnda.

Liljekvist skyltade lika litet inför utomstående med sin religiositet som med sin givmildhet mot nödens barn eller andra, som han ansåg värda en hjälpande hand. De voro hans rent personliga ensak, som ingen annan hade med att göra, menade han.

Hela L:S personlighet med alla dess till synes starkt motstridande egenskaper för att ej säga egenheter måste ju anses som inte bara i vår tid högst ovanlig utan också märklig och i mer än en bemärkelse "egen". Hur finna förklaring till denna? Alldeles enastående är den visst inte om ock i vår tid sällsynt. Sannolikt torde den kunna betraktas som en reminiscens eller återspegling av egenskaper från äldre tiders småländska förfäder, nedärvda kanske genom många generationer från tider då den allra yttersta sparsamhet var ett ofrånkomligt villkor för att kunna uppehålla livet, och den ytterliga enkelheten i hans egen livsföring behöver man ju inte gå längre än en eller ett par generationer tillbaka för att finna talrika belägg för i våra svenska och kanske synnerligast i de småländska bygderna. Vem vet, kanske var det egna erfarenheter från barndomshemmet, som kom att gestalta hela hans liv. Sådana exempel äro ej så sällsynta. Det egendomliga med hans "egenheter" var nog mest att de hos honom funnos kvar i så ursprungligt och renodlat skick.

Att nog, gamle Liljekvist var en kuriosman i all sin "egenhet", och ett är säkert: aldrig torde S.J. ha haft en mera ridbar och trogen hjälpare, och Sörsjö en mera visibel personlighet än han. S.

1956.

HOTELL MINA.

Namnet här ovan är väl numera för flertalet Sävsjö-bor ett tämligen okänt begrepp, och man måste nog numera - 1952 - vända sig till folk i de högre åldrarna för att få ett igenkännandets leende på den tilltalades läppar. Namnet har ju heller aldrig varit officiell beteckning men icke dess mindre under ett tidigare skede i samhällets tillvaro nog varit i var mans mun, låt vara endast som en skämtsam beteckning på ett privat lokus, där resande av det mera anspråkslösa slaget kunde få tak över huvudet. Rum för resande var väl dess officiella beteckning, om det nu någonsin hade någon sådan, men faktum är, att det som logiställe på sin tid var ganska livligt frekventerat och gav dess innehavarinna hennes levebröd, så länge hon drev rörelsen. Till sina givna och säkra kunder kunde hon alltid räkna ett flertal s.k. marknadsknallar vid månadsmötena, men även många andra mera tillfälliga resande på stan sökte sig gärna dit. Namnet här ovan hade stället naturligtvis fått efter innehavarinnan, en gammal ungmö vid namn Mina Hansson, och belägenheten var så central som gärna tänkas kunde, nämligen den nuvarande Trolleska fastigheten vid Köpmangatan. Huvudbyggnaden utmed gatan, hade förr som i våra dagar två affärslokaler å nedre botten, av vilka den ena vid sekelskiftet och någon tid framåt var uthyrd till verkstad åt den då nyetablerade blecksslagerifirman Johansson & Hällgren. Denna, numera en av stadens större industrier, började sin fabrikation av bleckkärl i ganska anspråkslös omfattning men senare inköpte den då obebyggda tomten vid Östra Järnvägs- och Godtemplargatorna, där så småningom ett större fabrikskomplex växte fram i mån av firmans tillväxt och i vilket firmans kontors- och lagerlokaler ännu äro inrymda, under det att en ny och ståtlig, hypermodern fabriksbyggnad under senaste krigsåren uppförts och tagits i bruk å nya industriområdet utmed Hjärtlandavägen i Odengatans förlängning. Minas fastighet lär under ett tidigare skede ha haft två ägare med halva huset var, enligt vad det påståtts, men Mina eller hennes föräldrar hade sen blivit ensamma ägare till hela fastigheten, och det var i dennas övervåning Mina bedrev sin resanderumsrörelse. Och så en vacker dag uppenbarade sig å Hotell Mina en resande, som kom att stanna där för återstoden av sitt liv. Han var västgöte till börden

men nyss hemkommen på en tripp till Gamla landet från Canada, där han tillbringat större delen av sitt liv som framgångsrik lantbrukare och var där fortfarande ägare till betydande jordagods. Han hette August Andersson, var på genomresa i Sävsjö och hade av en händelse hamnat å Minas pensionat, där han emellertid trivdes så gott, att han stannade där livet ut. Det torde ha blivit, vad som brukar kallas "kärlek vid första ögonkastet", och det torde kanske för båda ha varit ett lyckokast, ty så vitt man kunde förstå, levde de båda ett lyckligt liv tillsammans tills döden fram emot slutet av 1930-talet, ~~då döden~~ skilde dem åt. De voro, då de råkades, till god ålder komna båda och voro säkerligen båda i behov av varandras stöd för kommande dagar. August var, då de råkades, säkert omkring de 60, och Mina var nog inte mycket yngre. Fram emot slutet av Augusts levnad började det krångla med redovisningen av de arrenden , han enligt överenskommelse med sin förvaltare av hans canadensiska tillgångar, ~~han~~ dittills bekommit, och då tog den då 80-årige ägaren Gud i hågen och gjorde resan över till Canada för att få reda i affärerna. Det lär emellertid ha blivit skralt resultat av den resan, ty egendomen hade enligt förut träffad överenskommelse realiserats, och förvaltaren hade tydligen inte hört till de trogna, ty kapitalet lär ha varit i det närmaste förskingrat, då ägaren kom för att hemta hem det, så han lär ha måst återvända nästan tomhänd hem till Sävsjö igen. Pensionatsrörelsen var då länge sen nerlagd, fastigheten försåld till nuvarande ägarne, familjen Trolle, och en annan rätt stor bostadsfastighet vid Odengatan inköpt, där de gamla levde till sin död. Gamla Mina överlevde där sin August ett tiotal år och avled något av åren i slutet av 1940-talet. Tack vare gubben Augusts goda ekonomi hade de det gott ekonomiskt ställt för sig livet ut. De nådde båda en ganska hög ålder, åtskilligt över 80 år båda två.

Gubben August var en markant figur, liten och satt till växten. tydligen i yngre år hårt prässad av tungt arbete. Efter bosättningen i Sävsjö gjorde han inget, förrän då han efter flyttningen till det nya hemmet vid Odengatan pysslade om den lilla trädgårdstäppan kring huset, där han fröjdades åt sina många blommor, ty blomsterälskare var han. Är det inte vackert, brukade han spörja förbipasserande och peka på blomsterprakten. Mest observerad var han, då han med en gammal barnvagn brukade hämta hem sin ölranson för veckan å

bryggeriet, där han var en trogen kund livet ut. Något missbruk av drycken från hans sida lär det inte ha förekommit, ty han sågs aldrig berusad.

Sävsjö Hantverksförening har klokt nog upptagit ett bildgalleri av samhällets gamla hantverkare m. fl. bekanta personer av det gamla gardet i sitt filmarkiv, och bland dessa figurerar också Minas August Andersson, Amerikanaren gemenligen kallad, just vid en av sina öltransporter från bryggeriet.

1952.

Av verkliga hotell

har det inom Sävsjö samhälle av ålder funnits två, Stora Hotellet och Järnvägshotellet. Det förstnämnda var intill år 1939 beläget å Stora Torgets södra del med fasaden mitt emot järnvägsövergången. Det utgjordes av en större tvåvånings träbyggnad med en mindre tillhörande reveterad byggnad kallad hotellets annex bakom huvudbyggnaden invid Mejensjögatan. Denna kvarstår där ännu 1952 men är gammal och skröplig och dömd att så småningom försvinna, när förhållandena göra en dylik förändring möjlig. Hotellets huvudbyggnad torde i Sävsjö kunna räkna sin tillkomst från tiden för järnvägens ovh därmed samhällets tillkomst men lär i själva verket ha varit betydligt äldre, enär den skall ha flyttats dit från annan ort, vi vill minnas det skulle ha varit från Vrigstad.

Stora Hotellet ägdes från begynnelsen och ända till ett gott stycke in på 1900-talet av privatpersoner men kom troligen vid början av 1920-talet i samhällets ägo genom köp, beroende i främsta rummet på en nödvändigbliven tomtregleringshistoria för att få samstämmighet med den nyreviderade stadsplanen. Samhället kom därmed också i tillfälle att få bestämmanderätten vid utformningen av det nya hotell, som förr eller senare måste ersätta den gamla skröpliga hotellbyggnaden, vilken dock fick stå kvar och användas för sitt ändamål tills det nya hotellet, nuvarande Stadshotellet stod färdigt att tagas i bruk hösten 1939. Det gamla hotellet revs då och flyttades till södra industriområdet, där det sen dess fungerar som fabrikslokal för snickerifabriken Standard. Stora Hotellet hade haft en lång rad av innehavare och ägare. Den troligen mest markante av dessa torde nog ha varit källarmästare Berggrensson, som förde spiran där under tiden kring sekelskiftet. Han var en till växten

ganska liten man, som kanske inte syntes så lång väg men som hördes så mycket mer med sin gälla, ofta ilsket ljudande stämma. Han var en man med ruter i kroppen och förstod att göra sig både hörd och åtlydd, och detta kunde sannerligen också behövas på den tiden, då det särskilt under månadsmarknaderna och även annars gällde att hålla ordning på en massa folk av allehanda slag, som livligt frekventerade den i hotellet befintliga ölkrogen, som längre fram i tiden omdanades till samhällets förstaa specialaffär i tobaksvaror. Till sitt sällskap hade han en lika ilsken råtthund, och hans vänner brukade därför kalla honom med smeknamnet Rått-Nisse. Han hette nämligen Nils i förnamn. Han hade lagt sig till med ovanan att ideligen svära, och hans vän kronofogde Lindeblad brukade ofta anmärka på detta men tillade också, att det inte betydda så mycket, ty "han svor akademiskt", detta med hänsyftning på hans föregående. Han hade nämligen innan han kom till Sävsjö bedrivit källarmästaryrket i Uppsala och därigenom levat med i de akademiska kretsarna där. Sisste private ägaren till hotellet var förre kamreraren vid Lannaskede hälsobrunn, som efter att ha blivit änkling och av ålderssskäl ha frånträtt sin befattning vid nämnda anstalt gifte om sig med en förutvarande restauratris på samma ställe. Vare sig källarmästareskapet eller det nya äktenskapet torde ha bringat honom någon avsedd lycka, varför det snart nog blev skilsmässa från såväl frun som hotellet. Det var då samhället blev ägare till både fastigheten och rörelsen, vilken senare bortarrenderades till källarmästare Carlsson från Vislanda, som innehade hotellrörelsen intill det nya hotellet blev färdigt.

Det andra av samhällets hotell, Järnvägshotellet, som närmast före sekelskiftet innehades av en fru Slättengren, vilken avled 1899, och därefter övertogs av en dotter i ett föregående gifte, fröken Augusta Pettersson, kom någon gång under 1930-talet efter fröken Petterssons död i nya händer och omdöptes av den nya ägarinnan, en änkefru från Borås till sitt nuvarande namn Du Nord. Hon hann emellertid nätt och jämt modernisera anläggningen och i någon mån reparera upp den, innan hon avled och det åter blev ny ägare, som så småningom fullföljt arbetet med fastighetens omdaning till sitt nuvarande utseende och skick. Fröken Augusta Pettersson var en ytterst tillbakadragen person, som i regel varken syntes eller hördes och så gott som aldrig visade sig

ute bland folk, vilket torde ha varit beroende av vissa kroppsliga lyten. Hon saknade emellertid inte personliga vänner, som hon gärna umgicks med i sitt hem, var en ytterst älskvärd och godhjärtad person, och många äro förvisso de, som av henne räckts en hjälpsam hand, då behovet så påkallat. Hennes namn kommer också för alltid att i tacksamt minne bevaras av såväl dem, som en gång varit i hennes tjänst och mot vilka hon var en särdeles god husbonde, som av många mindre bemedlade inom samhället, som genom en av henne skänkt donation varje jul bli ihågkomna med en slant, visserligen med nu rådande penningvärde ej så stor men dock alltid välkommen och alltid vittnande om givarinnans goda hjärta och vilja. Samhällets, numera alltså stadens förvaltande myndighet har donationsmedlen och avkastningens utdelning om hand enligt donationsbestämmelserna.

Ännu ett tredje hotell, Centralhotellet kallat, har några år funnits i Sävsjö, men dess tillvaro på den tiden var tydligtvis ej av behovet påkallat, ty dess tid blev ej lång, endast några få år. Det var den s.k. Wintherska villan öster om järnvägen strax invid stationen, som blev apterad för ändamålet. Det var en främling, som inköpte fastigheten och startade hotellet, men då det snart visade sig ej bära sig med hotellrörelsen, såldes fastigheten till ingeniör Vilh. Sandström, som dit flyttade Sävsjö Praktiska Skola och drev den i dess lokaler, så länge han drev skolan, och även då denna ombildats till Högre Folkskola i samhällets regi förblev den där ända till dess skolan erkänts som kommunal realskola och erhållit egna nya likaler år 1951 var den förlagd dit, och där ägde också skolans första realexamen rum år 1951. Fastigheten hade under tiden bytt ägare ett par gånger, sedan Praktiska Skolans dagar. ~~Fastigheten~~ Den hade för resten hyst skola inom sina väggar redan innan den blev hotell, i det att en ingeniör inköpt den av dess förste ägare, löjtnant Winther och där inrättat en privat realskola, vilken emellertid blev av mycket kort varaktighet. Det var efter detta skolprojekts misslyckande, fastigheten togs i bruk för hotelländamål och därefter ånyo för skoländamål: Praktiska Skolan och dess efterföljare. Den senaste ägaren har på sistone grundligt restaurerat och omdanat fastigheten.

1952.

Åkare-Olle och Olla-gården

i Sävsjö äro begrepp, som väl endast de äldsta Sävsjö-borna numera känna till

Mannen i fråga hade i yngre dar varit nämndeman och titulerades därför alltid Nämndeman Olsson. Han hade i likhet med järnhandlare Jakob Hammergren från ägaren av Eksjöhovgård tillhandlat sig ett större område av det inom Sävsjö samhälle närmast öster om järnvägen belägna, från huvudgården avsöndrade området Gustavsborg, redan då kvarters- och tomtindelad mark, som kartlagts och ingick i stations- och från 1885 municipalsamhället Sävsjö. Någon bebyggelse å denna norra del av Gustavsborgsområdet i annan utsträckning än vad beträffar det av järnvägen förvärvade bostadsområdet för dess personal fanns ej mer än de av den nämnde tomtmarksägaren Olsson (troligen) uppförda byggnaderna, en ladugårds- och en mangårdsbyggnad, vare sig under Olssons eller hans efterträdares tid, förrän den nuvarande ägaren, direktör Rudolf Sörensen under slutet av 1940-talet började bebygga den sydvästra delen av området med en del större bostadshus. Nämndeman Olsson, som ännu vid sekelskiftet var ägare till detta tomtområde liksom ett par av hans närmaste efterträdare begagnade området i dess helhet för jordbruksdrift, vilket f.ö. ännu är fallet med den obebyggda delen. Att nämndemannen kom att kallas Åkare-Olle berodde på att han startade åkerirörelse där under sin tid, och denna övertogs med gården av hans närmaste efterträdare, inspektor Sundberg, som efter en del år sålde såväl gården som åkeriet till lantbrukaren C.J.Blom. När denne senare sålde gården, behöll han kvar åkeriet, som då hade övergått från häst- till bilåkeri ock som sådant fortfarande äger bestånd och beträffande lastbilsåkeriet är i släktens ägo och innehaves av sonen Artur Blom, under det att taxirörelsen överlåtits till andra ägare. Så länge åkerirörelsen bedrevs som häståkeri, var det ju naturligt att driva rörelsen i sambruk med lantbruket, men i och med övergången till enbart bilåkeri fanns ju ingen anledning att behålla jordbruket, vilket efter att någon kortare tid ha varit i andra händer inköptes av direktör Sörensen i och för exploatering för bostadsbebyggelse, vilken ju som ovan nämnts redan kommit ett stycke på väg.

Nämndeman Olsson, som väl åtminstone under senare delen av gårdsinnehavet inte själv gjorde så mycket åt lantbruksarbetet, hade ett par gamla tro-

tjänare, drängen August och pigan Emma, som skötte huvudparten av detta, under det att Olsson själv ägnade sig åt åkeriet. Tjänsteandarna August och Emma voro ett originelt par. Han gick under det mindre fagra namnet Skit-August och Emma kallades aldrig annat än slägg-Emma eller ofta kort och gott helt enkelt bara "släggan". Vad som givit upphov till denna benämning är obekant, men Augusts namn skit-August har sin givna förklaring i hans arbete. Nämndeman Olsson hade nämligen under sin lantbrukaretid av samhället åtagit sig att sköta om renhållningen inom samhället, och det arbetet blev jämte det egentliga jordbruksarbetet Augusts uppgift, och denna sin uppgift skötte han med trohet och flit och var som renhållningskarl en gärna sedd gäst å samhällets bakgårdar, men inomhus betackade man sig nog för besök av honom, då arbetet ju gärna satte sina spår på utövaren och han själv inte var så noga med renlighet vad honom själv beträffade. När det blev för galet med honom, fick väl Emma ta ihop med honom och få bort det värsta av lorten och lukten, men hon tycktes inte själv vara just något mönster ifråga om renlighet, så det blev väl inget överflödsarbete, hon nedlade för hans räkning. Men de tu tycktes trivas bra ihop, och när de blevo gamla och tröttnade på att tjäna andra, slogo de sig ihop och byggde hjonelag, inköpte för gjorda bespsringar en liten stuga invid nuvarande missionskyrkan och levde där i lugn och ro tillsamman intill livets slut. August gick först ur tiden, och Emma följde honom snart efter.

När Åkare-Olle, som han vanligast benämndes, sålt gård och åkeri, flyttade han över banan till Gröndalsområdet, inköpte den gård, där Taxi nu har sin bilstation men sålde efter några år denna och flyttade till sonen, som blivit kyrkoherde i Fryele och lär ha slutat sina dagar hos honom någon gång i början på 1920-talet. Även sonen, kyrkoherde Carl Olsson, har numera gått hädan.

X X X X X X X X X X /1953

Lindkvist, svåger med Nykvist.

Bland den mångfald av hantverkare, som ännu kring sekelskiftet befolkade Sävsjö och stodo allmänheten till tjänst var och en i sitt yrke voro ovannämnda båda svågrar, båda ursprungligen yrkeslärda skräddare. Båda voro inte så litet stolta och strama herrar och vad den sistnämnde av dem beträffar

hade detta möjligen sin grund i den ekonomiska framgång han haft som affärsman. Han hade nämligen varit nog förutseende att under samhällets första glansperiod med sitt skrädderi kombinera en enligt vad det påståtts förnämlig manufaktur- och herrekiperingsaffär och lär ha gjort glänsande affärer. Han hade åt sig uppfört en storslagen affärs- och bostadsbyggnad i tre våning ar invid samhällets stora salutorg å den tomt, där Skånska Bankens byggnad numera är ~~uppfört~~ belägen. "Nykvistehuset", som det ursprungliga huset där efter sin upphovsman gemenligen kallades, eller "byrån", som det ~~ibland~~ på grund av sin något egendomliga byggnadsstil också ibland benämndes, revs någon gång i slutet av 1930-talet, när det kommit i bankens ägo och ersattes med den nuvarande bankbyggnaden. Nykvist var då sedan länge ur tiden, han hade lämnat skådebanan redan i slutet av förra seklet. Nykvist höll som sig borde yrkets fana högt, han hade ju också inte bara samhällets utan hela bygdens honoratiores till kundkrets, var alltid elegant i sin klädsel, vilket ju hörde yrket till och gick även till vardags, påstås det, klädd i storm, vilket ju på den tiden var vanligt bland det förnämligare borgerskapet i våra städer och större orter. Den seden hade tydligen ej förr skådats i Sävsjö och väckte därför uppseende.

Skräddare Lindkvist hade tydligen ej varit lika lyckosam i sin yrkesutövning som svågern Nykvist, men han saknade tydligen inte heller han ambition att komma sig upp i världen, och då han väl ej ansåg sig ha tillräckliga möjligheter härtill på skräddarebanan, övergav han denna, tog anställning hos Singers svenska avdelning och blev intill sin levnads slut symaskinsagent. Av ordalagen i hans presentationsformel framgår, att han, då han inte själv lyckats nå samma sociala ställning som svågern, sökte, så gott det nu kunde gå, ~~sökte~~ framhålla släktskapen med denne för att sola sig i hans större förnämitet och därmed stärka sin egen position.

Han bodde kvar i Sävsjö länge efter det han lagt skrädderiet på hyllan men flyttade senare till Nässjö, där han de senaste årtiondena av sin levnad var bosatt och avled där vid hög ålder för några få år sen.

/1953.

X X X X X X X X X X

Trollarna i Sävsjö

Trollesläkten i Sävsjö torde vara av urgammalt dato, och även om den inte i våra dar kan direkt räkna sig till gammal svensk adel, är det dock ifrågasatt, om den inte stammar från någon av de forna adliga ätter, som i vår historia inskrivit sina namn. De adliga Trolle-släkterna, som med visshet äro kända ända från 1300-talets början, synas ju leda sitt upphov från Småland och ha bl.a. på sin tid varit herrar till Bergkvara. Att den Trollesläkt, som i våra dar lever och är bofast i Sävsjö och trakten däromkring kan vara en ättegren från den gamla Trolleätten är därför ej otroligt och har f.ö. fått ett visst stöd för denna förmodan för inte så värst länge sen i och med att representanter för de nu levande adliga Trollesläkterna här i landet i och för genealogiska (släkt-) undersökningar angående sin ätt uppenbarade sig hos de i Sävsjö bosatta medlemmarna av därvarande Trollesläkt för att inhämta upplysningar angående släktens historia. Om den utredning av släktskapen mellan den adliga Trollesläkten och Trollesläkten inom våra bygder lett till några faktiska resultat är ej känt, urmakaren Emil Trolle i Sävsjö, som släktforskningsmannen den gången var i kontakt med, hade här vi senast resonerade om saken något år före sin död i varje fall inte fått några informationer i frågan och för sin del syntes han ej hysa några särskilda förhoppningar i den vägen eller ha något större intresse därav. Han lär för sin del ej heller ha haft några värdefullare upplysningar att ge i ärendet. Något annat värde för honom och hans släkt än den rent historiska kunskapen kunde ju ej heller för deras vidkommande gärna tänkas.

Om det är sant, som det gamla ordspråket säger, att arbetet adlar mannen, så kunna ~~förvisso~~ Trollarna i Sävsjöbygden förvisso räkna sig tillgodo ett adelskap så gott som något, ty de ha, såvitt känt är, ~~redligen~~ genom ett ärligt och hederligt arbete i sina borgerliga yrken redligen arbetat och försörjt sig var och en i sin stad. Den äldste medlemmen av släkten i Sävsjö var möbelsnickaren Otto Trolle, bosatt inom Ljunga-delen av Sävsjö samhälle, där han i början av samhällets tillvaro rett sig och sin familj ett hem, som väl ännu bär hans namn - Trollenäs. Det fanns på den tiden innan ännu möbelindustrien kommit till, gott om möbelsnickare, som var och en i sin lilla verk-

stad för hand tillverkade möbler såväl finare som enklare, var och en efter sin förmåga och kunnighet, men Otto Trolle hade ett synnerligen välförtjänt rykte om sig att vara den allra förnämste av dem alla, och den, som satte värde på ett verkligt välgjort och förstklassigt arbete, gjorde sina beställningar å hans verkstad, där han alltid kunde lita på att få ett fullgott arbete utfört, och man kan än i denna dag påträffa en hel del alster av hans hand inom samhällets gamla familjer, som utgöra verkliga familjeklenoder och som det inte skulle falla ägaren in att vilja utbyta mot nutida fabriksvara. Otto samarbetade med en broder, Nils Trolle, som var specialist å möbelbildhuggerier i den mån sådana ifrågakommo och lär ha suttit inne med stor skicklighet på det området. Han dog emellertid ogift redan före sekelskiftet men lär ha lärt ut sin kunnighet på detta området till brodern Ottos son, Gustaf Trolle, som lärt yrket i övrigt av sin far och arbetade å dennes verkstad ett stycke in på det nya seklet, då han reste över till Amerika, där han stannat kvar och utbildat sig till arkitekt ~~och~~ samt skapat sig en god och tryggad ställning, En yngre syster till denne Gustaf Trolle, Ester, följde snart brodern ditut och har ävenledes stannat kvar där men är nu sen några år död, Endast ett av Otto Trolles barn, äldsta dottern Selma, stannade kvar i hemlandet och blev gift med skräddarmästaren F.J.Sättergren i Sävsjö, samhällets förnämste yrkesman inom sin branch, som 80-årig avled juldagen 1952. I den Sättergrenska familjen fanns två söner och en hel rad döttrar. Av sönerna har den äldste, Artur, lärt charkuteriyrket och är numera föreståndare för Jönköpings läns slakteriförenings charkuteriaffär i Sävsjö. Andre sonen, Birger, hade utbildat sig i elektrikeryrket men dog ogift för en del år sen.

De båda nämnda bröderna Otto och Nils Trolle hade ännu en bror, Anders Trolle, som lärt urmakeriyrket och var bosatt i Ryd i Björkö socken, där han drev yrket, tidtals med flere arbetare och lär ha varit en skicklig och mycket anlitad yrkesman, som även sysslat med utbtillverkning. Jämsides med urmakeriet ägde och drev han även ett mindre lantbruk. Denne Anders Trolle dog emellertid vid helt unga år, och då sonen Emil blev så gammal, att han skulle välja levnadsbana och ville träda i faderns fotspår, var fadern redan borta, och sonen måste då söka sig till annan mästare och kom i lära i yrket hos en

dåvarande urmakare Johansson i Sävsjö och etablerade sig som utlärd såsom egen företagare i Sävsjö samt förenade med urmakeriet, som numera brukligt är, jämväl guldsmeds- och juvelerareaffär, vilket allt han med framgång drev intill sin död i senare delen av 1940-talet. Rörelsen fortgår som under fader Emils tid, efter dennes bortgång under ende sonen Ivan Trolles ledning och under medverkan av trotjänaren i firman, urmakaren Torsten Lundgrens medverkan. Av Emil Trolles döttrar driver den äldsta, Greta, sen många år modeaffär i samma, sterbhuset tillhöriga fastighet vid Köpmangatan, och den yngsta är gift med innehavaren av Sävsjö-Tryckeriet, Lennart Frick, under det de båda andra döttrarna Svea och Göta äro gifta och bosatta å andra orter.
Stamfadern för denna gren av släkten, den förenämnde Anders Trolle, hade också en dotter, Hilda, som var gift med den i början av år 1953 avlidne redaktören och förre ägaren av Smålands-Tidningen och Smålands Dagblad, Martin Karlgren i Eksjö.

1953.

O ? O ? O ? O ? O ? O

SÄVSJÖ - STINSAR under ett halvsekel.

Rask omsättning kan man väl ha fog för att tala om då man erfar, att antalet stinsar vid Sävsjö järnvägsstation uppgått till ej mindre än hela dussinet under föga mer än ett halvsekel. Den förste i den långa raden av stationsinspektorer vi lärde känna här hette Gummesson och fanns här år 1899. Hur länge han då varit här stationerad är oss obekant, men han vann, om vi ej missminna oss, befordran till station av högre klass och avflyttade från Sävsjö redan året därpå, alltså år 1900. Han hade under sin Sävsjö-tid här vunnit stor aktning och respekt inte bara hos sin personal utan jämväl och inte minst hos allmänheten för sitt alltid sobra och humana uppträdande. Den senast hitkomne stinsen, Forsell, kom ju först i slutet av 1952 är ju ännu i stort sett ett oskrivet blad för Sävsjö-borna men förefaller även han vara en man med goda befälsegenskaper och med sympatiska apparitioner.

Stinsarna här skulle man nog i stort kunna uppdela i två kategorier: sådana för vilka Sävsjö var sista stationen och vars enda framtidsutsikt var den väntande pensionen samt sådana av yngre årgångar, för vilka Sävsjö var en anhalt på vägen uppåt mot ytterligare befordran. Den förstnämnda gruppen torde

av allt att döma nog ha varit den talrikast representerade. Flere av dessa hade tidigare suttit som underordnade tjänstemän i Järnvägsstyrelsen eller å sektionsexpeditioner, voro gamla ungkarlar eller ehuru gamla till levnadsåren tämligen nygifta och i regel mer eller mindre unika original. Till dessa kunnax förvisso räknas Gummessons efterträdare Hilmer Wikander, dennes efterföljare Öhrstrand och framför allt Claes Pettersson, som åtminstone i en del fall måste räknas som den mest originelle av alla. Att han var kvinnohatare och, som han själv ständigt och jämt uttryckte saken, inte tålde kjoltyg visade han också allt för demonstrativt. Det var ju på den tiden ännu vanligt att folk skulle gå till det s.k. 9-tåget på kvällen med sina brev, och nog var det många särskilt ungdomar, som även utan detta eller annat ärende "hängde vid stationen" och vid tågdags tog sina promenader å plattformerna, förvisso ett oskick, som stins Pettersson med fullt fog sökte avvärja, men sättet härför gjorde, att det onda snarare blev värre, då många ofta kommo dit enbart för nöjet att retas med honom och få lyssna till hans kolifej med "kjoltygen", vilka i regel blevo de enda, som han bråkade med och sökte få att försvinna.

Han hade redan vid sitt tillträde till befattningen i Sävsjö en kvinnlig anförvant som husföreståndarinna och hade väl i ett svagt ögonblick lovat gifta sig med henne för att tillförsäkra henne framtida försörjning medelst änkepension, för den händelse han skulle gå bort före honom. För att hon skulle få inträda i denna förmån, måste ju enligt gällande författning äktenskapet ingås innan han fyllde 60 år, och så skedde också, dock ej förrän dagen innan den betydelsefulla födelsedagen. Äktenskapet skulle absolut undvikas i det allra längsta. Så nog visade han konsekvens i ord och handling. Men den konsekvensen var ju inte alldeles riskfri - han kunde ju ha stupat knall och fall, innan löftet hunnit infrias. Äktenskapet blev dock inte långvarigt. Samma år som han fyllde 65 och således skulle pensioneras, avled han i Sävsjö.

Claes, som han gemenligen för korthetens-skull kallades både inom och utom umgängeskretsen, var en glad sällskapsbroder och glad åt spriten. Ett belysande exempel härå och beträffande hans spritvanor må här berättas. Det hände an dag på den tiden, då Sävsjö-borna ännu måste resa till Eksjö för att komma åt den begärliga varan, att en av Claes umgängesvänner kom med tåget norrifrån

med en väska i handen och mötte tjänstgörande stinsen på perrongen. Denne ana de sammanhanget och sporde:"Har Du varit i Eksjö?" "Ja," blev svaret, "ska Du gå med hem och dricka en grogg"? "Ja,tack! Dröj bara ett ögonblick, tills jag skickat iväg tåget, så följer jag med," sà Claes. Hemkoma till köpmannen ifrågga gick denne efter att ha tagit ur väskan en konjaksbutelj ner i källaren med väskan och för att hämta upp ett par buteljer vatten till groggvirket. Där fyllde han en tom vattenflaska med brännvin och tog för egna behovet upp en flaska vatten, ställde denna för sig själv och satte den med brännvin fyllda vichyvattenflaskan till sin gäst jämte konjaken och bjöd honom blanda sin grogg, vilket denne utan vidare gjorde, och värden blandade sin med innehållet i den för hans räkning undanställda vattenflaskan. Claes märkte inget ovanligt utan drack och prisade drycken som förträfflig. Värden hade väl kanske väntat att få se sin gäst hamna under bordet, vilket kanske för mången skulle ha varit rätt naturligt, men här hände inget. När groggen var drucken, gick Claes hem glad och förnöjd som om inget ovanligt hänt. Ja, så har den, som bestod kalaset den gången, själv berättat förloppet, och någon orsak att tvivla på sanningen torde ej finnas.

Av helt annan kaliber var en annan av de gamle stinsarna, som också hade Sävsjö som sin ändstation och som ävenledes hette Pettersson men med förnamnet Johan. Han var i allt en heders- och gentleman, som skötte sin station med precision och höll den allra bästa ordning utan allt bråk och högljuddhet Han gick sina dagliga inspektionsronder över sina domäner - bangårdsområde och magasiner-och förvissade sig om att allt var i sin ordning, som det borde vara, och ordning och reda var det också både ute och inne, så länge hans vaksamma ögon hade uppsikten över Sävsjö station. Sådana inspektionsronder som hans har man väl näppeligen haft under flertalet av de gamla stinsarnas tid här. Johan var också en både avhållen och allmänt aktad person av såväl underlydande personal som av allmänheten ej minst för sitt urbana väsen och sin städse visade välvilja mot alla. Utom tjänsten hade han under vegetationsperioden sitt stora intresse av att sköta sin boställsträdgård, som han alltid höll i parant skick medelst eget arbete. Den ambitionen hade han säkert från barndomen, ty han var född på landet och son till en lantbrukare och riksdagsman i Skatelöv, Kronobergs län

De båda gamlingarna Wikander och Christrand lära på sin tid ej ha varit "mycket att hänga i julgranen," som en bekant till mig uttryckte saken och de båda senaste av samma kategori inte heller, enligt vad det sagts om dem. Den sistnämnde av dessa båda, Jansson, gick på sitt sista tjänsteår och var sjukledig, då han rycktes bort av döden. Källström däremot tjänade sin tid ut och pensionerades här samt avflyttade till annan ort för att njuta sitt otium efter förrättat värv.

Av de övriga, som alla under sin tjänstetid i Sävsjö hörde till yngre årgångar vad levnadsåren beträffar, var rätt tidigt en stins Härstedt, som jag inte har så mycket minne av. Han var en av gradpasserarna, som lär ha kommit hit ifrån Höganäs och härifrån erhållit transport till Lomma. Han beskrives som en duktig järnvägsman, som skötte sin tjänst på ett föredömligt sätt och gjorde sig omtyckt av alla, som lärde känna honom och hade med honom att göra.

En av dessa relativt yngre stinsar hette Molander. Han lär också ha varit en dugande och omtyckt chef för stationen. Men han blev ej gammal här. Av någon anledning tröttnade han på järnvägstjänsten och tog avsked med avkortad pension redan i 50-årsåldern samt lämnade orten.

Ytterligare ett par män i de yngre åldersklasserna ha under den ifrågavarande halvsekelperioden tjänstgjort som stinsar här, hrr Olsson och Brunsson. Den förstnämnde av dessa båda omnämnes av dem, som närmare lärde känna honom som en dugande kraft och förnämlig personlighet, men hans tjänstetid i Sävsjö blev inte vidare långvarig, då han sökte och snart nog vann befordran till förmånligare befattning. Den senare, Brunsson, nådde av allt att döma inte upp till den förres kvalifikationer. Även hans tjänstetid i Sävsjö blev ganska kort, men huruvida hans förflyttning från Sävsjö till Umeå innebar en befordran är mindre säkert, enligt vad det påståtts.

En av orsakerna till att många av stinsarna och särskilt de av den yngre kategorien inte trivts så bra med förhållandena här lär ha varit det s.k. "boneländet", som gärna gått järnvägsmännen här på nerverna och gjort, att de så fort som möjligt velat komma ifrån Sävsjö och det nämnda eländet. Och man kan ju gott förstå dem. Att ständigt behöva gå och vara hjärtängslig för besa litet påfrestande särskilt för känsliga personer med ansvarskänsla.

O - X - O - X - O - X - O

/1953.

Uno Magnus Lindeblad,
mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm

kronofogde i Västra härads fögderi och bosatt inom Sävsjö under hela sin tjänstetid inom domsagan och många år därefter intill sin död år 1933, var en på många sätt markant personlighet inom samhället. Han var, om vi ej äro fel underrättade östgöte till börden och son till en statens lantmäteritjänsteman och lär ha avlagt sina juridiska examina i Lund. Han lär på sin tid ha varit en synnerligen skicklig och förnämlig tjänsteman i sin ämbetsutövning, redlig och human samt ytterst noggrann i sitt arbete. När den stora landsstatsreformen på 1920-talet genomfördes och alla kronofogdetjänster indrogos, hade han emellertid nått den ålder att han, ehuru ännu inte pensionsmässig, ej var berättigad erhålla förflyttning till annan tjänst utan överfördes på övergångsstat med behållen lön intill inträdd pensionsålder. Han blev därför fortfarande bosatt i Sävsjö och lär i betydande utsträckning ha anlitats av länsstyrelsen för en hel del arbetsuppgifter. Stor humorist som han var och spydig som få lär han under denna tid ha haft för vana att underteckna sina korrespondenser med länsstyrelsen:"U.M.Lindeblad, avsatt kronofogde!" Det fanns ju förvisso ett visst fog för den självtagna titeln, fastän orsaken inte kunde läggas innehvaren av sysslan till last utan stannade hos lagstiftarna.

Lindeblad var, som nämnt, en stor humorist och spjuver, och hans spydighet och slagfärdighet var för det mesta oslagbar. Men han hade den stora förtjänsten att också själv tåla skämt och spydigheter, och han njöt synbarligen fullt ut lika mycket av att i ordstriderna själv bli slagen som av att själv få slå till och behålla segern. Han var sannerligen inte alltid god att munhuggas med, det var det mången, som fått erfara, och det kanske i sin mån berodde på att han sällan skydde att använda argument och ord, som mången annan i det längsta drog sig för att ta på tungan. Annars och i allmänhet en fin man med ett fullt gentlemannauppträdande kunde han ofta i ett slutet sällskap använda sig av ord och uttryck, som voro allt annat än fina, och de voro säkert många, som ville sätta ett stort frågetecken rörande hans salongsfähighet. Att historierna om en parson av hans kaliber blivit legio och skulle kunnat komma att fylla en hel bok, om de blivit upptecknade, säger sig

ju själv, och de voro inte alltid av det vackraste slaget. Tydligen hade han säkert också själv känslan av att det inte alltid var sockergryn han strödde omkring sig med sina ord och uttryck. Han var alltid rustad med en hop tvåkronor i västfickan, tydligen avsedda dels att lindra intrycken av sina egna förlöpningar och dels att belöna de mothugg, han ibland kunde få, i sådana fall, där han ansåg dylikt lämpligt. Här ett par exempel på dylika fall. Vid en promenad Köpmangatan fram, mötte han en dag en ifråga om sitt utseende synnerligen ful och ohyvsad flicka i småskolåldern. Hon var smutsig och eländig på allt sätt, och det svarta håret stod som en illa tillsyfad borst omkring huvudet på henne. Fogden stannade framför henne och sa: "Fy f-n, unge, så du ser ut", drog samtidigt ur västfickan fram en 2-krona och räckte flickan med orden: "den får Du, för att jag fick säga dig, hur ful Du ser ut".

En gång under en tjänsteresa utåt Ramkvilla - det var på hästskjutsarnas och väggrindarnas tid - kom han till en väggrind, där en till synes urgammal gubbe fungerade som grindpojke och öppnade för skjutsen. Fogden brukade alltid sköta om grindpengarna men ville den gången växla några ord med det gamla gråskägget, böjde sig mot honom och sporde: "Hur gammal är I, farbror?" Gubbe-n tittade upp och svarade: "Jag är gammel som faen och kärinnami ä fem år äldre". "Tack ska I ha, som svara så bra", sa fogden, och plockade fram en 2-krona åt den vände sig till skjutsbonden och tillade: "där fick nyfiken besked, och det var rätt åt honom".

En gång hade fogden bjudits på kalas hos en god vän i Stockaryd och varskotts om att han där skulle råka en person, som aldrig blev svarslös samt fått besked om hans utseende. Vid framkomsten gick han direkt mot den ifrågavarande mannen och presenterade sig: "Lindeblad". Mannen ifråga svarade helt naturligt: "Petersson", eftersom han hette så. "Petersson" replikerar fogden rappt, "det är inget namn utan en benämning". Petersson blev den gången svaret skyldig, och fogden tyckte förstås, att den mannen inte hade varit svår att avväpna. Men annars brukade inte färgaren i Stockaryd vara så lätt att täppa munnen till på.

Vid gamla tiders skatteuppbörder, främst ute på landsbygden, lär det ha gått friskt tillväga med replikväxlingar mellan fogden-uppbördsmannen och böndera, som fogden tycks ha haft mer än ett horn i sidan till och därför gärna pikade. Han brukade ännu på gamla dar skämta litet grovt om böndera, av

vilka det enligt hans utsago endast fanns två kategorier; bondtjyvar och tjyv bönder, men ett undantag gjorde han dock, i det han brukade tillfoga:"och så Rostedt i Skrapstad", som han alltså ställde i en klass för sig. Fogden hade många somrar å rad brukat hyra sommarbostad hos denne och hade väl därvid fått en bättre uppfattning om denne än om övriga bönder, han under sin tjänsteutövning haft att göra med.

Kronofogde Lindeblad hade under en mycket lång tid i Sävsjö sin hand med i taxeringsarbetet, och det var väl kanske vid det arbetet han fått sin uppfattning om bönderna. Under många år tjänstgjorde han som kronoombud och en lång tid som taxeringsnämndens ordförande. En gång under den sistnämnda perioden, samma dag som taxeringsarbetet börjats, stegade en av Sävsjö köpmän in i taxeringslokalen å tingshuset med en liten pappersrulle i handen. Ordföranden lyfter blicken från vad han har för handen, tittar på den inträdande och säger:"se där kommer han, som sk-t i sin deklaration". Ledamöterna, som voro vana att få höra litet av varje från ordförandestolen, tittade naturligtvis också upp - alla kände ju den inträdande - och började skratta, men ingen var ju så inne i händelseförloppet, att man klart fattade anledningen till det drastiska yttrandet av ordföranden, utom besökaren förstås, utan man antog att yttrandet gällde att mannen ifråga hade försummat att i tid lämna in sin deklarationshandling. Mannen ifråga skrattade också, lämnade sitt papper till ordf. och smet så fort och oförmärkt som möjligt ut. Vi andra, som hörde till nämnden, beredde oss att återuppta arbetet, men ordföranden fann sig föranlåten att lämna oss en förklaring över sitt yttrande och berättade, att mannen, som hade begärt och erhållit uppskov med inlämnandet av sin deklaration till sista dagen före taxeringsarbetets början, hade punktligt infunnit sig i ordförandens bostad kvällen förut med papperet ifråga, som han hade nerstuket i sin kavajficka utan något omslag. I samma ficka hade han utan att tänka på de möjliga följderna också nerlagd en chokladkaka, som genom kroppsvärmen inverkan kommit i upplösningstillstånd med påföljd att blanketten, då han drog upp den, såg allt annat än aptitlig ut, varför han fått order att gå hem och skriva ut en ny blankett och följande dag inlämna den till nämnden vid dess sammanträde. Därav det drastiska yttrandet vid mannens inträde..

ja, sådan var den gode fogden, frispråkig som kanske ingen annan och inte alls noga på hur han lade sina ord. Han var som en bortskämd pojke, som fann nöje i att förbluffa sin omgivning med att säga just vad som för ögonblicket föll honom in, det måtte sen vara hur tokigt som hälst, utan att ta särskild hänsyn till sin omgivning. Historierna äro som nämnt legio, men de här om relaterade må i detta sammanhanget vara nog. Han var en god och glad garcon, som inte minst själv njöt åt sina många tokerier och gärna uppsökte sina vänner och i deras lag gärna roade både sig själv och sitt sällskap. Särskilt sen han blivit "avsatt kronofogde", som han själv brukade kalla sig, sågs han dagligen göra sina promenader och ville på kvällarna se någon av sina umgängesvänner hemma hos sig eller stamma hos någon av dem för tärande av den obligatoriska aftongroggen. Som den fine karl han i själ och hjärta var, tog han emellertid aldrig för mycket till godo, utan när han fått sin ranson, som han fann vara lagom, brukade han säga: "nu går fogden hem, för håller han på längre, kan han bli full". Han var en godhjärtad själ, som gärna räckte en hjälpande hand åt sina vänner, när han fann det behövligt. Många särskilt bland de unga juriter, som såsom notarier tjänstgjort å domsagans kansli i Sävsjö och som under denna tjänstgöring fordomdags voro särskilt uselt avlönade, om man nu på den tiden kunde tala om någon avlöning alls, kunde säkert vittna härom. De voro i allmänhet fogdens givna vänner och trogna sällskap. Något familjeliv kunde fogden av naturliga skäl ej idka, då han livet ut föredrog att leva ung karlens bekymmerslöse liv. Större delen av sin levnad sköttes hans hushåll av systern Laura, som dock dog några år före honom. Efter hennes bortgång klarades hem och hushåll åt fogden medelst lejd arbetskraft. Men med hans ingrodda och bortskämda ungkarlsvanor var det säkerligen inte alltid så lätt för en nykommen tjänsteande att vara honom till lags, innan man lärt sig ordentligt känna hans vanor eller ovanor, hur man nu vill kalla det, och var det inte honom till lags, komma brukade han gå ner till Stora Hotellet och få sig en bit mat.

Så kom han dit ner en gång, butter och kanske en smula uppriven till sinnes, fann matsalen tom och ingen tjänsteande där. Källarmästaren själv kom emellertid in och bad om ursäkt för att servitrisen ej för tillfället fanns tillhands men meddelade, att hon bara gått ut ett ögonblick och strax skulle komma in. "Ja, det kan jag tro", replikerade fogden, "hon sk-r i att servera och går ut och p--r i stallet".

Josua Elwing.

Bland affärsmännen i Sävsjö kring sekelslutet fanns det en specerist eller kanske diversehandlare vore en riktigare beteckning oå honom, som det kan vara lämpligt att inrama bland de mera originella samhällsborna, detta dock ej i någon sämre bemärkelse, ty han var en verklig hedersman och en av mina personliga vänner, som jag umgicks med rätt mycket och satte stort värde på. Men han avvek i sitt uppträdande inte så litet från sina "ståndsbröder" i sitt uppträdande såväl innanför som utanför disken och gör därför mycket väl skäl för beteckningen originell. Han hade också, då jag lärde känna honom just vid sekelskiftet, en rätt omväxlande levnadsbana bakom sig och hade mycket att berätta om sig själv och om sina erfarenheter samt var en god berättare i den mera dramatiska och humoristiska stilen. Han hade tydligen förmåga att i vad som skedde omkring honom lägga märke till alla de, som riksdagsman Carl Felix Sjöberg brukade uttrycka sig, komiskt lustiga poängerna i livet och att kunna återge dessa på det rätta sättet, vilket allt gjorde, att man aldrig tröttnade att lyssna till hans många "paschaser".

Han var en bygdens son, född och uppfödd i gården Ängen i Örsby, N. Ljunga socken och således inom den nuvarande staden Sävsjö. Han hade i dopet begåvats med de båda namnen, som sedan blevo hans bomärken. Det senare namnet hade sin grund i det förhållandet, att han var den elfte i ordningen i den stora barnskaran, och detta förklarar väl också, att han snart nog sökte sig in på en annan levnadsbana än den hemmet närmast skulle ha haft att erbjuda. Det lilla jordbruket kunde helt naturligt inte ge vare sig arbete eller uppehälle åt en så talrik barnskara, och då hans naturliga anlag och intressen lågo åt ett specielt håll, är det ju helt naturligt att han till en början följde dess anvisning och sökte sig in på den bana, som dessa anvisade honom. Att han ej nådde det mål, som han närmast strävade till, är ju en annan historia. Han hade fått anlagen och lusten för sången och musiken som faddergåva, och det var ju därför naturligt, att han sökte utnyttja denna så långt det gick, men hur skulle en fattig bondpojke som han utan några som hälst ekonomiska resurser kunna ta sig fram på denna knaggliga väg. Hur han nu bar sig åt, så lyckades han mycket snart göra sig nödtorftigt kompetent för klockare-

och organisttjänst - med examen och styrkt kompetensbevis var det ju på den tiden ännu inte så noga, när det gällde tjänst på den småländska landsbygden, huvudsaken var ju, att man kunde klara den musikaliska ritualen till prästens belåtenhet, och det kunde Josua redan som ung pojke, och därmed var saken ju till en början klar. Han fick tidigt sin första klockareanställning, det lär, om jag ej minns fel, ha varit i Fröderyd. Men det hade ju sina sidor att klara livhanken, även om man var välbeställd klockare, hälst om man inte kunde stödja sig på några säkra pappersmeriter, hur duktig man än var ifråga om både sång och musik. Några reglerade löner för kyrkomusiker fanns ju inte på den tiden, det var ju bönderna i socknen, som skulle betala, och de bestämde också ensamma den lön, som de ansågo skälig, och att denna ej kunde bli betydande för de få timmar i veckan klockaren hade att tjänstgöra säger sig själv Vad han skulle leva på under veckans övriga timmar, bekymrade nog i allmänhet arbetsgivarna ganska litet. Det blev väl litet in natura därtill, om han förstod att ställa sig väl med sina arbetsgivare, men att bygga sin framtid på dylika grunder var ju inte möjligt, det insåg ynglingen ganska snart. Han prövade emellertid sin lycka som klockare på ett flertal platser på den småländska landsbygden, men det blev honom allt tydligare, att klockarebanan var omöjlig att ta sig fram på, om den inte kunde kombineras med något annat, och det hade ju redan då börjat bli vanligt att förena klockaretjänsterna med folkdkollärare-tjänsterna, varför vår man beslöt sig för att försöka sig på att genomgå seminarium och skaffa sig lärareexamen. Han blev intagen som elev vid Växjö-seminariet, men med studierna där, vilka tydligen inte i samma grad som de musikaliska studierna lågo för honom, gick det enligt hans egen utsago klent, och då han efter något års därvaro ej kunde klara examen i klassen utan blev kvarsittare och ej såg några möjligheter att inom rimlig tid ta sin lärare-examen, föredrog han att sluta seminariestudierna och söka sin utkomst på annan väg. Och av allt att döma var nog detta ett klokt steg, ty med säkerhet hade livet i skolan för honom , om han lyckats klara sig igenom den eftersträvade examen, ej blivit en dans på rosor, då han, såvitt den, som själv prövat på lärarens uppgift och kände vännen Elwings psyke och läggning kan bedöma, säkerligen skulle han kommit att få ytterligt svårt att klara ett av lärarens svårare problem i läraregärningen, disciplinen. Och för den lärare, som ej kan på ett

nöjaktigt sätt klara denna, blir skola och undervisning med all säkerhet ett inferno och undervisningen till ringa gagn för eleverna, detta är ett av alla som haft med skola och undervisning att göra känt och erkänt faktum. Kanske insåg Elwing själv detta också och tog det kloka steget att heller fly än illa fäkta, lämnade seminariet och gav sig köpenskapen i våld samt förblev denna näring trogen livet ut. Var han gjorde sina lärospån i yrket är mig obekant men sitt första jobb i yrket som egen herre på täppan skaffade han sig i vår nordligaste universitetsstad, Uppsala, där han startade som egen företagare. Så värst länge stannade han dock ej där utan återvände snart till sin hembygd och etablerade sig där i den affärslägenhet, som efter honom övertogs av Rosèns färg och kemikaliehandel samt ännu i dag bär denna firmabeteckning ehuru den numera är i annan persons ägo. Det var där jag först lärde känna honom och hans familj, men redan några få år in på 1900-talet inköpte han den Berggrenska gården vid Stora Torget, där den nu av sonen Folke drivna Elvings möbel- och bosättningsaffär är inrymd, samt överflyttade dit sin affär. I den förra affärslokalen hade han mest handlat med specerier och en del andra livsmedel samt vissa cherkuterivaror och i övrigt vad till en diverseaffär hörde. Efter äverflyttningen avvecklade han snart livsmedlen och koncentrerade sig på färdigsydda kläder, annan konfektion samt en del bosättningsartiklar och startade så småningom där samhällets första och länge enda begravningsbyrå. Om man efter det denna kommit i gång spöde honom hur affärerna gick, fick man oftast det glada svaret:"jo tack, folk dör rätt snällt."

Josua Elwing var en god och glad människa, och ingen hade ledsamt i hans sällskap. Han var en allvarligt religiös personlighet men alls inte av det dystra och tungsinta slaget. Hela hans liv och umgängelse präglades av hans ljusa och glada livssyn, som främst tog sig uttryck i hans glada gemyt och alltid oförargliga ~~gemyt och~~ skämt samt framför allt i hans kärlek till sången och musiken. När han fick en ledig stund och kunde sätta sig vid sin kära orgel och stämma upp någon av sina glada melodier till eget accompagnemang, då var han riktigt i sitt esse, och man såg, hur han njöt av livet.

Kunderna i sin affär förnöjde han gärna med sina glada skämt och roliga historier, vilka han på sitt originella sätt livfullt och dramatiskt illustre

rade. Tyckte kunden vid avprovningen av ett plagg, att det satt väl trångt, tröstades han alltid med att "den ger töjen, när den varit på ett par gånger", och föreföll plagget vara väl rymligt, kom omgående beskedet, att "det krymper och hommer att passa precis." Detta bara som ett par små exempel på hans slagfärdighet vid uppgörandet av affärerna. Roligast var Elwing emellertid i sällskap mellan skål och vägg, då man fick honom att berätta om sina ungdomsminnen från klockaretiden. Då släppte han gärna gäcken lös ordentligt. Bara ett par exempel, som jag särskilt livligt nu minns. Det första rörde sig om en jordfästning å Fröderyds kyrkogård en eftermiddag mitt i söckna veckan, vid vilken den unge klockaren av sin förman kallats att som vanligt "sjunga för liket." Och någon annan att sjunga för mer än prästen och likets fader var det inte den gången, så uttrycket kunde ju den gången passa rätt bra. Prästen, en gammal ungkarl, om vilken ryktet gick, att hans moral inte i allo var så fläckfri, samt klockaren mötte som sed var vid kyrkogårdsporten, där klockaren stämde upp psalmen på väg till graven. Liket var den gången ett barn i späd ålder, som av fadern bars i sin kista ~~av gubben~~ med en repstump över axeln. Nu är att märka, att barnets fader, en gamling som bodde samman med en liksom gubben ogift kvinna i samband med jordfästningen enligt lag och författning skulle skriftas för sitt otillbörliga faderskap till det oäkta barnet. Den lilla kistan sänktes i graven och jordfästningen skedde efter ritualen, varpå prästen skriftade gubben och därvid bredde på ordentligt och i ett långt och stränt tal förehöll fadern dennes stora synd och svåra brott mot lag och kyrklig ordning o.s.v. Gubben stod ju under akten och det efterföljande bestraffningstalet tyst och till synes andäktig och avlyssnade, vad som sades, men när prästen talat slut och vände sig om för att gå mot hemmet, följde gubben på några stegs avstånd efter och med lyft och knuten hand mumlade högt: "Du är inte bättre Du, Du är inte bättre Du", ända tills prästen hunnit ut på landsvägen, där deras vägar skildes. Att se berättaren, när han härmde gubben, var verkligen fästligt, ty att härma folk både i fråga om ord och gester, det var han mästerlig till.

Den andra historien, som föresvävar mig, var en relation av en trettondagsot i Tånnö Kyrka, där Elwing den gången tjänstgjorde som klockare. Komministern där skulle ju efter tidens sed efter gudstjänstens slut framme vid altaret

ta emot det reglementerade offret, som ju utgjorde en del av hans lön, och han hade möjligen en sorglig erfarenhet av Tånnö-bornas njugghet vid dessa offertillfällen, varför han under predikan, vars text om de tre vise männens besök hos det nyfödda jesusbarnet och de offergåvor dessa då framburo, gav ett osökt tillfälle att ge sina sockenbor en reprimand och påstötning inför deras offer till prästen i anslutning till texten framställde frågan: "vad offren I, Tånnö-bor" och själv gav svaret: "Jo, fes och lutanfisk i Herrans gårdar, det sparen I inte på." En ottedagsmorgon i en liten fullproppad landskyrka kan ju luften bli nog så mättad av åtskilliga dunster, och det var väl kanske den erfarenheten, som inspirerade till det drastiska yttrandet. Prästen som fällde det skall ha varit dåvarande komminister Lindsten, tidigare komminister i Hylletofta, som var hans första prästerliga tjänstgöringsort.

Ja, så kunde gamle Elwing berätta historier och minnen från framfarna dar som man inte tröttnade att lyssna till. Men för den, som hade aldrig så litet sinne för sång och musik blev umgänget med honom nog allra angenämast, när man råkade på honom vid hans kära orgel, där han säkert också trivdes allra bäst, ty sången och musiken var hans älsklingssysselsättning.

Josua Elwing, som från början väl i likhet med sina syskon hette Olsson eller, som det väl egentligen skulle ha hetat Olausson, då hans far, bonden i Ängen, hette Olaus, kastade ~~han~~ när han lämnat hemmet bort efternamnet Olsson och tog det sista av sina båda dopnamn som efternamn. Han var gift med Josefina Runstedt, en släkting till färgerifabrikör Runstedt i Wrigstad och hade med henne fem barn, fyra flickor och en son. Denne, som några år i sin ungdom prövade lyckan i Amerika, där han bl. a. en tid var sysselsatt å de stora fruktodlingarna i Californien, kom hem just vid faderns frånfälle och stannade sen hemma samt övertog faderns affär. Modern hade dött några år tidigare.

1953.

Två Eskulaper

Mellan åren 1898 och 1918 tjänstgjorde som sjukstuge- och järnvägsläkare i Sävsjö doktor August Abrahamsson. Till Sävsjö hade han kommit från Åstorp, där han senast varit stationerad, annars var han till börden smålänning. Han hade under Åstorps-tiden förlorat sin maka och hade nu endast en liten son samt sin syster som husföreståndarinna att ha omsorg om. Det gamla sanatoriet var vid den tiden nedlagt, och han var ensam läkare på platsen och f.ö. inom hela häradet med undantag av provinsialläkaren i Vrigstad, så han fick redan från början mycket att göra, och då det gamla sanatoriet snart återupptog driften under direktör Byttners regi och han åtog sig skötseln även av dess patienter t.v., intill dess det nya sanatoriet kom till och särskild läkare där blev anställd, blev det ju än mera. Hans enskilda praktik växte också fort och tog mycken tid i anspråk, då alla sjukresor måste företagas pr häst-skjuts. Det påstods om honom att den så gott som enda tid han ägnade åt sömn och vila var natt-timmarna vid skjutsbondens sida under sina sjukresor, och nog fanns det fog för det påståendet, ty var han hemma en natt, så nog brann arbetslampan i hans rum natten i ända. Under sjukresorna vid dagsljus, åtminstone under sommartid, sov han emellertid inte, då höll han skjutsbönderna vakna med att undervisa dem i jordbrukets skötsel och höll likt en Rösjö föredrag för dem om allt som rörde jordbruk och kreatursskötsel, ämnen som han ägnat mycket intresse och flitigt studium. Han hörde till allvetarnas släkte, var intresserad av snart sagt allting och hade skaffat sig kunskaper i det mesta, som rörde det mänskliga livet och tillvaron. Originell var han på många sätt och blev nog därigenom ofta missförstådd av dem, som ej hade förmåga att sätta sig in i hans ideer och tankegångar. Han var en synnerligen god psykolog och människokännare och blev just därmed en utmärkt läkare, fastän visst inte alla förstodo att uppskatta hans metoder. När han kom på sjukbesök i ett hem, som han inte så väl kände till, underrättade han sig naturligtvis först om sjukdomsfallet men talade i regel så litet som möjligt om sjukdomen och gick oftast husesyn genom bostaden och inventerade denna, innan han gav sina förhållningsorder angående den sjuke. Många av hans patienter klagade bittert över att han tycktes intressera sig för allt annat än dem och deras sjukdom

och nog kunde det många gånger se så ut, men hans ibland nonchalanta sätt mot den sjuke hade säkert sina goda skäl. Hans undersökning eller ibland kanske bara läkarblick hade sagt honom, vad han behövde veta om sjukdomsfallet och funnit, att med patienten var ingen fara, sjukdomen skulle reda upp sig, men han ville lära känna ordningen i huset och få veta i vad mån han kunde vänta, att man komme att följa givna föreskrifter o.d., innan han vidtog några ordinationer beträffande den sjuke. Och med att dessa till punkt och pricka följdes var han ytterligt noga, gud nåde den, som slarvade med hans givna förhållningsorder. Någon överdriven tro på medikamenter, som många patienter ju ha, hade han inte, och detta blev också inte så sällan en besvikelse för såväl patienterna som apotekaren. Det finns viktigare ting än medikamenter till för tillfrisknande, detta ville han inpränta hos folket. Men, kom han till en sjuk, där det var fara å färde, då nonchalerade han sannerligen inte denne. Då gjorde han både en läkares och en sjuksköterskas gärning i det hemmet, och han släppte inte det sjukdomsfallet ur sikte, förrän antingen det fulla tillfrisknandet skett, eller döden tagit sitt offer. Sådan var denne läkare i sin yrkesutövning. Ett exempel kan tjäna som belysning. En man i ett mindre bemedslat hem ett par km. utanför samhället hade insjuknat, och doktorn hade kallats dit. Jaha, säger han till mor i huset, detta är allvarligt, men vi ska hjälpas åt båda att göra vad i vår makt står och hoppas på en god utgång, men det kommer att ta sin tid. Jag kommer igen. Och han kom, till en början dagligen och så småningom med flere dagars mellanrum. Det blev så småningom bättring, men doktorn fortsatte ändå att komma, tills han en dag kunde glädja makarna med att han inte längre behövdes, ty nu skulle mannen snart vara fullt frisk. Det vart ju glädje i det hemmet men också inte utan bävan man sporde om läkararvodet. Tre kronor blev beskedet. Tre kronor? Vad menar doktorn med det, doktorn har ju varit här väl bortåt trettio gånger. Ja, det är väl så omkring, svarade doktorn, men jag har bara kallats en gång, och det är den gången jag ska ha betalt för, mina övriga besök det är min ensak. Detta fallet har särskilt intressarat mig, och jag har fått lära mig en hel del genom detsamma, så nu är vi kvitt, sa han när man lade fram till honom de tre kronorna, tackade och gick ut till sin cykel, som alltid var hans fordon, om inte väglängden var allt för lång.

Ja, sådan kunde doktor Abrahamsson vara i sin läkargärning, och sådan var han ofta. Ofta kunde han sitta vid sjukbäddarna natten lång, då sjukdomsfallen intresserade honom och han fann så behövligt, otaliga äro väl de sjukbesök, han gjort i fattiga hem utan att ta betalt, ja, då det funnits behövligt lagt upp pengar på receptet för den utskrivna medecinen. Han var mannen med hjärtat på rätta stället. Han hade inte utan skäl ord om sig att ha särskilt god hand med en del magsjukdomar, vilka han behandlade med en speciell medisin, som han själv lagade till, och dessa patienter voro honom trogna livet ut. Av sina Sävsjö-patienter söktes han troget under många år, även sen han lämnat Sävsjö och slagit ner sina bopålar i Nässjö som järnvägsläkare, särskilt då det gällde magåkommor, och hans gamla bekanta från Sävsjö blevo alltid särskilt hjärtligt mottagna, vare sig de kommo som patienter eller de rent tillfälligt råkade honom på hans nya stationsort. Att gå och vänta på tåg i Nässjö är ju lika litet som vid vilken annan järnvägsknut som hälst ~~ej~~ något särskilt nöje, men var man Sävsjö-bo och i sådan situation råkade möta doktor Abrahamsson, gick väntetiden kvickt, ty han underhöll en och släppte en sannerligen inte ifrån sig i första taget, han hade alltid så otroligt mycket att spörja efter och tala om och tycktes alltid med en särskild sympati ha varit fästad vid Sävsjö och sävsjöborna. Och så underligt var detta väl inte, då han levat bland dem i tvenne årtionden och bland och för dem nedlagt sin mannaålders förnämsta arbetskraft. Aldrig hade han sparat sig själv utan städse nedlagt en rent av otrolig energi för att tjäna och bistå orten och dess befolkning i både kroppslig och andlig måtto, och hans strävanden hade oftast inte avlupit utan hårda duster med såväl enskilda individer som myndigheterna och ibland t.o.m. oförstående kolleger. Abrahamsson var nämligen otroligt envis och gav sig aldrig, då det gällde förhållanden, där han ansåg sig ha rätten på sin sida, och han kompromissade aldrig. I diskussionerna liksom i sina privata resonemang med folk var han påfrestande genom sin mångordighet, sitt envisa vidhållande av sina synpunkter på den sak det gällde, och därför hände det mer än en gång att tålamodet brast hos hans motståndare och det kunde komma till oväntade konflikter och intermesson. Som väl var lade han sig inte i kommunalpolitiken, om det ej gällde frågor, som direkt ~~gällde~~ kom

hans speciella verksamhetsområde, hälso- och sjukvården, men kommo sådana frågor upp på dagordningen, var han vaken och stred med näbbar och klor för sina åsikter och oftast med framgång, kanske inte alltid i första omgången men i det långa loppet, då känslorna svalnat och det vid lugnare eftersinnande visat sig, att hans synpunkter voro de riktiga. Inom hälsovårdsnämnd och sjukhusdirektion, där han å ämbetets vägnar hade att deltaga, lära striderna ofta ha varit särskilt livliga och ibland rent av dramatiska, t.ex en gång då sinnet rann på ordföranden i vars bostad den gången sammanträdet hölls, denne helt enkelt tog den till storlek och kroppskrafter betydligt mindre doktorn i famnen, bar honom ner för trappan och kastade honom ut på gatan, sprang upp för trappan efter doktorns hatt och slängde den efter honom och i sitt upprörda tillstånd bad honom dra så långt vägen räckte och aldrig komma igen. Sådant kunde på den tiden någon gång förekomma inom hälsovårdsnämnden mellan samhällets läkare och veterinär, båda två hetlevrade herrar. Och om liknande episoder om också inte alldeles lika dramatiska i detaljerna berättas det från sjukhusstyrelsens sammanträden ibland, då styrelseordföranden och doktorn drabbat samman, stämningen blivit upprörd och doktorn blivit om inte utkastad så dock utvisad. Om sådana intermesson därifrån har doktorn själv berättat.

Doktor Abrahamssons energi i sin yrkesutövning har ovan berörts och är livligt omvittnad, men aldrig har denna väl kommit så kraftigt till uttryck som vid de tillfällen, då hans verksamhetsområde hotats av epidemier, vilka förr av flere skäl voro mycket allmännare och mera fruktade än i våra dar, sen den allmänna upplysningen i hithörande frågor samt de hygieniska förhållandena så avsevärt stegrats och förbättrats. För ett 50-tal år sen med då rådande förhållanden var det sannerligen inte lätt att hindra eller isolera en utbruten epidemi, men d:r A. var mannen att kunna det, det visade han många prov på. Trots då och då inträffande ströfall av epidemisjukdomar inom och utanför Bävsjö samhälle under hans tid blev dock trakten under hela hans härvaro förskonad från allt vad epidemier heter, tack vare hans kraftiga ingripande och intensiva arbete för sjukdomens bekämpande, och att bemödandena lyckades, därför hade man helt hans energi och kraftfulla ingripande att tacka, och ändå hade man ju på den tiden inget annat medel att tillgripa än isolering i hemmen, då epidemisjukhus inom våra bygder på den tiden ännu voro ett okänt begrepp.

Att D:r Abrahamsson efter en 20-årig arbetstid lämnade Sävsjö, som han uppenbarligen var mycket fästad vid, var beroende på omsorgen om sin ålderdom. Att han inte samlat någon vidare förmögenhet under sin Sävsjö-vistelse torde ju med tanke på vad ovan relaterats vara tydligt nog, han hade inte arbetat med det målet för ögonen. Och nu var det ju så, att befattningen som sjukstugeläkare vid den tiden ännu inte var förenad med förmånen av pension och järnvägsläkarebefattningen var ju av ganska ringa omfattning på en plats som denna, varför även om någon pension skulle komma honom till del för denna, den skulle bli synnerligen obetydlig. På en plats som Nässjö med dess stora personalanhopning blev ju både lön och pension av betydligt större mått, varför han sökte och erhöll transport dit. Han blev ju också där vid högre ålder mera oberoende av om inte helt fri från de betungande sjukresorna å landsbygden, som naturligtvis måste bli påfrestande för en gammal man. Från sin järnvägsläkarebefattning avgick han vid uppnådd pensionsålder, 65 år, men verkade där som privatpraktiserande så länge krafterna stodo bi, och det blev ända fram emot slutet av hans levnad, som ändades först påskdagen 1948, det år då han skolat fylla 90 år, om han fått leva till den 7 oktober det året.

D:r Abrahamsson var född i Älghults församling i Kronobergs län 1858, började sin utbildning sent och avlade studentexamen i Hälsingborg år 1882 samt studerade medicin i Lund och blev legitimerad läkare år 1894 samt promoverades senare till med. doktor. Han praktiserade läkaryrket mer än ett halvsekel, som nämnt de första åren i Åstorp och senare i Sävsjö och Nässjö. I dödsrunan över honom från Nässjö karaktäriseras han med full rätt som "en originell personlighet, som med en ovanlig vitalitet fortsatte sin privatpraktik ända till de senaste åren av sin levnad. Han gjorde sig uppskattad av många, inte minst som den goda människan. Mången fattig patient fick under årens lopp erfara hans hjälpsamhet," säger krönikören. Som närmast sörjande vid hans bår stodo sonen, litografen Reinhold Abrahamsson, Stockholm, sonhustru och barnbarn samt hans syster och mångåriga husföreståndarinna Lydia Abrahamsson.

= = = = =

Doktor Abrahamsson fick i Sävsjö en honom fullt värdig efterträdare i med. licentiaten Alvar Tehler, som vid hans avflyttning med all heder upptog hans mantel som sjukstuge- och järnvägsläkare där. Han var född i Jönköping 1886,

blev student där 1895 och avlade med. lic.examen i Lund 1918 samt utsågs efter en kortare tjänstgöring vid ett västkustsanatorium till befattningarna i Sävsjö år 1919 och stannade kvar där till sin död nyårsdagen 1945.

Doktor Tehler var av en helt annan läggning än sin företrädare, en fridens man och inte alls en stridens, men så var ju också det egentliga pioniärarbetet på flertalet områden undanstökat vid Tehlers inträde på arbetsfältet och arbetet kunde gå betydligt mera friktionsfritt på de flesta områden än det under företrädarens tid varit möjligt, då parollen oftast varit: inga förändringar i det bestående, om dessa skulle dra med sig utgifter. Om den förre genom sin stridbarhet ofta skapat irritation, förstod den senare att genom ett försynt och sakligt framträdande avväpna ett möjligen befintligt motstånd och därmed vinna resonans för sin mening, och därmed voro ju alla stridigheter från början eliminerade.

Som läkare var han helt enkelt underbar, vilket hans såväl patienter som medhjälpare å sjukhuset förvisso äro de främsta att betyga, och även de, som endast sökt honom å hans mottagning eller mottagit honom i sina hem vid förekommande sjukdomsfall äro förvisso villiga att understryka detta. När han trädde in i ett sjukrum vare sig det var i en sjuksal å sjukhuset eller i ett hems sjukrum, var det som en uppenbarelse av en livets goda genius, som omedelbart skänkte tillit, förtroende och hopp hos den sjuke även i de fall, där han ej själv kunde hysa hopp om en lyckosam utgång. Vi kunna ej bättre och sannare karaktärisera hans livsgärning som läkare än vad en av hans patienter, ~~som~~ under så gott som hela hans läkaretid i Sävsjö i en minnesruna vid hans död givit uttryck för, då han skriver som följer: "När med det nya årets ingångsbudskapet spreds om doktor Alvar Tehlers bortgång, blev det förvisso stor sorg och förstämning inom Sävsjö samhälle och vida däromkring. En man, vars namn med den största aktning och respekt nämnts av alla, hög och låg, gammal och ung, har gått ur tiden efter att i ett kvarts sekel ha utfört en gärning i dessa bygder, vilken i ordets vidaste bemärkelse måste betecknas som synnerligen välsignelsebringande. Som ung nybliven läkare kom han till orten och vann snabbt dess befolknings odelade förtroende på grund av sin duglighet i kallet, sin aldrig svikande plikttrohet och sitt goda vänliga sätt. Han bar sitt yrkes fana högt och svek ej det förtroende, som de hjälpsökande i lidandets stun-

der satte till honom. Psykolog och människokännare som få förmådde han trösta och hjälpa samt ingjuta mod och tillförsikt även i de fall, då det stod klart för honom själv, att han som läkare intet mer kunde uträtta. Så blev han de sjukas verkligt gode vän, som med aldrig svikande tålamod lyssnade till vad patienterna hade att säga och till vilken de helt kunde anförtro sig rörande sina lidanden och bekymmer och sökte hos honom finna förståelse. Högt aktad var han också av personalen vid sjukstugan, för vilken han var en i allo urban och förförstående chef.

Med vemod måste envar, som på något sätt haft anledning träda i beröring med den bortgångne nu notera, att han ej mera finnes till. Han har gjort sitt goda här i världen mer än de flesta och sparade aldrig sina krafter utan var från arla morgon till sena kväll i full verksamhet, så länge krafterna stodo honom bi, men dessa brötos också i förtid ned av den oerhörda arbetsbördan, som han i det längsta sökte bära helt ensam.

Rikt och välsignat blir det minne, som den gode och noble mannen efterlämnar inom varje del av det vidsträckta område, inom vilket han så troget verkat.

E. S.".

Doktor Tehler kom ej att få sluta sitt liv inom det samhälle, inom vilket han nedlagt huvudparten av sitt arbete. De två sista åren av hans levnad hade hans hälsa varit svårt angripen av ett hjärtlidande, som han genom sin oerhörda arbetsbörda ådragit sig, och nödgades därvid tidtals ta tjänstledighet och själv söka bot och rekreation å annan ort. De sista månaderna av 1944 hade han sålunda måst vistas å en kuranstalt och hade därunder, som han själv ansåg, återvunnit krafterna så pass, att han trodde sig kunna återuppta sitt arbete på nyåret, vilket läkaren, som där skött honom, bestämt hade avrått honom från. Julen hade han emellertid tillbragt i kretsen av de sina å den lantegendom i Halland, som han något år tidigare förvärvat i avsikt att där reda sig ett hem för ålderns dagar efter uppnådd pensionsålder och dit familjen redan inflyttat. Under helgen där nere kände han sig så kry, att han framhärdade i sin tanke att på nyåret återta arbetet i Sävsjö, men därav blev intet, ty nyårsdagen morgon, då han till synes kry och glad hade kommit upp, kom hjärtslaget, som omedelbart satte obevekligen på en gång punkt för hans verksamma liv. Hans stoft vilar i Wallsjö kyrkas griftegård.

En tredje Æskulap,

som på sin tid - det var, om vi minnas rätt, i luckan mellan d:r Abrahamsson avflyttning och d:r Tehlers tillträde, gjorde Sävsjö den äran, var dåvarande provinsialläkaren Norman i Vrigstad, som väl tröttnat på tillvaron där och hoppats få medicinalstyrelsen att gå med att få ~~på provinsialläkarestationen inom Vrigstad förflyttad~~ till Sävsjö, och sökt det tillfälliga förordnandet att under vakansen vid Sävsjö sjukstuga tjänstgöra där. Försöket misslyckades emellertid, kanske till någon del beroende på att Sävsjö-borna, som väl kände till omfattningen av en läkares arbete i Sävsjö, inte gärna ville gå med på den ifrågavarande förflyttningen, som de på goda grunder ansågo omöjlig att förena med sjukstugeläkarebefattningen, vartill kom att man, då man fått någon erfarenhet om d:r Norman, allra minst önskade se honom som läkare där. Han var nämligen en person av en helt annan typ än man dittills vant sig vid att anlita, en person, som mer arbetade för den egna vinningen än för att bistå de sjuka. Han hade nämligen ovanan att, då han blev kallad till sjukbesök i en mindre väl lottad familj, vid ankomsten sticka in näsan om dörren och spörja, om man hade pengar att betala sjukbesöket, innan han steg in, och sådana metoder var man inte van vid i Sävsjö, så någon popularitet kunde han tydligen inte vinna inom samhället eller orten under sin därvaro. Vid besättandet av sjukstugetjänsten hade han således inga utsikter, och då han avsagt sig provinsialläkarebefattningen i Vrigstad och väl ej heller änskade återvända dit, måste han söka sig till annan ort. Han erhöll så småningom provinsialläkaretjänst å annan plats och är nu, enligt vad tidningarnas dödsrunor förmält, för alltid borta. Han hade säkerligen inte haft någon god framtid i Sävsjö, även om han ~~för framtiden~~ fått stanna där. Sjukstugestyrelsen gjorde ett betydligt bättre val den gången, då doktor Tehler erhöll befattningen.

-x x x x-

V A L L O N E R

och vallonättlingar finns det gott om i Småland, ~~som~~ vilket i forna dar långt mer än nu gjort skäl för namnet "järnbäraland." Och det är just i sådana trakter av landet, där järnhanteringen har eller haft starkare fotfäste, man finner vallonerna och deras numera ofta uppblandade ättlingar. Deras stamfäder inkallades ju till vårt land i början av 1600-talet av Gustaf II Adolf från det nuvarande Belgien eller som det då hette Nederländerna för att såsom mera kunniga i fråga om bergsbruk och järnhantering vara svenskarna behjälpliga med utvecklingen av dessa näringsgrenar. Deras hemland är ju ännu i dag en av metallindustriens främsta hemorter i vår världsdel. Här hamnade de främst i de mallansvenska bergslagerna vid de dåvarande järnbruken och ha därifrån spritt sig främst till landsändar, där denna näringsgren dominerade eller åtminstone var till finnandes. Ättlingarna till dessa uppskattas i våra dar till omkring 30.000 i vårt land. Att de äro talrika även i Småland beror naturligtvis på att man även här fordom i långt större utsträckning än nu drev järnhantering, före den egentliga storindustriens tid vid massor av smärre järnbruk inom landskapet, som senare nedlagts eller övergått att ta hand om våra skogsrikedomars förädling. Men vallonerna voro ett praktiskt släkte, som förstod sig på att anpassa sig efter de nya förhållandena, och de, som ej längre funno sin utkomst inom sin ursprungliga yrkeskrets slogo sig på andra näringsfång, och vi finna dem därför i våra dar lika ofta inom köpenskapen, jordbruk och andra näringar som inom industrien.

Vad Sävsjö och sävsjöorten beträffar ha vi haft och ha där gott om vallonättlingar inom såväl handel som jordbruk, och inom vilken yrkesutövning de äro anträffas, ha de strävat efter att dominera och i allmänhet också lyckats. Vi kunna bara tänka på sådana släkter inom den nuvarande stadens område och det förutvarande municipalsamhället som Hammargrenarna, Mejenqvistarna och ej att förglömma sjukhusvaktmästaren och nämndemannen m.m. Edvin Andersson samt utanför stadens område t.ex. Storkarna i Hylletofta - Bringetofta m.fl.

Den äldsta vallonsläkten inom stadens område torde väl vara Mejenqvistarna i Sävsjö och Mejensjö, en stor och i flere avseenden betydande släkt, som på sin tid skänkt häradet en riksdagsman och på sistone en riddare av Vasaor-

den som uttryck för nedlagda förtjänster på skilda områden inom den allmänna förvaltningen. Och dennes äldste son sitter vid relativt unga år numera som rektor i en östgötastad. Bevis så goda som något om framåtanda och duglighet. Och den sist nämnde Sävsjö - vallonen, hedersmannen Edvin Andersson, torparesonen från Östra härad, som kom till Sävsjö som fattig arbetarepojke men vars duglighet och gedigna egenskaper snart nog blev uppenbar och förde honom fram till den ena förtroendeposten efter den andra och senast till ledamotskapet i Västra Njudungs häradsrätt samt till den främsta hedersposten inom staden, i och med att han korats till ordförande i Stadsfullmäktige och, väl att märka, dessa poster ha ej nåtts efter eget strävande utan ha blivit honom anförtrodda på grund av det allmänna och väl förtjänta förtroende inom alla folkgrupper han vunnit genom duglighet och en gedigen karaktär.

Den vallonsläkt, som tidigare kanske mest dominerat inom Sävsjö torde ha varit Hammargrenarna, som redan från Sävsjö samhälles tillkomst en efter en slagit sig ner där och av vilka några få ättlingar ännu år 1953 äro dör boende, Släkten stammar närmast från Klavreströms bruk i Kronobergslän, dör dess närmaste stamfader var bruksförvaltare och således ännu kvar i den småländska järnhanteringens tjänst under den Aschanka regimen. När han började sitt arbete där eller varifrån han då kom är ej bekant, men känt är, att han var född den 6/11 1814 och hans maka Albertina Nilsson den 4/11 1819 och att de gifte sig där då hon endast var 19 år gammal, således år 1838. Han, Johan Erik Hammargren, var då endast 24 år och måste således ha varit ganska ny på platsen. Han avled den 31 mars 1887 och hans maka den 2o dec 1897. Efter att å gamla dar ha lämnat tjänsten å Klavre, som bruket i folkmun alltid kallades, bosatte sig makarna i det närbelägna Norrhult, där förvaltaren rett dem ett ålderdomshem, och då detta genom makens frånfälle 1887 upplöstes, flyttade hans änka till barnen i Sävsjö, där hon framlevde sina återstående dagar.

Förvaltaren eller inspektoren, som han i början av sin Klavre-tid nämnes i urkunderna, var tydligen en kraftkarl och hårdför krabat, som förstod att driva sin vilja igenom och ledde arbetet där med kraftfull hand men också visade sig ha god blick för sina anställdas och underordnades bästa, vilket bl.a. visade sig ifråga om sina byggnadsföretag vid bruket och i hans i samband

därmed vidtagna åtgärder att likt en Josef i Egypten under de goda åren lagra livsmedel för brukets och dess anställdas behov, så att när det svåra hungeråret 1868 kom med missväxt och svält för hela Smålands befolkning, förråden å Klavre räckte till ej bara för bruksbefolkningen utan även i ej obetydlig utsträckning att lindra nöden för många andra. En av dotterdöttrarna till förvaltaren, författarinnan och konstnärinnan fru Elisabet Bergstrand-Poulsen, har i en av sina mycket läsvärda böcker - Nattens Drottning - däri hon ingående skildrar morföräldrahemmet å Klavre och dess medlemmar, bl.a. vittnat om att ingen av de många hungrande, som under denna hemsökelsens tid trädde inom det hemmets dörrar gick hungrig eller ohulpen därifrån, vare sig det gällde bygdens egna eller de snart sagt otaliga skaror svältande medmänniskor från andra orter, som i de dagarna drevo vägarna fram för att tigga en beta bröd att stilla sin hunger med. Det var kanske också denna matmoderns i förvaltarbostaden givmildhet, som gav upphov till den hederstitel,"Brukets moder", hon begåvats med.

Att förvaltaren också, som ovan antytts, kunde vara en kärv och fordrande husbonde att tjäna under kanske kan utläsas av ett replikskifte mellan honom och en av de gamla brukssmederna å Klavre, som berättats mig av en av hans manliga ättlingar och vilket samtidigt ger en god bild av den frispråkighet, som kunde råda mellan under- och överordnade under de patriarkaliska förhållanden, som vid den tiden rådde vid de gamla bruken. Det var på äldre dagar då förvaltaren eller "spektoren" som han ofta kallades av de äldre smederna hade något ärende ner till dessa och i samtal med dem nämnde om att han kände sig dålig. Från en av de gamla smederna kom då omgående repliken:"Dålig ja det har spektoren alltid varit, men är han sjuk, så ska han gå hem och lägga sig." Repliken verkade ju ganska respektlös och skulle väl ej upptagits väl av vem som hälst, men den togs tydligen i detta fall ej så illa upp. Tydligen kände "spektoren" väl sin man och visste, att den gamle smeden inte menade så illa, som det kunde låta och drog sig tillbaka med ett leende utan att ge sig i vidare dispyt med replikanden. Åtminstone flertalet av de gamla smederna vid bruket voro också valloner.

Makarna Hammargren å Klavre hade ej mindre än 13 barn, av vilka 2 dogo i

späd ålder. Av de återstående 11 uppnådde de allra flesta en för den tiden ganska hög ålder, och ej mindre än åtta av dem kommo att så småningom bli bosatta i Sävsjö, de flesta intill sin död, och kraftfulla och särpräglade karaktärer som de i allmänhet voro, kommo de på sitt sätt att också bli markanta figurer inom det samhälle, där de blivit bofasta och kunde sägas ha slagit rot. De till mogen ålder komna barnen voro:

dottern	Fredrika,	född	den	11/8	1839	och	död	i Sävsjö	den 15/11	1921,
"	Vilhelmina,	"	"		1840	"	"	" "	" 12/11	1909,
sonen	Jakob ,	"	"	2/2	1842	"	"	" "	" 3/8	1915,
dottern	Charlotta,	"	"	13/12	1843	"	"	" Skillingaryd	9/12	1915,
"	Emelie ,	"	"	17/9	1845	"	"	" Sävsjö	" 9/1	1931,
sonen	Carl W:m,	"	"	15/11	1847	"	"	" "	" 25/9	1903,
dottern	Hedvig ,	"	"	17/4	1851	"	"	" "	" 17/12	1918,
sonen	Gustaf ,	"	"	19/6	1854	"	"	" Hook	" 10/12	1921,
dottern	Augusta ,	"	"	26/9	1856	"	"	" Sävsjö	" 16/10	1930,
"	Elna ,	"	"	6/6	1858	"	"	" Ulricehamn	" 18/12	1923 och
"	Anna .	"	"	26/2	1861	"	"	" Långasjö	" 26/11	1946.

Barnen i det Hammargrenska hemmet voro enligt egen utsago och enligt tiden sed strängt hållna men hade också mycket roligt i den lantliga miljön, inte minst med fiske och kräftfångst och i samvaro med bruksfolket, och särskilt pojkarna blevo varmt fästade vid de gamla smederna, som de livet ut mindes och gärna talade om ännu på gamla dar. Den yngste av dem, Gustaf, brukade ännu efter sin bosättning vid Hook om somrarna besöka sin födelsebygd och uppsöka de gamla vännerna särskilt bland de gamla smederna där nere, som kände honom från barndomen och med dem uppliva gamla minnen. När sönerna växt upp och slutat sin skolgång, sattes de i skola hos fadern å brukskontoret o ch fingo sin utbildning i faderns yrke samt fingo därefter ge sig utpatt praktisera som bruksbokhållare. Men som redan nämnts gick ju den gamla bruksrörelsen genom storindustriens tillkomst allt mer tillbaka i sin gamla gestaltning, och flertalet av de gamla bruken lades ner. Då blev det för dessas arbetare och tjänstemän att söka sin utkomst på andra vägar, och det som låg närmast till hands för den sistnämnda kategorien var ju affärslivet i övrigt i dess olika

gestaltningar.

Den yngste av de tre bröderna Hammargren, Gustaf, torde ha varit den sis-
te av dem som övergav brukstjänsten i och med att det järnbruk, där han senast
varit anställd som förvaltare, Lindefors bruk i Svenarums socken med masugn
och spiksmedja med tillkomsten av järnvägarna tvingades att nedlägga driften.
Man hade där dittills kört järnmalm från Taberg med oxskjuts ~~från~~ till det 2 1/2 ~~m~~
mil därifrån belägna Lindefors, där malmen smältes och vidare förädlades till
spik och annat smide samt med hästskjuts forslat de färdiga produkterna till
utskeppningsorterna, främst till Karlshamn och Karlskrona, men med järnvägar-
nas tillkomst och dessas billigare befraktningsmöjligheter blev driften vid
Lindefors liksom vid en mängd av de övriga gamla bruken ej längre lönande och
måste nedläggas. Gustaf Hammargren blev dock den bygd, där han nyligen rett
sig ett hem, trogen intill livets slut. Invid den vid samma tidpunkt anlagda
järnvägsstationen Hook strax intill det gamla bruket, där ett samhälle då börj-
jade uppstå, startade han en affärsrörelse, som han lyckades upparbeta till
en betydande omfattning samt kombinerade denna med sågverks- och trävarurörel-
se, som tack vare Halmstad - Nässjöjärnvägens tillkomst kom att ge god avkast-
ning. Han hade i yngre år praktiserat ~~xxx~~ som bruksbokhållare på olika plats-
er i Sverige och därifrån kommit över till Finland i liknande befattning. År
1878 kom han till Forssa bruk i Södermanland, där han råkade sin blivande ma-
ka, och när han året därpå erhöll förvaltarebefattningen vid Lindefors bruk,
gifte de sig, och den förra fru Emma Schuldheis från Forssa, ung änka efter
en sjökapten, blev fru Hammargren. Hon hade, då de lärt känna varann förestå-t
brukshandeln i Forssa, och hennes erfarenheter därifrån kommo henne nu väl
till pass, då det vid starten av den egna affärsrörelsen i Hook för henne
gällde att bistå maken i dennas drift, särskilt sen han utvidgat affärerna
på sätt som nämnt. Det var redan år 1881 bruket nedlades , just i samma veva
som järnvägsstationen Hook anlades, och det var då bruksförvaltaren invid den-
na uppförde åt sig den affärs- och bostadsfastighet, som i fortsättningen ble
hans och familjens hem och ännu är i släktens ägo. Han ägde, när hemmet stod
färdigt, i detta inte mer än en enda planka, men affärerna av både det ena oc-h
andra slaget gingo bra, och efter några år var han själv ägare till det hela.
Det var, säges det, en stor dag för bygden och det lilla samhället, då den

nya affären kom till. Bygdens folk hade dittills måst gå den över 3-mila vägen till Jönköping för att tillhandla sig, vad man behövde i varuväg av sådant som man ej kunde själv producera.

När makarna gifte sig, medförde frun i boet en då 9-årig son, Axel. Men snart ökades familjen. Första gemensamma barnet, Hulda Maria, föddes år 1880, och redan året därpå kom andra dottern Anna-Lotte. År 1883 kom den tredje dottern Elna Albertina Erika, och år 1885 kom äntligen den efterlängtade sonen ~~Ex~~ Erik, som så småningom övertog faderns affärsrörelse, vilken med åren nått en betydande omfattning. Det var kort före faderns död år 1921, som sonen Erik övertog rörelsen i Hook och drev den för sterbhusets räkning enligt faderns uttalade vilja så länge modern levde, men från 1933, då modern 85-årig avlidit, övertog han den för egen räkning och drev den till år 1943, då han på grund av tilltagande ohälsa överlämnade den i andra händer. Han själv avled den 22 april 1950 endast 64 år gammal. Hans minne liksom faderns lever kvar aktat och vördat inom bygden och ej mindre inom släkten. Denne Erik Hammargren levde och dog ogift med systern Anna som husföreståndarinna, och hon lever ännu och innehar det gamla hemmet i Hook.

Med Erik Hammargren är sagan om denna gren av släkten från Klavre slut i vad den rör manslinjen, men den kvarlever ännu på kvinnolinjen genom hans två gifta systrar, Hulda och Elna Albertina Erika, av vilka den förra tidigt blev gift med stationsinspektor Meuller i Finspong och moder till åtta välartade och välplacerade barn, och den senare, Elna Albertina Erika, som blev gift med skogsförvaltare Larsson och bosatt först i Strömsund och senare i Lycksele intill makens pensionering. Hon hade tre söner, av vilka två gått i faderns fotspår uppe i Norrland och den tredje blev anställd vid Degerfors järnverk.

De båda andra sönerna till förvaltaren å Klavreström, Jakob och Carl Wilhelm, hade genom fadern fått en liknande fostran och utbildning som den nämnde brodern Gustaf ~~och~~ slogo sig efter att först under några år ha prövat på bruksbokhållarsysslan ner i Sävsjö som egna företagare inom affärsbranchen. Den äldste av dem förvärvade där av dåvarande ägaren till Eksjöhovgård ett betydande område redan för bebyggelse plan- och tomtlagd mark inom municipalsat

hället ~~väster~~ öster om järnvägen och bebyggde själv en av de närmast de två stora trafiklederna genom samhället, järnvägen och stora genomfartsvägen Vrigstad - Vetlanda, som affärsläge allra välbelägnaste tomterna med en stor bostads- och affärsfastighet, där han snart installerade sig som välbesutten järnhandlare efter att i början av sin Sävsjö-tid ha drivit sin affärsrörelse i den senare s.k. Hellströmska fastigheten vid Köpmangatan strax invid Stora Totget. Efter överflyttningen till sin nya fastighet med dess stora utrymmen och med det stora röda magasinet invid järnvägsspåret, utvidgade han rörelsen att omfatta jämväl spsnnmåls- och fodervaruhandel m.m., varigenom den torde ha blivit en av samhällets på den tiden största affärsföretag. Det var i östra delen av denna fastighet den yngre brodern Carl startade sin speceri och diversehandel, som han drev intill sin år 1903 inträffade död. I och med öppnandet av Vetlanda - Sävsjö järnväg för trafik reducerades tyvärr affärerna för spannmålshandlarna i Sävsjö i och med bortfallet av leveranserna från det betydligt mera spannmålsodlande Östra härad, för vilket spannmålshandlarna i Sävsjö tjänstgjorde som mellanhänder och exportörer, så länge spannmålen måst forslas med hästforor till järnvägsstationen i Sävsjö. Den exporterade spannmålen, som huvudsakligen utgjordes av havre, kunde nu lastas å järnväg i Vetlanda och sändas direkt till grossisterna inom landets övriga delar. Denna omläggning av varutransporterna blev också en mindre behaglig upplevelse för åtskilliga andra av samhällets affärsmän, som tidigare på enahanda sätt som spannmålshandlarna fått tjäna som mellanhänder vid handeln med övriga transitovaror och nu funno sig avklippta från denna sin gärning. Ett belysande ex. på detta förhållande blev bl.a. nedläggandet av Karlskrona-firman Palander & Co:s i samband med dess takstickstillverkning i Sävsjö bedrivna havregrynstillverkning. Orsaken till nedläggandet av grynkvarnen var just de ändrade trafikförhållandena, som berövade kvarnen tillgång till råvaran för gryntillverkningen.

Sitt betydande markförvärv, vilket ju så småningom kom att reduceras genom tomtförsäljningar för bostadsbebyggelse, utnyttjade Jakob under återstoden av sin levnad för lantbruksändamål. Mot slutet av sin levnad överlät han sin järnaffär till sina båda söner Carl och Albert, vilka dock ett stycke in på det nya seklet separerade från varann i det att äldste sonen Carl övertog rö-

relsen ensam och Albert skaffade sig järnhandel först några år i Hörby i Skåne och senare i Nässjö. Båda råkade emellertid senare ut för ekonomiska svårigheter, som de ej lyckades bemästra utan nödgades lämna sina affärer. Albert återinflyttade då åter till Sävsjö, där han under utövande av annan verksamhet var bosatt till sin för några år sen timade död. Han efterlämnade förutom maka, född Jonsson, en son Stig, som är läkare, och tvenne döttrar. Den äldre brodern Carl Hammargren har hela tiden varit Sävsjö trogen och har efter överlämnandet av järnhandeln ägnat sig åt annan verksamhet. Han är född 1876 och lever än 1953 och ses pigg och kry ta sina långpromenader rak och spänstig som en ung officer. Även han har tre barn, sonen Carl Gustaf, som blivit järnvaruhandeln trogen fast på annan ort samt tvenne döttrar, båda gifta, den äldre, Margareta, med en journalist i Norrland och den yngsta, Ingegärd, med biografdirektör Rodin i Sävsjö.

Jakob lär i yngre dar, enligt vad det berättats, ha varit inte bara en driftig och framgångsrik affärsman utan också en glad och livad sällskapsbroder i umgänget med sina vänner men blev nog på äldre dar, särskilt då ålderdomens krämpor började infinna sig, en rätt butter och sträv herre, som inte gärna gav vika för någon och allra minst för sina antagonister, med vilka han heller processade än godvilligt förliktes. Han berättade gärna glada historier men lär inte ha varit så allra värst trovärdig alltid och blev därför av umgängesvännerna kallad "sanningsvittnet". De där egenheterna voro nog kanske ett släktarv, ty de gingo nog igen hos fler av syskonen, inte minst hos brodern Carl, under sin Sävsjö-tid av alla kallad Calle Spik eller kort och gott Spiken. Han lär under sina första år i Sävsjö ha varit biträde i broderen Jakobs järnhandel och där bl. a. sysslat med att sälja och räkna spik, därav smeknamnet. ~~Av vad ordsk hon fått det namnet är ej bekant. Han hade ju varit ~~ligen ej varit järnhandlare och som dessa sysslat med att räkna spik~~. Han var livet ut en god och glad sällskapsbroder och särskilt i handelsresandenas krets avhållen. Därom vittnade inte minst en hyllningsplakett eller vad den skulle kallas, konstnärligt utförd med teckningar och textning, som, vill jag minnas, på hans femtioårsdag ägnats honom av vännerna inom nämnda kår och vilken inramad fanns att beskåda i hans privata bostad. Den var tillägnad vill jag minnas "hedersbrodern C.W. von Spikenhjälm" eller något i den stilen. Att sällskapslivet fått sin del av hans tid märktes också mer än väl på hans ofantliga kroppshydda, och själv anförtrodde han mig en gång, att han inte

under de senaste 40 åren någonsin gått till sängs nykter. Han uppnådde endast 56 års ålder men såg vid slutet av sin levnad i sitt grånande helskägg betydligt äldre ut. Han var intill livets slut den gode och glade umgängesvännen för alla dem, som en gång vunnit hans bevågenhet. Även han var som nämnt väl känd för sin speciella sanningskärlek, då han drog sina historier, vilket också kommit till uttryck i ett inom släkten gängse ironiskt uttryck, "det är så sant, så sant, för Calle Spik har sagt det!"

Han levde och dog som ungkarl och hade som husföreståndarinnor och medhjälparinnor med affärens skötsel efter varandra sina båda systrar, först Elna och då denna gift sig den ett par år äldre Augusta, som var honom trogen livet ut och honom mycket tillgiven. Hon fick vid hans bortgång ärva han kvarlåtenskap och stannade kvar i Sävsjö, där flere av systrarna då voro bosatta och dit även modern efter makens död vistades, sen hemmet i Norrhult efter makens död hade upplösts.

Den äldsta av syskonen Hammargren från Klavre, Fredrika, var den första i raden, som hamnade i Sävsjö. Detta skedde nämligen redan år 1867, då järnvägen kommit till och det ännu knappast fanns något samhälle här, ehuru någon bebyggelse påbörjats invid den nyanlagda järnvägsstationen.

Hon hade redan som ung, sannolikt genom Aschanska familjens å Klavre förmedling kommit i tjänst som husmamsell hos kammarherre Ugglas å Näringsberg i Södermanland och där lärt känna sin blivande make Anders Gustav Jung, som då var inspektor där. Då de år 1865 gift sig, flyttade de till Skepperstad i närheten av Sävsjö och satte upp diverseaffär, som de drevo ett par år, varefter de flyttade till Sävsjö och där började en liknande affär. Maken dog redan 1874, och då blev det fru Fredrika, som ensam fick ta hand om affären, som hon skötte med hjälp av endast en syster och en piga. Hon hade då tre små barn att dra försorg om, döttrarna Anna, född år 1866, död d. 19/6-53, och Freja, född 1868 och död i Sävsjö 1938 samt sonen Fritz, född 1870 och död i Amerika 1936, och nu gällde det att ligga i för att hålla hemmet och familjen vid makt. Hon övertog och drev i flere år restaurangen vid Lannaskede hälsobrunn och badanstalt, och ett år innehade hon jämväl och drev Stora Hotellet i Sävsjö. Badanstalten i Lannaskede var ju öppen endast sommartid, och då måste hon ju sköta hotellet med lejt folk helt och hållet, vilkt väl blev mindre lyckat,

varför hon redan efter ett år lämnade hotellrörelsen och obehindrat kunde ägna sig åt restaurangrörelsen i Lannaskede och affärsrörelsen där hemma. Efter några år gifte hon om sig med en järnhandlare Brisman, västgöte till börden, lade ner sin diverseaffär och överlämnade lokalen till makem, som där sedan drev järnaffär intill sin död år 1917, då denna lämnades i andra händer och ännu existerar i samma lokal under namn Sävsjö Järn- och Maskinsffär. Fru Fredrika var, som framgår av det sagda, en driftig kvinna, och då hon lämnat sin förra affär, startade hon i annan lokal i sin fastighet och drev en följd av år den garnhandel, som hon på äldre dar överlämnade till sin syster Mina. Denna drev den så länge hennes krafter stod bi till år 1905, då fru Fredrikas dotter Freja övertog den och innehade den till sin död 1938. En av hennes brorsdöttrar, Stina Jung, som uppfostrats hos sin faster Freja, övertog den då och sköter den med den äran, numera betydligt utvidgad och i förening med hemslöjdsaffär.. Fru Fredrikas äldsta dotter har sen Bank AB Södra Sverige, som numera uppgått i Svenska Handelsbanken, i seklets början öppnade kontor i Sävsjö, varit kassör där intill pensionsåldern och innehar ännu jämte sina brorsdöttrar det gamla hemmet, köpmansgården invid Stora Torget. Brodern Fritz emigrerade på sin tid till Amerika, och då hans fru lämnades ensam med en stor barnskara, togo de båda systrarna Jung sig an dessa, som de givit vård och fostran, Anna den äldsta dottern Maja samt de båda pojkarna och Freja de tre yngsta flickorna. Den äldsta av dessa Fritz Jungs barn har gått i sin fostermor Anna Jungs fotspår och är bankkassörska i Borgholm, den näst äldsta Lena , har gått in vid posten och är nu efter tidigare anställning dels å postkontoret i Sävsjö och dels i Stjärnhov i Sörmland poststationsföreståndare i Ryds stationssamhälle och badanstalt. Den tredje systern är gift med hamnkaptenen i Karlshamn, Harry Stone, och lillasystern Stina är den ovan nämnda nuvarande innehavarinnan av Jungs Garnhandel i Sävsjö.

Den yngre generationen Jungs farmor Fredrika Jung, född Hammargren, var född 1839 och avled 1921 vid närmare 82 års ålder, och hennes syster Vilhelmina, vanligen kallad Mina, som efter sin äldre syster övertog garnhandeln, var född 1840 och avled 1909, 69 år gammal. Den nästa i ordningen av systrarna Hammargren var Charlotta, i dagligt tal Lotten kallad, var född 1843, året efter

brodern Jakob och dog samma år som denne, 1915. Hon synes vara en av de få syskonen, som ej varit boende i Sävsjö. Hon blev nämligen i unga år gift med järnhandlare Ljungberg i Skillingaryd och levde således större delen av sitt liv där. I deras äktenskap föddes sex barn nämligen Ellen, gift med lantbrukare Åkerman, ägare till Ludvigsbergs gård i närheten av Skillingaryd, Oskar, som övertog och fortfarande äger järnaffären i Skillingaryd ehuru numera bosatt i Jönköping, direktör och industriidkare därstädes, Carl, som fick sin utbildning vid Tekniska Högskolan men tidigt avled, Ada, gift med järnhandl, Ernst Holger i Hillerstorp, numera bosatt i Värnamo, August, ingeniör och numera död samt Mimmi, gift med järnhandl. Sven Ahlsson i Linköping, även hon n numera död.

Emelie Hammargren, den något yngre systern, född 1845 och död i Sävsjö år 1931, var däremot som äldre många år bosatt i Sävsjö. Hon avled ogift. Sin glanstid hade hon i yngre dar upplevt under sin långa tjänstetid hos kammarherre Holterman i Stockholm, där hon i unga år fått anställning genom familjen Aschans å Klavreström bemedling. Hon berättade gärna på äldre dar om sina upplevelser hos denna familj såväl i Stockholm, där hon t.o.m. fått vara med om ett prinsbesök i familjen och haft äran att baka våfflor till den höge gästen, som i Paris, dit hon jämte den övriga betjäningen fick medfölja sitt herrskap, då detta till den stora utställningen där för en tid flyttade dit. Men det var också i denna familjs tjänst hon mötte sitt livsöde, då hon åtminstone enligt eget förmenande knäckte ryggen , när hon vid kammarherrens död skulle hjälpa till att flytta liket. Det hade i varje fall blivit, som man förmenade, en fix idè hos henne, att hon måste ligga varannan dag, vilket hon också i regel gjorde, under det att hon övriga dagar var uppe och i full fart med att sköta de husliga sysslorna utan något märkbart besvär. Och ibland kunde det också hända, att hon helt enkelt glömde bort den ordinarie "liggedagen" som hon kallade den dag, hon skulle hålla sig i sängen. Efter slutad anställning i den holtermanska familjen kom hon till Jönköping, där hon en tid framåt livnärde sig med att ha matservering för "blandad publik", som en anhörig uttryckt saken, men flyttade senare till sina ogifta systrar, som jämte modern samlats i Sävsjö, där de inköpt halva nuvarande Sörensenska fastigheten vid Stora Torget, vilken de tillsammans bebodde, tills de en efter en så

småningom bortrycktes av döden.

En av dessa systrar var Hedvig eller Hedda, som hon vanligen kallades. Hon var den i syskonkretsen, som torde ha gjort minst väsen av sig och minst observerades, vilket väl berodde på att hon ända sen barndomen var stendöv och svårligen kunde meddela sig med dem, som ej kände teckenspråket. Dövheten hade blivit en följd av en mycket stark förkylning, som hon ådragit sig, då hon en mycket kall vinterdag fått medfölja fadern till Sägfridsmässan i Växjö. När man sent omsider förstod ~~xxxxxxx~~ sjukdomens följder beträffande hörseln, var det för sent att rädda denna, och hon sändes till Manilla , där hon fick lära teckenspråket, som systrarna sen så småningom lärde av henne för att kunna meddela sig med henne. Hon beskrives av sina närmaste som en förtjusande snäll och rar människa. Förutom hos systrarna i Sävsjö vistades hon också rätt mycket hos sin näst yngsta syster Elna i Limmared efter dennas flyttning dit. Hedvig Hammargren var född år 1851 och avled år 1918.

Systern Augusta Hammargren var född år 1856 och avled i Sävsjö 1930. Hon var som ovan nämnt en trofast hjälpreda åt sin ogifte broder Carl i Sävsjö intill dennes död 1903 och slöt sig därefter till de nämnda ogifta systrarna i deras fastighet vid Stora Torget, där hon i fortsättningen drev en liten anspråkslös kaffehandel intill sin död. Med sin resliga kraftiga figur, sitt något buttra och allvarliga utseende var Augusta en ståtlig typ för den hammargrenska släkten och lär enligt släkttraditionen jämte systern Emelie ha representerat det kanske mest originella på dess kvinnolinje. En energi och envishet, som ibland kunde gränsa till det otroliga, var nog i allmänhet ett utmärkande drag inom släkten och kom inte minst hos dessa båda till uttryck vid många tillfällen, därom många episoder berättade av anhöriga till dem, bära oförtydbara vittnesbörd, framför allt historierna om Emelie. Hon hade på ålderdomen råkat ut för olyckan att bryta sitt ena ben och måste en tid ligga till sängs. Detta blev en hård påfrestning för henne, och doktorn, som vårdade henne, hade ett fasligt besvär med att hålla henne i stillhet och hotade med att om hon inte låg stilla, kom hennes ena ben, då hon skulle göra sin första promenad, att gå åt Elwings och det andra åt Sörensens, d.v.s. åt diametralt olika håll. "Å, bara jag kommer hem, ska jag nog styra benen och få dem att gå dit jag vill" blev svaret. Yttrandet var nog så betecknande för

det hammargrenska sinnelaget och inte minst för den, som då talade. Vi ha ovan tidigare omnämnt den äldsta systerns energi och stora duglighet, då det gällde att kämpa sig igenom svåra situationer. Ett lika om inte än mer lysande exempel på kraft och företagsamhet lär den näst yngsta i syskonkretsen ha utgjort, Elna Hammargren, gift Ekegren. Denna kom före systern Augusta till Sävsjö som husföreståndarinna åt brodern Calle Spik. Hon blev emellertid där snart bekant med ägaren till Eksjöhovgård, Carl Ekegren, och gift med honom. Hennes släkt gladdes och trodde, att hon riktigt hoppat i "guldtunnan", men det skulle snart nog visa sig, att detta var ett stort misstag. Hennes svärmor var redan då sinnessjuk, och snart drabbades hennes make, godsägaren Carl Ekegren av samma sorgliga öde och dog på sinnessjukhuset i Växjö. Även deras son fick sjukdomen i arv och är som obotlig intagen å sinnessjukhus. Fröjden över det äktenskapet blev således inte lång utan förbyttes i sin motsats. Det gick alldeles ut sig för familjen, som nu var helt spolierad, och nu kom det att visa sig, vad den unga fru Elna dugde till. Liksom systern Fredrika, som ekonomiskt sett varit i en liknande situation vid maken Jungs frånfälle, måste nu Elna ta sitt öde i egna händer, och det skulle snart nog visa sig, att hon var situationen fullt vuxen. Hon flyttade till Emmaboda, där hon startade bageri och diversehandel samt åtog sig att laga till finare kalas åt folket i bygden. Så småningom flyttade hon sin verksamhet till Skillingaryd, där hennes syster Lotten redan fanns, och där drev hon en tid både bageri och hotellrörelse, innan hon arrenderade järnvägshotellet i Limmared, som hon drev en lång följd av år. Under tiden i Skillingaryd hade hon där förvärvat en egen fastighet, vilken hon sedan bytte bort mot en fastighet i Ulricehamn, omändrade i egen regi denna till hotell samt överflyttade dit och fortsatte där med hotellrörelsen. År 1918 firade hon där sin 60-årsdag, till vilken hon inbjudit hela sin stora släkt, unga och gamla, och minst ett 50-tal hade hörsammat kallelsen. - Hennes oförbränneligt goda och glada humör sviktade aldrig, och det var väl detta, som hjälpte henne att trots stora sorger och ekonomiska svårigheter efter kraschen å Eksjöhovgård kämpa sig igenom och så småningom skapa hennes framgångar och gav henne möjlighet att bli hela släkten till hjälp och glädje. Hon avled 1923 endast 65 år gammal.

Slutligen är att nämna den yngsta i syskonraden från Klavre, Anna, som

var gift med kantorn och folkskolläraren P.M.Bergstrand i Långasjö i sydöstra hörnet av Kronobergs län. Hon gästade många gånger syskonen i Sävsjö och beskrives som en blid och försynt dam och påstås ha haft ganska litet av det hammargrenska lynnet, vilket säges i stället ha gått i arv till hennes barn och särskilt till sönerna. Genom sina barn har hon emellertid kommit att sprida glans över släkten i kanske åtskilligt högre grad än någon av de övriga syskonen och detta inte minst genom sin dotter, den förut i denna lilla översikt omnämnda författarinnan och konstnärinnan Elisabet Bergstrand-Poulsen, efter sitt giftermål bosatt i Köpenhamn. Makarna Bergstrand hade jämte henne även en hel rad pojkar, som ha hedrat namnet som läkare, tandläkare, jurister o.s.v. Modern Anna, född Hammargren, var född år 1861 och dog år 19~~46~~, ~~55~~ år gamma

Härmed må denna krönika över den hammargrenska släkten vara avslutad men borde kanske ~~xxxxxxxx~~ kompletteras med ett omnämnande av fru Fredrikas andre man, järnhandlaren F.H.Brisman, som kom in i släkten år 18 - I deras äktenskap föddes år 1883 en son, Carl Brisman, men denne avled endast fyra år gammal, och någon ytterligare avkomma blev det ej i detta äktenskap.

Brisman synes av allt att döma knappast haft förutsättningar att riktigt passa in i släktskapen med Hammargrenarna , vilka han uppenbarligen var såväl intellektuelt som rent praktiskt underlägsen, och för den, som förstår att läsa något mellan raderna i vissa yttranden av fru Fredrikas avkomlingars yttranden om deras gamla farmor står det nog klart, att han även för sin ~~xxxxxx~~ åldrande maka blivit en besvikelse. Hennes förste make hade ju redan vid inflyttningen till Sävsjö varit sjuk och dog snart nog samt hade måst lämna åt makan att ensam reda det nya hemmet där. Med sin strålande energi, stora arbetsförmåga och goda smak hade hon förstått att skapa åt familjen ett det ~~xx~~ trivsammaste hem, man den tiden kunnat tänka sig, och så länge hennes krafter stodo bi, höll hon det också vid makt, men mot slutet av sin levnad tycktes hon ha resignerat och helt givit upp, och "nog tycker jag att vår gamla farmor förtjänat en bättre och gladare ålderdom än den, som blev henne förunnad", säger vår sagesman.

Brisman fick ett dramatiskt slut. På nyåret 1917, då den nya municipalfullmäktigeinstitutionen skulle träda i kraft och hade sitt första sammanträ

de och valt sin ordförande samt skulle börja diskutera dagens andra ärende, uppträdde Brisman som förste talare men hann därvid endast yttra tre ord, då han drabbad av hjärtslag föll död ned. Han var sitt partis äldste representant i fullmäktige, ordförandevalet hade gått partiet emot, och stämningen inom detta var synnerligen irriterad vid tillfället, vilket väl var den närmaste orsaken till olyckan. Sammanträdet avbröts omedelbart, och man åtskildes under stark förstämning.

Fru Brisman överlevde maken ännu fyra år och avled först år 1921.

mmmmmmmmmmmmmmmmmmmmm

En annan vallonsläkt i Sävsjö var Forsströmmarna, som där haft och än har flere representanter, stammande från en bruksmedslägt i Östergötland. Bland dem finna vi bl. a. Wallsjö socknens förste examinerade folkskollärare vid Torsets folkskola, en gårdssmed vid Skeppstad gård m. fl., på gamla dar torpare under samma gård, efter det smedjan nedlagts, då den efter Sävsjös tillkomst ej längre kunde föda sin man. En avkomling till denne gårdssmed lärde också smedsyrket och utövade detta i Nydala, så länge krafterna stodo bi men drabbades av ledgångsreumatism, som gjorde honom till fullständig invalid och lyckades numera som sådan å Kronistiftelsen vid Sjukhuset i Sävsjö, fullständigt urständsatt att röra en lem men nyter och gladlynt, då han numera inte längre har några smärtor. En broder till honom var Rudolf Forsström, sågverksarbetare i Sävsjö. Denne och hans hustru dogo så nära som samtidigt, så att de jordfästes samtidigt i Wallsjö kyrka en söndag i samband med högmässogudstjänsten, en synnerligen högtidlig och stämningsmättad begravningsakt. Hans efterkommande leva och verka ännu i Sävsjö som aktade och på olika områden verksamma medlemmar i samhället.

Och så, inte att förglömma, ha vi Sävsjö Stads Kommunalborgmästare, Paul Palmér, som började sin bana här som municipalkamrer men efter stadsblivandet nådde sin nuvarande befattning. En synnerligen kunnig och dugande kraft, som tidigare efter att ha börjat sin utbildning som biträde å Landsfiskalskontor i Värnamo erhöll anställning å Länsstyrelsen i Jönköping och därifrån kom till Sävsjö. Han stammar också, enligt egen utsago, från en gammal Vallonsläkt.

REGISTER

över Sävsjö-Original m. fl.

1. Anders i Gubbabo . . . . . sid. 1.
2. Kalle Sandstedt . . . . . " 2.
3. Jonte, och Jonta-Lovis . . . . . " 3.
4. Sjukvårdssoldaten Roos . . . . . " 5.
5. När Nordan viner på Sandsjö-gatan . . . . . " 6.
6. Anders Boman . . . . . " 6.
7. Kalle på Gatan . . . . . " 8.
8. Fyllegubbar. . . . . " 1o.
9. Kvicken . . . . . " 17.
1o, Tattare . . . . . " 19.
11. Anners på Kappen . . . . . " 2o,
12. Mosesa Frans m. fl. . . . . " 22.
13. Doktor Andersson . . . . . " 25.
14. Pålle och Pålla lu . . . . . " 26.
15. Petter Magnus . . . . . " 27.
16. Knalla-Mari och Otto Hagberg . . . . . " 28.
17. Pappa Svensson . . . . . " 3o.
18. Fanken . . . . . " 3o.
19. Johan Niklasson - Påbyggaren - Barnafaren . . . . . " 31.
2o. Anders te Niklassons . . . . . " 34.
21. Johan Tengdahl . . . . . " 37.
22. E.G. Wass . . . . . " 39.
23. Hökare Larssons . . . . . " 4o.
24. Tre tokiga gubbar . . . . . " 42.
25. Socker-Klara . . . . . " 45.
26. Stationskarl Liljekvist . . . . . " 46.
27. Hotell Mina . . . . . " 5o.
28. Av verkliga hotell . . . . . " 52.
29. Åkare-Olle och Olla-gården . . . . . " 55.
3o. Lindkvist, svåger med Nykvist . . . . . " 56.

31. Trollarna i Sävsjö . . . . . sid. 58.
32. Sävsjö-Stinsar under ett halvsekel . . . . . " 6o.
33. Uno Magnus Lindeblad . . . . . " 64.
34. Josua Elwing. . . . . " 68.
35. Två Eskulaper och en tredje. . . . . " 73.
36. Valloner och vallonättlingar i Sävsjö. . . . . c. . " 81.